મીરાંબાઈ. ભાગ ૨ જો

રણછોડલાલ મોતીલાલ બુકસેલર અમદાવાદ

I WARD PRESS AHMEDABAD

(વાંચો) સચિત્ર વીણાવેલી ૨ જો ૦—૧૦—૦

(વાંચો) રામલીલા સચિત્ર ભાગ ૨ જો ૦—૧૦—૦

વાંચો સચિત્ર કાપડી (ભાગ ૨ જો ૦—૧૦—૦

રણછોડલાલ મોતીલાલ બુકસેલર અમદાવાદ

ૐ

નત સત પરમાત્માને નમ

પ્રભુ પારાયણ

શ્રી ગિરિધરલાલજીના પ્રેમી ભક્ત

પવિત્ર

મીરાંબાઈ

નૉવેલ—જીવન ચરિત્ર

ભાગ ૧ લો

કર્ત્તા

દલાલ જેઠાલાલ વાડીલાલ

નરસીં મહેતો નૉવેલના કર્ત્તા

છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્તા

શાહ રણછોડલાલ મોતીલાલ

બુકસેલર, ગીચીરોડ—અમદાવાદ

દોહરો

પ્રેમ લક્ષણા ભક્તિથી, વશ કીધા ગીરધાર
ધન્ય ધન્ય મીરાબાઈને ગિરિધરલાલનું પ્યાર

અમદાવાદ

સંવત ૧૯૮૦ સને ૧૯૨૪

(મુલ્ય ફક્ત દશ આના)

ધી સૂર્યપ્રકાશ પ્રીન્ટિંગ પ્રેસમાં મૂળચંદભાઇ ત્રીકમલાલે
છાપી ઠે. કાળુપુર ટંકશાળ—અમદાવાદ

ॐ सत् सत् परमात्मनेनमः

પ્રભુ પરાયણ

શ્રી ગિરિધરલાલજીનાં પરમ ભક્ત

પવિત્ર

મીરાંબાઇ

નૉવેલ યાને જીવનચરિત્ર.

मंगळाचरण.

सर्व वेदान्त सिद्धान्त गोचरं तम गोचरम् ॥
गोवींद परमनद सद्‌गुरु मणतो स्मय हम् ॥

અર્થ—ઉત્તમ ગોવીંદ કે જે સઘળા વેદાતોના સીદ્ધાતોના વિષય રૂપ છે, પરમ આનદ રૂપ છે, અને વાણી તથા મન આદિથી જાણી શકતા નથી. તેમને હુ તન મનથી પ્રણામ કરૂ છુ

ઇશ્વર સ્તુતી.

કર્તા— ગાયન

પ્રભુ જય જય ગિરિધર સ્વામી—
મયા કરો મોહન મોરલીધર, વદુ વિભુ શિર નામી—પ્રભુ
ભકત તમારાના ગુણ ગાઉ, જે અગણીત ગુણ ગામી,
કૃપા કરોને કૃપાળુ કેશવ, વિઘ્ન સઘળી જાઉ વામી—પ્રભુ
બાઇ મીરાનો ચિતાર, જે છે ભકિત પ્રેરનાર,
શ્રોતા પ્રત્યે મૂકુ બાહર, સાથ માગુ ફીરતાર—જય

પ્રકરણ ૧ લું.

ભવિષ્યની ચિતા.

આજે ગ્રીષ્મ રૂતુ હોઇ, મધ્યાન કાળ વિત્યાબાદ, બાર ઉપર બે વાગવાનો સમય છે, તે અરસામા એક રાજવંશી પુરૂષ વિચારના વમળમા ગોથા ખાતો પોતાના રાજ બગીચામા દ્રાક્ષના મંડપ નીચે મુખમલ જડીત્ર કોચ ઉપર બેઠેલો છે તેનો ચેહેરો જોકે શાન્ત છે, પરંતુ વાડી ચિંતાથી ફીકો પડી ગયેલો છે એમ ચિતામા ને ચિંતામા એક કલાક નીકળી ગયો, છતા તેના મનનુ સમાધાન થયુ નહી, ઈશ્વર નામના ઉદ્દગાર તેના મુખમાથી પળે પળે બહાર પડતા હતા તેથી જોનારને સહેજ અનુમાન થાયકે, તે ભગવાનનો ભકતજન છે પણ વખતે "સુખમા સોની, અને દુઃખમા રામ," તે કહેવત અનુસાર તો નહીં હોય, કે પોતાના ઉપર કાંઈ પણ આયફત આવી પડવાની હોય, તેને લીધે તે પળે પળે ઇશ્વરને યાદ કરતો તો નહી હોય ? કારણ ચિંતાવાન, દુઃખી અને આયફતમા આવી પડેલા

મનુષ્યને તે નામ પળે પળે યાદ આવે છે સુખના વખતે તે નામ બીલકુલ ભુલી જવાયછે ના ! પણ આ રાજવશીને તેમ નહોતુ, તેને કાંઇ આયફ્ત નોહોતી પણ તે ભવિષ્યની ચિંતામા વેગયેલો હતો

ભવિષ્યની ચિતા શેની ? શુ તેને પુત્ર કુલક્ષણવાળો હતો ? તેનુ શુ થશે, ને ચિતા હતી ? કે પુત્રી તે માટે યોગ્ય વર અને યોગ્ય ઘર મેળવવાની ચિતા હતી ! કે ઘરમા સ્ત્રી સાથે અણુ-બનાવ હતો, ચિતા હતી ? પણ ના ! તેમાની તેને એક પણ ચિતા નહોતી સતતી તો તેને બીલકુલ હતીજ નહી, અને પોતાની રાણી સાથે તેને બનાવ ઘણોજ સારો હતો, એટલે એવી ચિતા શેની હોય ! જ્યારે એવી ચિતા નોહોતી, ત્યારે તેને ચિતા શુ હતી ?

વહાલા વાચકવૃદ ભવિષ્યને માટે આજ કાલ કોઇની ઇચ્છા અખુટ દ્રવ્ય ખરચી મહેલ બાધવાની હોય છે, કોઇની ઇચ્છા ખાનપાન આદિમા અખુટ દ્રવ્ય ખરચી મોજ ગોખ મારવાની હોય છે કોઇની ઇચ્છા એક સ્ત્રી ઉપર બીજી સ્ત્રી લાવવાની હોય છે, કોઇની ઇચ્છા માનપાન મેળવવાની હોય છે, એવી રીતે રાય અને રક સર્વેને આશા અને ઇચ્છા જુદી જુદી હોય છે, ગરીબને ગરીબના ગજા પ્રમાણે, અને તવગરને તવગરના ગજા પ્રમાણે, જે માણુસ ભવિષ્યની કોઈપણુ બાબતની ચિતા ધરાવતો નથી તે માણુસ નર નહી પણુ ખર સમાન છે, તેને માણુસ નહી પણ હેવાન સમજવો

વાચકવૃદ, તમેજ કહેશો કે આપણી ચિતા શુ કામની, આપણું ધાર્યું શુ બને છે, સઘળુ ધણીનુ ધાર્યુ બને છે, તો પછી ચિતા શા માટે કરવી ? પરતુ આ જમાનામા એવો સતોષ તથા આકીન રેહેતુજ નથી હજારપતી લખપતી થવાની ચિતા

ધરાવે છે, લજપતી ક્રોડપતી થવાની ચિંતા ધરાવે છે પણ તેમને કોઈ રીતે સતોષ પ્રાપ્ત થતો નથી અને જો તેવી ચિંતા નહિ ધરાવતા સતોષ રાખી, તેજ ધન ઉપર બેસી રહી બીજો ઉદ્યમ ધન પ્રાપ્ત થવાનો ના કરે, તો કાટાની માફક તેનો અંત આવતા છેવટે નિર્ધન અવસ્થાએ પહોચવુ પડે તેથી તેવો સતોષ તદ્દન નકામો છે પૈસા મેળવી સારા માર્ગે ખર્ચવાની તથા નામના કાઢવાની ચિંતા સર્વે મનુષ્યે રાખવી નામના નીકળવી ના નીકળવી તે પ્રભુના હાથમાં છે પરંતુ સત્ય નિષ્ઠાથી તેવી ચિંતા ધરાવી ઉદ્યોગ કરે, ને શ્રમ લે તો તે શ્રમ ઇશ્વર સફળ કરે પરંતુ બદદાનતથી ગમે તેવો શ્રમ લે તો તે શ્રમ કદાપી કાળે ઇશ્વર સફળ નહીજ કરે તે નક્કી સમજવુ

સત્ય નિષ્ઠાથી શ્રમ લઇ કામ કરવા છતા જય ના મળે તો તે દોષ પ્રારબ્ધનો પણ જય નહી મળવાથી બદ નિષ્ઠા તરફ સ્વપ્ને પણ જવુ નહી દરેક કાર્ય સાચી નિષ્ઠા વડે કરવાથી એકવાર જય નહી થાય તો બીજીવાર બીજીવાર જય નહી થાય તો ત્રીજીવાર પરંતુ છેવટે સત્ય મેવ જયતે તે કહેવત અનુસાર જય મળવાનોજ માટે તેવો નીશ્ચય ધારી ઇશ્વરથી ડરી દરેક કાર્ય સત્ય નિષ્ઠાથીજ કરવુ

તે રાજવશીને ભવિષ્યની ચિંતા એ હતી કે પોતાની સગર્ભા રાણીને પુત્ર પ્રસવે તો પોતાના વંશની વૃદ્ધિ થાય તેથી પુત્ર પ્રસવે તો સારૂ, તેથી રાણીને શુ પ્રસવશે? પુત્ર પ્રસવશે કે પુત્રી? તે બે શબ્દોની વચમા ચિંતાનુ સ્થાન હતુ

પુત્રીનો પ્રસવ થતા તેને માતા પીતા "પુત્રી" કહી નારાજ બને છે, અને પુત્રનો પ્રસવ થતાજ પુત્ર એ શબ્દ તેમને અધીક હર્ષ પ્રવર્તાવે છે કારણ, પુત્રી પુષ્પ વયમા આવતાજ તેને પરગ્રહે

પરણાવવી પડે છે, તેથી પુત્રીના મા બાપનો પુત્રી પરત્યેનો સઘળો સબંધ તુન્ય થાય છે, કારણ પુત્રી પરણ્યા પછી તેના સ્વસુર પક્ષની હીત ચિંતક થાય છે

તેટલાજ કારણને લીધે પુત્રીનો જન્મ થતાજ માતાપીતા તેને "પારકી" એ શબ્દથી સબોધી નારાજ થાય છે, વળી સારી નીવડી, સ્વસુર પક્ષમા જઈ સારી નામના કાઢી માતા પીતાના નામને દીપાવશે કે કેમ, તેનો પણ સદેહ રહે છે; કારણ કુસગતે ચઢી ચઢી કુકર્મો કરી માતા પીતાને નીચુ જોવડાવે તેવી નીકળે, તો તેથી મા બાપનો આત્મા નીરતર હોળીની માફક બળ્યા કરે છે

પુત્રને માટે તેવો કાઇ પણ સંદેહ રહેતો નથી, જો કે રહે છે પણ ને પુત્રી જેવો નહી. ને પુત્ર પ્રસવ થતાજ તેને "વશ વધારક" પુત્ર રત્ન કહી માતા પીતા અતિ હર્ષિત બને છે, કારણ તેનાથી વશની વૃદ્ધિ થાય છે અને તેને માટે ભવિષ્યમા લાબી આશાઓ બધાય છે

પછી ગમે તેવો નીવડે, પણ જન્મ સમયે તેને પુત્ર રત્નજ કહેવાય છે કારણ કપુત નીકળે, યા ગમે તેવો નીકળે પણ તેનાથી વશનુ નામ રહે છે, પુત્રીથી રહેતુ નથી.

પુત્રના પ્રસવથી માબાપો ભવિષ્યને માટે મહોટી મહોટી આશાઓ બાધે છે, ને પોતાની પછી પોતાનુ નામ દીપાવે તેવો નીવડવા માટે તેને ભણાવવો, ગણાવવો, વિગેરે ઘણા ઘણા પ્રયાસો કરે છે, તે આશાઓ સપુત પુત્રોથી ફળીભુત થાય છે કપુત પુત્રોથી થતી નથી.

આવા વિચારના વમળમા તે રાજવશી ગુથાયો હતો, તેને છેવટમા યાદ આવ્યુ કે આ હુ શુ કરૂ છુ ? નાહકની ખોટી ચિતા

શા માટે કરૂ છુ ? મારૂ ધાર્યું શુ કામ આવે તેવુ છે ? તેતો સઘળુ હરીનુજ ધાર્યું થશે, ભાવિ ભાવ હશે તે બનશે, ભાવી આગળ કોણ બળવાન છે ? એવો વિચાર આવતા સઘળી ચિંતા ભાવીને માથે નાખી, ઇશ્વર સ્મરણ કરતો આડો થયો, એટલે કે તે ત્યા સુઈ ગયો

જ્યા સુધી તે ચિંતામા હતો ત્યા સુધી તેને નીદ્રાનુ બીલકુલ નામ નહોતુ કારણુ ચિંતાવાન મનુષ્યને નીદ્રા દેવી પોતાના શરણુમા લેતીજ નથી તેનાથી તો તે દુરજ રહે છે, તેનીજ રીતે જ્યા સુધી આ રાજવંશી પુરૂષ ચ તામા ઘેરાએલો હતો ત્યા સુધી તેનાથી દુર હતી, પરતુ તેણે સઘળી ચિંતા ભાવીને માથે નાખી તેમાથી મુક્ત થયો, કે નીદ્રા દેવીએ તેને પોતાના શરણુમા લઇ લીધો એટલે કે તે ત્યાજ નીદ્રા વશ થયો, એટલે ઉંઘી ગયો

પ્રકરણ ૨ જું.

સુખદાયક સ્વપ્ન, મીરાબાઇનો જન્મ

નિંદ્રાધિન થતાજ તેને સ્વપ્નમા સાક્ષાત ભગવાને દર્શન આપી કહ્યુ, કે તારે ત્યા પ્રભુપરાયણુ પુત્રી પ્રગટ થઇ છે તે રાજવંશી ભગવાનનો પરમ ભક્તહતો તેથી સ્વપ્નમા પણુ પ્રભુ દર્શનમાલીન બન્યો, અને સક્ષાત ભગવાનના મુખથી પ્રભુપરાયણુ પુત્રી પ્રગટ થઇ છે, તે સાભળી અત્યાનદ પામ્યો

સુજ્ઞ વાચકવૃદ, તમો કહેશો કે સ્વપ્નમા અત્યાનદ પામ્યો તે શી રીતે ખબર પડે, પરતુ કહેવાનુ માત્ર એટલુજ કે સ્વપ્નમા

જો શુભ અને સારૂ સ્વપ્નુ આવે છે તો ઉંઘમા પણ હસવુ આવે છે, તે તમો ઘણા માણસોને જોશો, ખરાબ સ્વપ્નુ આવે છે, તો દીલગીરીની છાપ ઉંઘમા પણ છવાઇ રહે છે, તેમ ઘણા માણસોને જોશો કારણ તમોને પણ કોઇક વખત તેમ થતુ હશે તેવીજ રીતે આ રાજવશીને પણ થયુ

સ્વપ્નુ બે પ્રકારનુ હોય છે, પહેલો પ્રકાર સાચુ સ્વપ્નુ, અને બીજો પ્રકાર જુઠુ સ્વપ્નુ સાચુ સ્વપ્નુ એવુ હોય છે કે, જે પ્રકાર આપણે સ્વપ્નામા જોઇએ, તેજ પ્રકાર સ્વપ્નથી મુક્ત થતાજ જોવામા આવે, તે સાચુ સ્વપ્નુ અને જુઠા સ્વપ્ના તો ઘણાને આવે છે, એટલે અજાણ્યુ નહીજ હોય

જુઠા સ્વપ્ના એવા હોય છ કે, વધ્યા સ્ત્રી સ્વપ્નમા પુત્રને રમાડે છે, ગરીબ મહોટો તવગર બની બેસે છે, રોગી રોગ મુક્ત થયેલો જણાય છે એવા ઘણા સ્વપ્ના આવે છે, ને જાગ્યા પછી તેમાનુ કાઇજ નહી, એ સ્વપ્ના જુઠા, અને તેવા સ્વપ્ના અશુભ કર્તા છે ઘણીક વખત છાતી ઉપર હાથ પડી રહેવાથી પણ તેવા સ્વપ્ના આવે છે, માટે જે મનુષ્યોને એવા સ્વપ્ના આવતા હોય, તેમણે*તેવા સ્વપ્ના ના આવે તેવા ઉપાયો યોજવા જોઇએ

સાચા સ્વપ્ના જેને જણાય છે, તેના જેવો ભાગ્યશાળી કોઇજ નહી કારણ તે એક અગમચેતી જેવુ છે, અને 'તેવા સ્વપ્ના કોઈ સાચા હરીજન, અગર ભાગ્યવત પુરૂષોનેજ આવે છે, જેમને એવા સ્વપ્ના આવે તેમના ઉપર ઇશ્વરની સપુર્ણ કૃપાદષ્ટી સમજવી

ભગવાન તે રાજવશીને સ્વપ્નુ આપી અતરધ્યાન થયા ભગવાન અતરધ્યાન થયા કે તે રાજવશી નીદ્રામાથી ઝબકીને બેઠો થયો, અને પોતાને આવેલ સ્વપ્નાનો વીચાર કરવા લાગ્યો, કે

આતે સ્વપ્નુ કે સાચુ ! ના ! ના ! સાચુજ ભગવાને પોતે આગમ-ચેતી આપી તે જુઠુ કેહેવાયજ કેમ, ને જો જુઠુ કહુ તો મારા જેવો નાસ્તીક બીજો કોણ ? અને સ્વપ્નું તો નહોજ ! પણ નક્કી સાચુજ એવો દ્રઢ નિશ્ચય કરી, ઈશ્વિરની પ્રાર્થના કરવા લાગ્યો

સ્તુતી

(હતો માને પેટે) એ રાહ

નોધારાના આધારા, ભક્ત વત્સલ કહાવો વિભુ,
અગમ ચેતી આપી, સુખી બનાવ્યો તમે પ્રભુ,
પ્રભુ પરાયણ પુત્રી, પ્રગટ થઈ સ્વપ્ને કહ્યુ,
સત્ય કરો પ્રભુ પ્યારા, સ્વપ્નુ સત્યજ મેલહ્યુ

હે જગતનીયતા નાથ ! નોધારાના આધાર ? જેવી રીતે સ્વપ્નુ આપી સુખી કર્યો, તેજ પ્રમાણે પ્રભુ પારાયણ પુત્રી આપી મારી જીદગી સફળ કરો મને તો તમોએ સ્વપ્નમા કહ્યુ, પણ હુ તે સ્વપ્નુ સમજતોજ નથી, તમો સાક્ષાતે દર્શન આપી મારો અવતાર સફળ કર્યો, અને આપો આપે કહ્યુ, તે સ્વપ્નુ મનાયજ કેમ ? મ્હોટા મ્હોટા રૂષી મુનીના સ્વપ્નામા પણ દર્શન ના આપો તે દર્શન મુજ પામરને સ્વપ્નમા થયા, તેથી મારો જન્મ સફળ માનુ છુ, ને પ્રભુ પરાયણ પુત્રી પ્રગટ થઈ કહ્યુ, તેથી મારા ધન્ય ભાગ્ય સમજુ છુ મુજ રકને ઘેર એવુ રત્ન પ્રાપ્ત થાય, તો પછી મારા જેવો ભાગ્યશાળી કોણ ? ને તમારા વચન મીથ્યા નહી જ જાય, તેવી મારી તો ખાત્રી છે

એવા દ્રઢ નીશ્ચયને વળગી ઇશ્વરની પ્રાર્થના કરતો હતો, ત્યા દાશીએ આવી બીજા વદને પુત્રી પ્રગટ થયાના ખબર આપ્યા પુત્રી પ્રગટ થઇ તેવા દાશીના વાકય સાભળી, તે ત્રણેજ હર્ષિત બન્યો,

અને તે દાશીને પોતાનો અમુલ્ય હીરાનો હાર, જે પોતાની કોટમાં અહોનિશ પડયો રહેતો હતો, તે વધાઇમા આપી દાશીનુ દાળીદ્ર દુર કર્યું, અને એક અનુચરને પ્રધાનજીને બોલાવવા માટે મોકલ્યો.

દાશી તો રાજાની આવી ખુશાલી જોઈ અચબો પામી, અને મન સાથે વિચાર કર્યો કે, રાજાજી ઘેલા તો થયા નથી ! જે ઇનામ પુત્ર પ્રસવની વધાઇમા પણ ન આપે, તે ઈનામ પુત્રીની વધાઈમા હોયજ કેનુ ! કારણ, તેની પોતાની ખાત્રી હતી કે, જો પુત્ર પ્રસવ્યો હોત તો ઈનામ મળત, તે પણ આવુ તો નહીજ, છતા પુત્રી પ્રસવી તેથી પોતાની ખાત્રી હતી કે કાઇજ મળવાનુ નથી, તેમ છતા આવુ ઊત્તમ ઇનામ મળ્યુ, તેથી વિચાર કેમ ન થાય ? કારણ પુત્રી જન્મી તેથી આખુ રાજ મહાલય શોકાતુર હતુ, ફક્ત આ રાજ-વશીજ હર્ષિત હતો

પ્રધાનજીને તેડવા મોકલેલો અનુચર પ્રધાનજી સહ તે રાજ બગીચામા દાખલ થયો પ્રધાનજીએ આવી તે રાજવશીને પ્રણામ કર્યાં અને બાજુની ખુરશી ઉપર બેઠા રાજાજીને હર્ષિત જોઈ પ્ર-ધાનજીએ કહ્યું, મહારાજ ! આજ આપનો ચ્હેરો હર્ષ પ્રફુલીત જણાય છે, તેથી કાઇ માગલીક કાર્યની પ્રાપ્તિ થઈ હોય તેમ ભાસે છે.

રાજવશીયે કહ્યુ પ્રધાનજી, તમારૂ ધારવુ બરાબર છે રાણીજીને પ્રભુપરાયણ પુત્રી રત્ન પ્રાપ્ત થયુ છે, તેથીજ મને અતિશય હર્ષ ઉત્પન્ન થયો છે

પ્રધાનજી કહે મહારાજ ! આ શુ બોલો છો ? પુત્રી પ્રાપ્ત થઈ, તેમા હર્ષ શાનો ! મને તો લાગે છે કે તમારૂ ચિત્ત ઠેકાણે નથી, નહીતર આટલો બધો હર્ષ, તે પણ નકામો હર્ષ હોયજ નહી, મહારાજ ! તમારૂ ચિત્ત ઠેકાણે લાવો આજે પુત્રી રત્ન પ્રાપ્ત થયુ

છે, તો કાલે ઇશ્વિર પુત્ર રત્ન આપી આપના વંશની વૃદ્ધી કરશેજ માટે જે ખોટો હર્ષ ઘેલછાની માફક દર્શાવો છો, તેવી ઘેલછા તજી ચિત્તને ઠેકાણે લાવો

રાજા કહે પ્રધાનજી ! આ તમે શુ લવો છો ? શુ તમે મને ઘેલો સમજો છો (ના ! પણ હુ ઘેલો નથી, ને મને જે હર્ષ થયો છે તે બરાબરજ છે

પ્રધાનજી કહે મહારાજ ! ખોટુ શા માટે કહો છો ? કાઈ પુત્રી પ્રાપ્ત થયાથી રાજી થતુ હશે ? પુત્રી જન્મથી લાભ શુ ? શુ તેથી વંશની વૃદ્ધિ થાય, કે જતુ નામ રાખે ? પુત્રી એ તો પરાયુ ધન કહેવાય, તેથી લાભ શુ ?

રાજા કહે પ્રધાનજી ! આ તો તેવુ નથી જો કે પારકુ ધન છે તેતો ખરૂ, ને વંશની વૃદ્ધિ ન થાય તે પણ ખરૂ પણ આ પુત્રીથી તો કુળનો ઉદ્ધાર થાય તેવુ છે પ્રભુપરાયણ પુત્રી બન્ને કુળનો ઉદ્ધાર કર્તા છે

પ્રધાનજી કહે મહારાજ ! તમારી વાતમા કાંઇ સમજ પડતી નથી, તો કૃપા કરી બરાબર સમજ પડે તેમ કહો કે શાથી આટલો બધો હર્ષ પ્રાપ્ત થયો છે ?

રાજા કહે પ્રધાનજી ! આ પુત્રીના જન્મથી પુત્ર રત્ન કરતા મને વધારે હર્ષ પ્રાપ્ત થયો છે, તેનુ કારણ, સાક્ષાત ભગવાન ! નોધારાના આધાર ! દીનબેલી દયાળુ દામોદરે મને સ્વપ્નમા દર્શન આપી કહ્યુ કે, તારે ત્યા પ્રભુપરાયણ પુત્રી રત્ન પ્રાપ્ત થયુ છે, અને થયુ પણ તેમજ ઉંઘમાથી જાગૃત થઈ, વિચાર કરી ઈશ્વર સ્મરણ કરતો હતો, ત્યા એકદમ વધાઇ મળી, અને તેવીજ તમને અત્રે બોલાવ્યા છે

પ્રધાનજી આશ્ચર્ય પામ્યા, અને કહ્યુ ફરમાવો હુકમ દાસ બજાવા તૈયાર છે રાજવશી કહે જાઓ હાલને હાલ જોશીઓને બોલાવો, ઘેર ઘેર ધવળ મગળ ગાવાને ઢઢેરો ફેરવો, ગામ બધામા સાકર વહેચો, અને રાજમડળ અને પ્રજા મડળને પાન ગુલાબ આપવા, દરબારી ચોકમા મડપ રચી તેમને આમત્રણ કરી બોલાવો મડપ તૈયાર કરી સર્વ પ્રજા મડળ અને રાજ મડળને આમત્રણ કરો, અને તેઓ હાજર થાય કે તરત મને ખબર આપો

પ્રધાનજીએ કહ્યું મહારાજ ! રૈયત આપને ગાડા ગણશે, પુત્રીની પ્રાપ્તિમા આટલી બધી ધામધુમ હોયજ નહી ને પુત્રીનો જન્મ તેથી કાઇ હર્ષ કે ખુશાલી કહેવાયજ નહી રાજવશી કહે તે બાબત તમારે શુ જરૂર છે ? હુ કહુ છુ તેનો એકદમ આદર કરી, મારા હુકમને અમલમા લાવો,પ્રધાનજી કહે મહારાજ ! આવો ખોટો મત રહેવા દ્યો

રાજવશી કહે રૈયત, ગાડો ગણે તો ભલે ગણે, એકદમ સભામડપ તૈયાર કરો, રાજવશીના આવા વચન સાભળી પ્રધાન એકદમ તે રાજવશીના વચનનો આદર કરી ઉઠયા, અને તેમનો હુકમ અમલમા લાવવા દરબારીક ચોક તરફ ગયા

પ્રધાનજીએ તે રાજવશીની આજ્ઞા મુજબ ઘેર ઘેર ધવળ મગળ ગાવાનો ઢઢેરો ફેરવ્યો, અને મ્હોટા મ્હોટા જાશીઓ તથા પડીતોને સભામા આવવા આમત્રણ કર્યું તેમજ શેઠીઆ મડળ તથા રાજ્ય મડળને પણ સભામા આવવા આમત્રણ મોકલ્યા પછી ગામ બધામા સાકર વહેચાવવી શરૂ કરી પોતે સભામડપ તૈયાર કરવામા ગુથાયા

આની રીતે અણચિંતી ધામધુમથી રૈયત વીચારમા પડી કારણ

રાણીજીને પુત્રી પ્રાપ્ત થયાના સમાચાર આખા ગામમા ફેલાઈ ગયા હતા, પુત્રી જન્મનો મ્હોત્સવ હોયજ નહી, પરંતુ રાજાજી આ મહોત્સવ કરે છે, તેથી કાંઇ ડાગળીછટ તો નહી થયા હોય ! તેમ માહોમાહી વાતો કરવા માંડી,

સોમદત્ત—વીરદત્ત ! રાજા ગાંડા તો થયા નથી ? પુત્રી વખતે જન્મ મ્હોત્સવ થતો હશે ?

વીરદત્ત—ગાંડા નહીતર બીજુ શુ ? પુત્રીના જન્મ વખતે ધામધુમ થતી આજેજ જોઇ !

પ્રેમદત્ત—અરે ભાઈઓ અરે ! રાજાનો કોઈ રાજા છે ?

ભક્તિદત્ત—રાજાનો રાજા કેમ નથી ? પરમેશ્વર સૌ રાજાઓનો રાજા, ને સૌ મહારાજાઓનો મહારાજા હજરા હજુર છે

વીરદત્ત—પણ પરમેશ્વરને ગણે છે કોણ ?

ચતુરદત્ત—એવુ તો બોલશો નહી, રાજાજી ઇશ્વરના પરમભક્ત છે ઇશ્વરનુ સ્મરણ ઘડી પણ ચુકતા નથી

સોમદત્ત—તેતો ખરૂ, પણ પુત્રીનો જન્મ મ્હોત્સવ ક્યાંઇ સાભળ્યો છે ?

ચતુરદત્ત—ભક્તજનને પુત્ર કે પુત્રીનો જુદો ભેદ હોતોજ નથી તેઓ તો સમદ્રષ્ટિથીજ જોવા વાળા હોય છે

ભક્તિદત્ત—વખતે તેવાજ કારણને લીધે મહોત્સવ કરતા હોય તો કોને ખબર ?

સોમદત્ત—સાચુ કહો છો ભક્તિદત્ત તમારૂ અનુમાન મારી ધ્યાનમા બેસે છે

વીરદત્ત—અમે તે કારણ હો, જે કારણથી મ્હોત્સવ કર્યો

હશે તે કારણ કાંઇ ઢાકયુ રહેવાનુ નથી, વાતે વાત ચર્ચાતી ચર્ચાતી આપેથી બહાર આવશે

ચતુરદત્ત—જ્યારે વાત બહાર આવે ત્યારે જો જો કે મારૂ અનુમાન સત્ય છે કે નહી !

પ્રેમદત્ત—એતો કાંઇ સુરજ છાબડે ઢાકયો રહેવાનો નથી, ચાલો સાકર લેવા, ખાલી કુથલી કરવામા લાભ શુ ? કુથલીમા રોકાઈ સાકર ખોઈશુ

પ્રકરણ ૩ જુ.

જન્મ મ્હોત્સવ

ત્રીનો જન્મ મ્હોત્સવ ઘણી રૂડી રીતે કર્યો આખા નગ્રને ધ્વજા પતાકાથી શણગારવામા આવ્યુ અને ઘેર ઘેર ધવળ મગળ સભળાવા માડયા રાગ રગ શરૂ થયા અને પ્રજા મડળ તથા રાજમડળને પાન ગુલાબ આપવા દરબારના વિશાળ ચોકમા સભા મડપ કરવામા આવ્યો

દરબારી ચોકમા મ્હોટી વીસ્તારવાળી જગામા સભા મડપ તૈયાર કરવા માડયો, તેની શોભા અલૌકીક અને જોનારને દીગ પમાડે તેવો બનાવ્યો પ્રથમ દરબારી ચોકમાલીલી મુખમલનો જરીથી ભરેલો વિશાળ ચદરવો બાધી દીધો, જે અતિ ઉત્તમ કારીગરીથી બનાવેલો હતો.

ગાલીચામા કોઇ ઠેકાણે સુંદીર ફુલ વેલો, કોઇ ઠેકાણે સુદીર

ગુટાઓ, કોઇ ઠેકાણે પશુ પક્ષીઓ આદિ રંગી બેરંગી પુરેલા હતા તેથી તે ઘણોજ દેદિપ્યમાન દેખાતો હતો

મંડપમાં વચ્ચોવચ્ચ રાજા માટે ઉંચું આસન ગોઠવ્યું હતું, જે આસન એક પુતળીના માથા ઉપર ગોઠવ્યું હતું. તે આસન ઉપર સુવર્ણના કોચ ઉપર કારચોબી ભરત કામના ગાદી તકીઆ ગોઠવી દીધા હતા આસનની ત્રણે બાજુ રૂપાનો કઠેરો ગોઠવી દીધો હતો, ને ચોથી બાજુ પગથી ગોઠવી હતી, તેની કારીગીરી અતી ઉત્તમ બનાવેલી હતી

આસનની ચારે બાજુ રાજાજીને માટે રસ્તો મુકી, રાજ્ય મંડળ તથા સેઠીઆ મંડળને માટે ઉત્તમ આસન ગોઠવી દીધા હતા, સભા ભરવા, માટે શેઠ શાહુકારો તથા પ્રજા વર્ગને આમંત્રણ કરવા અનુચરોને દોડાવ્યા અને પ્રજા વર્ગ તથા રાજમંડળને સભામાં આવવા સુચવણી આપી

આમંત્રણ મળતા શેઠ શાહુકારો, રાજ મંડળ તથા પ્રજા વર્ગ સભા મંડપમાં આવ્યા અને પોત પોતને યોગ્ય આસને બીરાજમાન થયા બીરાજીત થયેલ સભા મંડળને ગરમી ન લાગે, તેને માટે નોકર વર્ગને ઉમદા પોશાક સજાવી હાથમાં પંખા નખાવવા શરૂ કર્યા

સભાની ત્રણ બાજુ પાયદળ લશ્કરી પોશાકમાં ગોઠવી દીધું, તેમની પાછળ ઘોડેસ્વારોની હારો, દરેકના હાથમાં નાગી તલવાર સહ ગોઠવી દીધી, રાજાજીને આવવાના માર્ગ ઉપર કીનખાબના થાન પાથરી દીધા, અને તેની બેઉ બાજુએ લશ્કર પણ તેવાજ પોશાકવાળું ગોઠવી દીધું

સભા મંડપ, રાજ્ય મંડળ તથા પ્રજા મંડળથી ચીકાર ભરાઇ

ગયો પ્રધાનજીએ આ મંડપ તૈયાર કરી રાજાજીને સુચના આપવા એક શેવકને દોડાવ્યો શેવકે આવી સભા મંડપ તૈયાર થયાના ખબર તે રાજવશીને આપ્યા, સભા મંડપ તૈયાર થયાના સમાચાર સાભળી તે રાજવશી અતિશય હર્ષિત બન્યો અને સભામા જવા તૈયાર થયો

સુર્યાસ્ત પહેલા રાજા સભામા આવ્યા રાજાજી આવતા જોઈ, સભા મંડળ સર્વે ઊભુ થયુ, અને રાજાને નમીને સલામ કરી, બધાએ એકજ અવાજે " મહારાજનો જય થાઓ " એવો જય નાદ ઉચાર્યો લશ્કરીએ ક્રમવાર મોટેથી જય સ્તુતિ ઉચરવા લાગ્યા તે જયનાદ ગામમા ચારે બાજુ ફેલાયો, આકાશ વ્યાપી મેઘ ગર્જન ગિરિ ગુહામા વારંવાર પ્રતિધ્વનિત થઈ હોય, એવુ ભાસવા લાગ્યુ

રાજા પોતે આસન ઉપર બીરાજીત થયા, કે સર્વે સભા પોત પોતાના આસન ઉપર બીરાજીત થઇ સભા સર્વે બીરાજીત થઇ કે તર્ત પ્રધાનજીએ ઉઠી સભા મંડળ સમક્ષ પુત્રી જન્મની ખુશાલી ભાષણમા દર્શાવી, અને રાજાજીને પુત્ર રત્ન પ્રાપ્ત થવા ઈશ્વરની સ્તુતિ કરી

પ્રધાનજીએ ખુશાલી દર્શાવી કે તર્ત પાન ગુલાબ વહેચાવા શરૂ થયા પ્રથમ સુવાશીત ગુલાબ જળથી ભરેલી અતિ ઉત્તમ કારીગિરિથી બનાવેલી ચાદીની ગુલાબદાનીઓ લઈ શેવકો હાજર થયા અને સર્વે સભા મંડળને તેમાથી ગુલાબ જળ છાટયુ

ગુલાબ જળ છટાઈ રહ્યુ કે બીજા શેવકો ઉમદા કારિગિરીથી બનાવેલા સુવર્ણના અત્તરદાન લઇ હાજર થયા તે અત્તરદાનમા ગુલાબ કેવડો, હીનો વિગેરે ઉમદામા ઉમદા અત્તરો સભાને વિલેપન કરવા માટે ભર્યા હતા સર્વે સભામંડળને તે અત્તરનુ વિલેપન કર્યુ

અત્તર વિલેપન કર્યાથી આખી સભા અત્તરમય થઇ રહી અત્તર વિલેપન બાદ ચાદીના તાદમા સોનેરી વરખથી દીપાવેલા બરાસ કસ્તુરીથી મ્હેકી રહેલા પાન્નના બીડા, તથા વાકડી સોપા-રીનો વ્હેર, જે ફુલ માફક દીપી રહ્યો હતો તે લઇ શેવકો હાજર થયા

પાન બીડા, તથા સોપારીનો મુખવાસ સર્વે સભામા શેવકોએ વહેચ્યો જે મુખવાસથી સર્વે સભાજનોના મુખ સુવાશીત થઇ લા-લચોળ બન્યા. સભામડળે અત્યત ખુશી થઇ રાજાને પુત્રીના જન્મથી હર્ષ કે શોક નહિ થવો જોઇએ તેને બદલ, નિસ્વાર્થ વૃતીથી ખુશાલી દર્શાવી તે બદલ રાજાને ધન્યવાદ આપ્યો

આ પ્રમાણે ધન્યવાદના ઉચ્ચારો સભાના મુખમાથી નીકળી રહ્યા છે, ત્યા ગામના પ્રસિદ્ધ જોષીઓને તથા પડીતોને આમત્રણ કર્યું હતુ, તેમના આવવાના ખબર અનુચરે સભામા આપ્યા.

જોશીઓ તથા પડીતોને માટે યોગ્ય આસન તૈયાર કર્યા હતા, ત્યા તેઓ આવતા તેમને બેસાડવા આજ્ઞા આપી, પ્રધાનજીને તેમના સામા જવા માટે આજ્ઞા કરી રાજાજીની આજ્ઞા થતા પ્રધાનજી જોશીઓ તથા પડીતોને સામા લેવા માટે ગયા, અને તેમને તેડી લાવી તેમને માટે તૈયાર કરેલા આસન બતાવ્યા

જોશીઓ તથા પડીતોએ આવી સવિનય રાજાજીને દડવત કર્યા રાજાજીએ તેઓને નમન કર્યું, અને યોગ આદર સત્કાર આપી આસન ઉપર બીરાજમાન થવાનુ કહ્યુ બીરાજમાન થવાની આજ્ઞા મળતા, સર્વે જોશીઓ અને પડીતો પોતપોતાના યોગ્ય આસન ઉપર બીરાજમાન થયા સર્વે બીરાજમાન થયા કે તરત રાજાજીએ તેમને કુવરીના જન્મઅક્ષર તૈયાર કરવા સુચના આપી

પ્રકરણ ૪ થું.
નક્કી એ તો દેવાંગના છે-

ન્મ અક્ષર તૈયાર કરવાનું સુચન થતાજ પંડીતો તથા જોશીઓ હર્ષિત થાય અને જન્મ અક્ષર તૈયાર કરવામા ગુથાયા પ્રથમ જન્મ ઘટીકા પુછીને ટીપણા કહાડી પ્રશ્ન મુકવા માડયા પ્રશ્ન મુકી ગુણાકાર ભાગાકાર,સરવાળા વિગેરે હીસાબ મુકયા હીસાબ મુકવા છત્તા એકે વાતનો ટાળો મળ્યો નહી, અને કુંવરીના જન્મ અક્ષરની એકે ઘેડ બેડી નહી ઘેડ શી રીતે બેસે ? ગર્ભમાથી પ્રસુત પામી હોય ત્યારે બેસેને ? પણ તે કાઇ ગર્ભમાથી પ્રસુત પામી નહોતી

ઘણી ઘણી રીતે પંડીતોએ તથા જોશીઓએ પ્રશ્નો મુકયા, ઘણી ઘણી રીતે હીસાબમા સરવાળા ગુણાકાર ભાગાકાર વિગેરે મુકયા, પણ તેમને કુંવરીના જન્મ અક્ષરનો પત્તો લાગ્યો નહી પત્તો નહી લાગવાથી છેવટ થાકયા અને માહોમાહી પૂછપરછ કરવા માડી

લક્ષ્મીશંકર—સાકળેશ્વર ! આ જન્મ અક્ષરનો ટાળો કેમ મળતો નથી ?

સાકળેશ્વર—મારૂ સાળુ કાઇ સમજાયુ નહી ! ઘણી ઘણી જન્મોત્રીઓ તથા પ્રશ્નોત્રીઓ કરી પણ આનો અવધિ ! કેમ મણીશંકર

મણીશંકર—હા ભાઈ ! છે તો તેમજ, આ કામ બાકુ છે આ કુંવરીએ ગર્ભવાસમાથી દેહ ધારણ કર્યો હોય તેવો એક પણ દાખલો મળતો નથી.

ગડબડ ભટ—ગર્ભમાથી પ્રસુત નહી પામી હોય, ત્યારે શુ અદ્ધરથી પડી હશે ? મને લાગે છે કે તમે બધા ભાગ પીને આવ્યા છો, કેમ વિકળસકર ?

વિકળશકર—ભટજી આ તમારૂ બોલવુ ભુલ ભરેલુ છે, તમેજ ક્હોને કે ટાળો મેળવ્યો ?

ગડબડ ભટ—શુ ટાળો ના મ ‍ ‍ ો તેથી એવો તર્ક બાધવો ? વા પણ રાજાજીને તો પુછો ?

ઉમીયાશકર—રાજાજીને શુ પુછાવો છો ?

મણીશકર—પૂછવાનુ એટલુજ કે કાઇ નવા જુની બનાવ બન્યો હતો ?

ગડબડભટ—ગમે તેવો બનાવ બન્યો હોય, પણ તે તમારા શુ કામમા આવવાનો હતો ?

વિદ્યારામ—કામમા કેમ ના આવે ? વખતે ટાળો મળી જાય

લક્ષ્મીશકર—એમતે ટાળો મળતો હશે ? બધા વિદ્વાનો ભુડ-ચગ્ગમા ખપશો, માટે એવુ પૂછવુ રહેવા દ્યો, અને ફરીથી પ્રયાસ કરો

ઉમીયાસકર—પ્રયાસ કરી કરીને થાક્યા, હવે તો પૂછેગાછે પત્તો મળે તો, તે શીવાય બીજો રસ્તો નથી

રેવાશકર—ખરૂ ક્હોછો ઉમીયાશકર હવે તો શરમ મૂકી પુછો, તે શીવાય ટાળો બેસશે નહી

ઉમીયાશકર—મણીશકર તમે પૂછો

મણીશકર—ઠીક. મનેજ ભુડથલમા ખપાવવો હશે ?

રાજા—પડીતો ! શુ ગડમથલ કરોછો ! જન્મ અક્ષર તૈયાર કર્યા.

શીવશકર—જયમલ મહારાજ ! ઘણી ઘણી મહેનત કરી,

ઘણા ઘણા હીસાબ મૂકયા, છતા એકે ટાળો બેસતો નથી

રાજા—કારણ ?

ઉમીકાશંકર—મહારાજ ! આ કુવરીએ કાઇ ગર્ભવાસમાથી દેહ ધારણ કર્યો હોય, તેનો એક પણ દાખલો બેસતો નથી

રાજા—આતો ઘણીજ અચબાની વાત ! તમો પડીતો થઈ આ શુ બોલો છો કે ટાળો બેસતો નથી ?

હરીશંકર—ખરૂ છે મહારાજ ! તમારૂ કહેવુ સત્ય છે, પરતુ અમારા ટાળા પ્રમાણે તે કુવરીએ ગર્ભવાસમાંથી દેહ ધારણ કર્યોજ નથી

રાજા—જયારે ગર્ભવાસમાથી દેહ ધારણ કર્યો નથી તો શુ અદ્ધરથી આવી છે ? આવુ બોલતા શરમાતા નથી

સાકળેશ્વર—મહારાજ ! શાસ્ત્રો કાઇ ખોટા નથી શાસ્ત્ર આધારે દરેક જન્મ અક્ષરના ટાળા બેમેજ બેસે પણ આ જન્મ અક્ષરનો ટાળો ના બેસ તે હમારે શુ સમજવુ ?

પ્રેમશંકર—મહારાજ ! તમોને કાઇ નવો જુનો દેખાવ દ્રષ્ટીએ પડયા હતો ? કે કાંઈ સ્વપ્નુ બપનુ આવ્યુ હતુ ?

રાજા—હા ! મને સાક્ષાત ભગવાને સ્વપ્નામા દર્શન આપી કહ્યુ હતુ કે, તારે ત્યા પ્રભુપારાયણ પુત્રી પ્રગટ થઇ છે ને થયુ પણ તેમજ ઉંઘમાથી જાગૃત થઈ ઈશ્વર સ્મરણ કરતો હતો, ત્યા દાશીએ આવી વધાઈ આપી અને તેથીજ આ મ્હોત્સવ કર્યો છે નહીતર હું કાંઈ ગાંડો નથી કે આવો મ્હોત્સવ કુવરીના જન્મ વખતે કરૂ, પરતુ કુવરીએ ગર્ભવાસમાથીજ દેહ ધારણ કર્યો છે તેની તો મને ખાત્રી છે કારણ, જો તેમ ન હોત તો જે દાસીવર્ગ પ્રસુત વખતે રાણી પાસે રાખ્યો હતો, તેમાની એક દાશીએ આવી પુત્રી

પ્રસવ્યાની વધાઈ આપી, પરંતુ જો કદાપી કાંઈ નવાજુની બનાવ બન્યો હોત, તો તે દાશી વિદિત કર્યા શીવાય રહેજ નહી

સોમદત્ત—ખરૂ છે મહારાજ ! પણ તે દાશીને બોલાવીને પૂછો તો ખરા તેને પુછવાથી અમારા મનનુ તો સમાધાન કરીએ

રાજા—હાલ બોલાવુ છુ, તેને પૂછી તમારી ખાત્રી કરો એટલે સાચુ શુ છે, તે સમજાશે

ઉપર પ્રમાણે પંડીતોને કહી તરત એક અનુચરને રાણીજી પાસે પ્રસુત વખતે જે દાશીઓ હાજર હતી, તે પૈકીની એક દાશીને બોલાવી લાવવા મોકલ્યો અનુચરને આજ્ઞા મળતાજ તરત તે મ્હેલ તરફ દાશીને બોલાવા ગયો મ્હેલમાં જઈ પ્રસુત વખતે જે દાશીઓ હાજર હતી તેમાની વડી દાશીને તેડી સભા મંડપમા દાખલ થયો

દાશીએ આવી રાજાજીના ઓવારણા લીધા રાજાએ પુછ્યુ પ્રસુત વખતે તુ હાજર હતી ? દાશી કહે હા મહારાજ તે પુછવાનુ પ્રયોજન શુ છે તે કૃપા કરી જણાવશો ? રાજા કહે વારૂ તે વાત પછી, પણ પુત્રીના પ્રસવ વખતે કાંઇ નવો ચમત્કાર બન્યો હતો ? દાશી કહે મહારાજ ! તમારૂ બોલવુ બરાબર સમજી શકતી નથી. આમ ઉપરા ઉપરી સવાલો પુછો છો, તેનુ કારણ શુ છે, તે કૃપા કરી જણાવશો ?

રાજા કહે જોશીઓ કહે છે કે પુત્રીએ ગર્ભવાસમાથી દેહ ધારણ કર્યો જ નથી, એવુ સાભળી તને ખાત્રી કરવા સારૂ સભામા બોલાવવી પડી છે, માટે પ્રસુત વખત તો જે કાંઈ બનાવ બન્યો હોય તે કહી દે જે સત્ય હોય તે વિદિત કરજે અસત્ય ભાષણ બોલતી નહી

દાશી કહે મહારાજ ! આપ સત્ય બોલવાનુ કહો છો તો

સત્યજ કહું છુ, કે પુત્રીનો પ્રસવ થયો તે હમો સમજી શકયાજ નહી રાજા કહે કારણુ ? દાશી કહે મહારાજ! પુત્રી પ્રગટ થઇ તેજ વખતે સૂર્ય સમાન તેજનો બબાકાર એકદમ દેખાયો, ને તરત જ સમી ગયો એટલે અમો તે તેજમા અજાઈ ગયા તેથી આખો મીચી દીધી, અને તેજ સમી જતા ઉઘાડી, તેજ વખતે કુવરી પ્રસુત પામેલી જણાઇ, એટલે અમો કાઈ સમજી શકયાજ નહી.

રાજા કહે વારૂ પછી ? દાશી કહે મહારાજ! જે ચીન્હ બાળકના પ્રસુત થયા બાદ બાળકના શરીર ઉપર હોય છે, તે ચીન્હ કુવરીના ઉપર નહોતા, અને કુવરીના પ્રસવથી અમારા માઇને પણ કાઇ દુ ખ થયુ હોય તેવુ જણાયુ નહી તે શીવાય વધારે જાણુતી નથી એવા બનાવથી અમો વિષ્મય પામ્યા છીએ

રાજા આ વાત સાભળી વિષ્મય પામ્યા, અને પડીતાને કહ્યુ જોશી મહારાજ! આનુકારણુ શુ, તે કૃપા કરી જણાવો પડીતો કહે મહારાજ! હવે ટાળો મળ્યો અમારી હવે ખાત્રી થઇ

રાજા કહે શુ ખાત્રી ? પડીતો કહે મહારાજ! કુવરીએ ગર્ભ-વાસમાથી દેહ ધારણુ કર્યોજ નથી, પણુ નક્કી કોઈ દેવાગના તમારા કુળનો ઉદ્ધાર કરવા તમારે ત્યા પ્રગટ થઇ છે કૃષ્ણુ પ્રભુની જે ભક્તિ તમો તનમનથી કરોછો, તે ભક્તિ ફળીભુત થઇ છે અને ભક્તવત્સલ ભગવાન તમારી ભક્તિથી તમારા ઉપર પ્રસન્ન થયા અને તેથીજ તમારે ત્યા તમારા કુળનો ઉદ્ધાર કરવા દેવાગના પ્રગટ કરી છે

રાજા આથી ઘણાજ ખુશી થયા અને પડીતાને પુછ્યુ કુવ-રીનુ નામ શુ પાડયુ તે કૃપા કરી જણાવો પડીતાએ કહ્યુ જન્મ અક્ષર શિવાય નામ શુ પાડવુ તે કહેવાયજ કેમ પરતુ દાશીના જણાવ્યા મુજબ કુવરીના પ્રસુત વખતે સુર્ય સમાન તેજનો બમ-કાર થયો, અને સમાઈ ગયો, મહી કહેતા સુર્ય, અને ઇરા કહેતા તેજ, એટલે કુવરીનુ નામ મીરા પાડો

રાજા કહે આ કુવરી કેવી નીવડશે, તે તેના જન્મ અક્ષર રીનાય રી રીતે સમજ પડે ? પડીતો કહે રાજાજી ! તમારૂ અહો ભાગ્ય સમજો કે પ્રભુજીએ પ્રસન્ન થઇ તમારે ત્યા દેવાગના પ્રગટાવી અને તમને તેજ મહા પ્રભુજીએ સ્વપ્નમા કહ્યુ કે, પ્રભુપારાયણ પુત્રી પ્રગટ થઈ છે, તેથી તે ભગવાનની સાચી ભક્ત થશે, વળી તમારી ઇકોતેર પેઢીનો ઉદ્ધાર કરશે, અને તમારા નામને દીપાવશે

રાજા આથી ખુશ થયા અને જોશીઓ તથા પડીતોને સારો શીરપાવ આપી સતોષ્યા જોશીઓ તથા પડીતો ઘણા ખુશી થયા અને રાજાજીને આશીષ આપી જોશીઓ તથા પડીતોની આશીષથી રાજા વધારે હર્ષિત બન્યો

આ ખુશાલીમા રાજ મડળ તથા પ્રજા મડળમા પણ સર્વને યોગ્ય શીરપાવ વહેચ્યા, અને નોકર વર્ગને પણ ઇનામો આપી સતોષ્યા

શીરપાવ વહેચાયા બાદ સભા વિસર્જન કરવા આજ્ઞા કરી આજ્ઞા મળતાજ પ્રજા મડળ તથા પડીતો અને જોશીઓ રાજાજીનો જય બોલાવી ઘેર જવાની આજ્ઞા માગી રાજાજીએ હર્ષિત વદને સર્વને ઘેર જવાની આજ્ઞા આપી

આજ્ઞા મળતા પ્રથમ પ્રજા મડળ તથા જોશીઓ અને પડીતો વિદાય થયા તેમના ગયા બાદ રાજમડળ પછી નોકર વર્ગ, એ પ્રમાણે ક્રમવાર રાજાજીને સવિનય સલામ કરી વેરાવા લાગ્યા

સર્વેના ગયા પછી રાજાજી પણ મ્હેલમા જવા તૈયાર થયા રાજાજી આસન ઉપરથી ઉઠ્યા, ત્યા નેકીદારે નેકી પોકારી, નેકીનો પોકાર થતા રાજા રણવાસ તરફ ગયા

વ્હાલા વાચકવૃદ ! આ રાજાજીને તમે ઓળખ્યા તો હશે જો ના ઓળખ્યા હોય તો ઓળખો કે એ મેડતાનો રાજા જયમલ પોતે હતો

પ્રકરણ ૫ મુ.

દેવાગના એવુ નામ જોશીઓના મુખથી શ્રવણ થયેલુ તેથી રાજાને કુવરી ભાવ મટી માતૃ ભાવ ઉત્પન્ન થયો અને તેને પુજ્ય દ્રષ્ટિથી જોવી, એવાજ નિશ્ચયથી તેને વદન કરવાનો ભાવ થયો અને તેથીજ તે દેવાગનાના દર્શન કરવા રણવાસ તરફ ગયા

મનુષ્ય ધારે છે કાઈ, અને ઈશ્વર કરે છે કાઈ ઇશ્વરની ધારણા આગળ માણસની ધારણા નકામી છે કારણ, રાજા પ્રગટ થયેલ પુત્રીને માતૃ ભાવથી વદન કરવા માટેજ રણવાસ તરફ ગયા, ત્યા ભગવાને વિચાર્યું કે જો રાજા તે પ્રગટ થયેલ પુત્રીને માતૃ ભાવથી જોશે, તો જે અર્થે તેને પ્રગટ કરીછે તે અર્થ સરશે નહી કારણ, તેને પ્રગટ કરવાનો હેતુ પામર પ્રાણીઓમા ભક્તિ ભાવ પ્રવર્તાવી તેમનો ઉદ્ધાર કરવાનો હતો અને તેથી આ દેવાગનાનો મૃત્યુ લોકમા દેહ ધારણ કરાવ્યો હતો

પ્રગટ પરચા શિવાય કોઈના મન ઉપર ભક્તિની છાપ બેસે નહી, તેતો ખુલ્લુજ છે કારણ, તેવા સાક્ષાત પરચા જોવા છતા પણ પામર મનુષ્યો પાપમા પ્રવર્ત થઇ ઈશ્વરનો જરીક ડર કે અરે લાવતા નથી, તો એવા સાક્ષાત પરચા ઈશ્વરના ન હોયકે નજરે ના દેખાય તો પછી ઈશ્વરને તો ગણેજ કોણ, અને તેને કોઈ માનેજ નહી તેથી આરે આવેલા વહાણરૂપી મનુષ્ય જન્મ ગુમાવી છેવટે લક્ષ ચોર્યાશીમા ભટકાય તે કારણને લીધેજ ઈશ્વરે પામર પ્રાણીઓ ઉપર દયા કરી તેમને ભક્તિ માર્ગે દોરી ચોરી, ચાડી, જારી વિગેરે

પાપ કર્મોથી ઉગારી તેમનો ઉદ્ધાર કરવાનો હેતુ ધારણુ કરીનેજ આ દેવાગનાને મૃત્યુ લોકમા અવતાર ધારણ કરાવ્યો હતો

વાચકવૃદ ! દેવાગનાનો મૃત્યુ લોકમા અવતાર ધારણુ કરવાથી પામર જીવોને ભક્તિ માર્ગે શી રીતે દોરાય, અને તેમનો ઉદ્ધાર કેવી રીતે થાય, તે સવાલ તમારા મનથી ઉત્પન્ન થાય તો જુવો, દેવાગનાની ભક્તિથી પ્રભુ તે દેવાગનાના વશ થઇ પ્રગટ પરચા આપે, જે પરચા જોવાથી પામર જીવોની ખાત્રી થાય, કે ભગવાન ભક્તિનેજ વશ છે અને ભક્તને માટે પ્રાણુ પાથરેછે એવી ખાત્રી થતાજ પાપ કર્મથી નિવૃત થઈ ભક્તિ માર્ગે દોરાય અને તેથીજ તેમનો ઉદ્ધાર થાય

રાજાના તે દેવાગના પ્રત્યેનો ઉત્પન્ન થયેલો માતૃ ભાવ દુર કરવાના હેતુથી, પ્રભુએ તે રાજામા મહામાયા મુકી દીધી કારણુ જો તે માતૃ ભાવથી વર્તે તો તેના લગ્ન આદિ કાર્ય કરેજ નહી અને તેમ કરે નહીં તો સાક્ષાત પરચા આપી પામર જીવોને ભક્તિ માર્ગે દોરવાનુ કાર્ય બનેજ નહી તેથી પ્રભુજીએ તે રાજામા મહા-માયા મુકી દીધી

માયાનો પાસ ઘણોજ બુરો છે મ્હોટા મ્હોટા રૂષિ મુનીઓને તે માયાએ ખરાબ કર્યાછે, મ્હોટા દેવો પણુ તે માયાના પાસમા સપડાતા ખુવાર બન્યાછે

મહાત્મા મછદરનાથ ત્રીયારાજથી સપાડાયા હતા ઈંદ્ર ચદ્ર આદિ દેવો પણુ તેમાજ સપડાયા હતા શકર સરખા પણુ પારવ-તીએ ભીલારાણીનુ રૂપ લીધુ હતુ તેમા મોહિત બન્યા હતા, તે સર્વ ભગવાનની માયાનોજ પ્રતાપ

મહામાયામા સપડાતાજ રાજાનો માતૃ ભાવ દુર થયો, અને પુત્રી ભાવ ઉત્પન્ન થયો, ધન્ય છે પ્રભુ તારી લીલાને ! ઘડી પહેલા માયાથી વિરક્ત રાજા શુ ભાવમા હતો, ને ઘડીકમા શુ ભાવમા ફેરવાયો ! પ્રભુની માયાની બલીહારી છે મ્હોટા મ્હોટા ઋષિ મુનીઓ પણ તે માયાનો પાર પામ્યા નથી

રણવાસ પાસે આવતાંજ તેના વિચાર માયામા સપડાયેલા હોવાથી બદલાયા, અને વિચાર કર્યોકે, આ હુ શુ મૂર્ખાઇ કરૂછુ ! સાક્ષાત પ્રભુનાજ અવતાર રામચદ્રજી ઉપર દશરથ રાજા પુત્ર ભાવ રાખતા હતા, અને તેજ પ્રમાણે વરતતા હતા, જો કે આ છે તો દેવાગનાજ, પણ મારે સાતો પુત્રી રૂપે પ્રગટ થઇ છે, તેથી પુત્રી ભાવથી લાડ લડાવી મારા કોડ પુરા કરૂ

ઉપર પ્રમાણે વિચાર આવતાજ તેણે મ્હેલમા આવી પુત્રીનુ મુખ જોવા માટે તેને લાલવાનુ દાશીને સુચવ્યુ સુચન થતાજ દાશી કુવરીને લઈ રાજા પાસે આવી

કુવરીનો પ્રફુલીત ચ્હેરો જોઈ રાજા અતિ હર્ષિત થયો, અને કુવરીને રાણી પાસે લઈ જવાનુ દાશીને કહી તેને વિદાય કરી કુવરીનો ચ્હેરો જોઈ રાજાએ વિચાર કર્યો, કે આ કુવરી રત્ન ઇશ્વરેજ મને બક્ષ્યુ અને મારો અવતાર સફળ કર્યો તેથી ઈશ્વરની પ્રાર્થના કરવા લાગ્યો

ઈશ્વર સ્તુતી

(ટાળ્યા નહિરે ટળે) એ રાહ

કરી રહેમ હુ પરે, સત્ય દીનના દયાળ—કીધી
ભક્ત વત્સલ ખરે—દીનો નાથ એ કૃપાળ—કીધી
સ્તુતી સુણી પ્રલ્હાદની, વશીયા સ્થભે ખરે,

હીરણ્યકસ્યપુ મારવા, પ્રભુ નૃશીંગ રૂપ ધરે-માગ વ્હાલા
અહલ્યા સતીને તારવા, પ્રભુ સલ્યાને મળે,
સ્પર્શ કીધો સલ્યાને, મલ્યા અહલ્યા રૂપ ધરે-માગ વ્હાલા
પ્રભુ પરાયણ પુત્રી દીધી, કર્યો ન્યાલ તો ખરે,
અહો ભાગ્ય ગણુ માહરા, પ્રભુ દરિશણ ફળે-માગ વ્હાલા

ઇશ્વર સ્મરણ કરી રાજા મ્હેલમા ગયા, અને જમી પરવારી નીંદ્રાવશ થયા સવાર થતાં ભાટ ચારણ આદિ યાચક ભીક્ષુકો મ્હેલ આગળ આવી ખડા થયા જો કે પુત્રી પ્રસવ થઈ તેથી ભાટ ચારણનો લાગો હોયજ નહી, પરતુ રાજાએ પુત્રી જન્મનો ખુશાલીનો મ્હોત્સવ કર્યો, અને રાજમડળ વિગેરેમા સારા ઇનામ વહેચ્યા, તેથી ઇનામની આશા ધરાવી મ્હેલ આગળ રાજાજીના આવવાની રાહ જોતા બેઠા

સવારના ચાર વાગતા રાજાજી નીંદ્રાથી મુક્ત થતા બીછાનામાથી ઉઠી, દતધાવન આદિ કાર્યથી પરવારી સ્નાન કરી શેવામા બીરાજ્યા ઠાકોરજીને સ્નાન કરાવી ચદન પુષ્પ વિલેપન કરી, હાથમા માળા લઇ એક ચિત્તથી ઇશ્વર સ્મરણ કરવામા લીન બન્યા તે એવા તો લીન બન્યા કે રોજ કરતા દોઢ કલાક વધારે નીકળી ગયો. નીત્ય નીયમ કરતા બમણી માળાઓ ગણાણી, છતા તેનુ તેમને ભાન રહ્યુ નહી

દુધ પીવાનો સમય વિતી ગયો પણ રાજાજી હજુ શેવામાથી પરવાર્યા નથી, એવી ખબર પ્રધાનજી આવતા તેમને નોકરદ્વારા મળી જેથી પ્રધાનજીએ વિચાર્યુ કે વખતે આજ મોડા જાગૃત થયા હશે તેથી વાર લાગી હશે, પણ ના! તેઓ કદાપી કાળે મોડાતો ઉઠેજ

નહી, ને આજ વાર વધારે થઈ તેનુ કારણ શુ, તેનો તપાસ કરવા શેવા મદીર તરફ ગયા

શેવા મદીરમા જઈ જોતા રાજા હાથમા માળા લઇ ઇશ્વર સ્મરણુમા એવા તો લીન બનેલા જોયા કે તે જોઈ, પ્રધાન આશ્ચર્ય પામ્યા, પ્રધાને વિચાર્યુ કે એવા તો એક તાર બન્યા છે કે તેમને સુચન આપ્યા શીવાય તેવો ધ્યાન મુક્ત થશે નહી રાજાજીને ધ્યાન મુક્ત થઇ દુધ પીવા વીનતી કરી

પ્રધાનજીની વિનતી સાભળી રાજાને સમય વીતી જવાનુ ભાન થયુ ભાન થતા શેવાકર્મ આટોપી દુધ લાવવા આજ્ઞા આપી આજ્ઞા થતા શેવક કેશર આદી મશાલાવાળુ ગરમ દુધ લઈ હાજર થયો, અને દુધનો પ્યાલો રાજાજીને આપ્યો દુધ પી રાજાજી મ્હેલના ઝરૂખા તરફ ગયા

આજ ઘણો વખત થયો પણ રાજાજી હજુ સુધી ઝરૂખે આવ્યા નહી, તેથી જાચકવૃદ અકળાયુ, અને માહોમાહી વાતો કરવા માડી કે, આજ કોક અભાગીઆનુ મ્હો જોયેલુ તેથી વખત વિતી ગયો છતા, રાજાજીના દર્શન થયા નહી

આ પ્રમાણે માહોમાહી વાત કરે છે, ત્યા રાજાજી મ્હેલના ઝરૂખામા આવી બીરાજમાન થયા રાજાજીના દર્શન થતા સર્વે જાચકવૃદે રાજાજીને નમી નમીને સલામો કરી જય સ્તુતિ ઉચ્ચારવા માડી.

જાચકવૃદની જય સ્તુતિ સાભળી રાજાએ તેમને યોગ્ય શીરપાવ આપવા પ્રધાનજીને આજ્ઞા કરી. આજ્ઞા મળતા પ્રધાનજીએ તેમને યોગ શીરપાવ વહેચ્યો કુવરીના જન્મ વખતે પોતાનો હક્ક

નહીં છતા રાજાજીએ શીરપાવ આપ્યો, તેથી સર્વે રાજાજીનો જય બોલવા લાગ્યા, અને વખાણ કરતા કરતાં બજારને રસ્તે થઇ ઘેર ગયા

આ પ્રમાણે જાચકવૃંદને ખુશીમા જતુ જોઇ બજારમા મહાજન મંડળે પૂછ્યુ, કે અલ્યા આટલા બધા શાથી ખુશી થયા ? જાચકવૃંદે કહ્યુ રાણીએ કુવરીબાને જન્મ આપ્યો, તેની ખુશાલીમા રાજાજીએ શીરપાવ આપ્યો તેથી આ પ્રમાણે કહી જાચકવૃંદ વિદાય થયુ

જાચક લોકોના ગયા બાદ મહાજન મંડળ આશ્ચર્ય પામ્યુ કે રાજાજીએ ઘણો સારો મ્હોત્સવ કર્યો, કાલે રાજમંડળમા ઇનામ વહેચ્યા અને આજે જાચકવૃંદને શીરપાવ આપ્યો ત્યા ભક્તિદત્તે કહ્યુ કેમ મારી વાત ખરી પડીને ? તમો સર્વે તો રાજાજીને ગાડા ગણુતા હતા, પણ ગાડા તે તમે, કે રાજાજી ?

સોમદત્ત—ખરૂ કહોછો ભક્તિદત્ત, રાજા ભગવાનનો ભક્તતો સાચો

વીરદત્ત—અલ્યા બીજુ જાણ્યુ ?

પ્રેમદત્ત—

વીરદત્ત—રાણીએ પુત્રીને જન્મ આપ્યો, તે પુત્રી ગર્ભવાસમા પ્રસુત પામીજ નથી !

શાન્તીદત્ત—ગર્ભવાસમા પ્રસુત પામીજ નથી ત્યારે શુ અદ્ધરથી પડી હશે !

વીરદત્ત—હા ! હા ! અદ્ધરથીજ જોશીઓ અને પડિતો પણ જન્મ અક્ષર કરી શક્યા નહી

પ્રેમદત્ત—શુ આ સાચી વાત છે ?

ભક્તિદત્ત—હા ! હા ! સાચી વાત કાલે હુ સભા મંડપમા ગયો હતો

પ્રેમદત્ત—ત્યા શુ શુ બન્યુ તે તો જણાવો ?

ભક્તિદત્ત—બન્યુ એ કે જોશીઓએ કહ્યુ કે કુવરીએ ગર્ભવાસમાથી જન્મ ધારણ કર્યોજ નથી, તેથી ખાત્રી કરવા રાજાએ પ્રસુત વખતે હાજર હતી તેમાની એક દાશીને બોલાવી ખાત્રી કરી ખાત્રી થતા તેનુ કારણ જોશીઓને પુછયુ જોશીઓએ કહ્યુ, કે તમારા કુળનો ઉદ્ધાર કરવા ઇશ્વરે તમારે ત્યા સાક્ષાત દેવાગનાને અવતાર આપ્યો છે

વિરદત્ત—પછી રાજાએ શુ કહ્યુ ?

ભક્તિદત્ત—રાજાએ કહ્યુ કે, મને ભગવાને સ્વપ્ન આપ્યુ હતુ કે તારે ત્યા પ્રભુપારાયણ પુત્રી પ્રગટ થઇ છે તેથી જાગૃત થઈ ઈશ્વિર સ્મરણ કરતો હતો ત્યા કુવરીની વધાઈ મળી, અને તેથીજ આવો મ્હોત્સવ કર્યો છે

સોમદત્ત—વારૂ ! જન્મ અક્ષર જોશીઓએ તૈયાર કર્યા ?

ભક્તિદત્ત—ગર્ભવાસમાથી દેહ ધારણ કર્યો હોય તેનાજ જન્મ અક્ષર થાય, બીજાના કદાપિ કાળે ના થાય ——

વિરદત્ત—તેનુ કારણ ?

ભક્તીદત્ત—તે સવળુ શાસ્ત્રોનુ પ્રમાણ છે શાસ્ત્રો કાઈ જુઠા નથી

વિરદત્ત—વારૂ ! કુવરીનુ નામ શુ પાડયુ ? જન્મ અક્ષર બની શકયા નહી, તો શા ઉપરથી નામ પાડયુ ?

ભક્તીદત્ત દાશીએ કહ્યુ, કે કુવરીના જન્મ વખતે એકદમ તેજનો ભભાકાર દેખાયો અને એકદમ સમી ગયો, તે આરસામા કુવરીનો જન્મ થયો તે ઉપરથી પડીતો તથા જોશીઓએ તે કુવરીનુ નામ મીરા પાડયુ

ચતુરદત્ત—જો પ્રભુપારાયણ દેવાંગના પ્રગટ થઇ હશે, તો જન સમુહનું કલ્યાણ કર્તા થશે

ભક્તિદત્ત—હા ! હા ! તેનીજ નીવડશે, અને તે વખતે તમારી ખાત્રી થશે

ચતુરદત્ત—તે સવળુ વખત આવ્યે જણાશે

એ પ્રમાણે વાતો કરતા જમવાનો વખત થવાથી સૌ વેગાઇ ગયા

પ્રકરણ ૬ હું.

પ્રભુપારાયણતા

ગમાઇના જન્મ પછી રાજાને સઘળુ મંગળમય ભાસવા માંડયુ એમ આનંદમાં ને આનંદમા દિવસો વ્યતીત થવા લાગ્યા જેમ સુર્ય પોતાની કળા ધીમે ધીમે પ્રસારે છે તેમ દીનસે મીરાબાઈ મ્હોટા થયા બાર મહીનાની ઉમ્મર થતા બોલતા તથા ચાલતા શીખ્યા મ્હેલ આખામા ફરવા માંડયુ ફરતા ફરતા પણ કાલી ભાષામા ભગવાન શીવાય બીજા ઉચ્ચારો ભાગ્યેજ સાભળવામા આવતા હતા ગીલધલલાલ, નતવલલાલ, થામલાલ, વિથલનાથ, કલ-શન ભગવાન આદિ ભગવાનના નામનો ઘડીએ, ઘડીએ, અને પળે પળે ઉચ્ચાર કરતા હતા જે ઉચ્ચાર સાભળી રાજા જયમલ હર્ષ પ્રફુલીત થતો હતો, અને મીરાને લાડથી રમાડતો હતો

રાજા પોતે રાજશેવા રાખતા હતા, ને તેનુ નીયમિત પુજન, અર્ચન, થાળ ભોગ આદિ શેવન સાચા ડિલથી કરતા હતા પ્રથમ સવારમા વહેલા ચાર વાગતા નિદ્રામુક્ત થઇ સૌચ આદી કર્મથી પરવારી દતધાવન કરતા હતા દતધાવન કરી તુર્ત સ્નાન કરતા હતા. સ્નાન કરી શેવામા બીરાજમાન થતા

પ્રથમ ઠાકોરજીને સ્નાન કરાવી વસ્ત્ર આદિથી શણગારી આસન ઉપર બીરાજમાન કરતા હતા, બીરાજમાન કરી ચદન વિલેપન કરી ઉત્તમ પુષ્પો, જેવા કે જાઈ, જુઇ ચપો ચમેલી, કેતકી, મોગરો, ગુલાલ, ગુલબાશ, ડમરો, તુળશીપત્ર વીગેર ધરાવી ધુપ, દીપ કરી આર્તી ઉતારી પોતે હાથમા તુળસીની માળા લઇ એક ચિત પ્રભુ સ્મરણ બે કલાક સુધી કરતા હતા

સ્મરણ કર્યા બાદ ચાદીના પાત્રોમા મગલાભોગ ધરાવી, શેવામાથી પરવારી રાજ્ય કાજમા ગુથાતા હતા એવી નીયમિત વર્તી ભગવાનની સેવા અને સ્મરણ સત્ય નીષ્ટાથી પ્રેમપુર્વક કરતા હતા

મીરાબાઈની રમત પણ ભગવાન સાથેજ હતી સેવા મદીરમા જઈ લાલજીની મુર્તિને લઇ સપ્રેમ છાતી સાથે દાબતા હતા, અને તે મુર્તિ સાથે ખેલ કરતા હતા મીરાબાઇની વીરમત અને પ્રભુ મુર્તિ ઉપર પ્રેમ જોઇ જયમલ અતીશય હર્ષવત થતો હતો

એવી રમત ધમતની લીલામા ન લીલામાં પાચ વર્ષ વિતી ગયા, તે અરસામા મીરાબાઇ સમજણા થયા સમજણમા આવ્યા બાદ મીરાબાઇએ નિયમ બાધ્યો કે પોતાના પીતાજીની નિદ્રામુક્ત થવાનો વખત થાય કે તર્ત પોતે નિદ્રામુક્ત થઈ પીતાજીની સાથે સૌચ આદી કર્મોથી પરવારી સ્નાન કરી શેવા મદિરમા બેસતા હતા

મ દીરમા બેસી પ્રથમ લાલજી મહારાજને પ્રેમપૂર્વક સ્નાન કરાવી, વસ્ત્ર આભૂષણથી શણગારી, ચ દન વિલેપન કરી પૂષ્પ ધરાવતા હતા અને પૂષ્પ વરાવી હાથમા માળા સાચા દિલથી પ્રભુનુ સ્મરણ કરતા હતા

આટલી નહાની વયમા પણ પ્રભુ સ્મરણમા અને શેવામા તેમને સવાપહોર દિવસ થતો હતો દૃઢ ભક્તિ જોઈ જયમલ રાજા અતિશય હર્ષવત થયો હતો અને મીરાબાઇ ઉપર પૂત્ર કરતા પણ અધિક પ્રેમ રાખતો હતો મીરાબાઇને દેવી સમજી ખાનપાન આદિમા પણ કમીના રાખતા નહી આવી રીતે મીરાને પ્રભુપારાયણ સમજી તે મીરાબાઈની સાચા દીલથી શેવા કરતો હતો

મીરાબાઇને જોડે લીધા શીવાય પોતાને ખાતુ રૂચતુ નહોતુ, તેથી જમવાની વખતે મીરાને સાથે બેસાડી પ્રથમ તેને જમાડી જમતા હતા અને મીરાબાઈનું વચન પડતા પહેલુ ઉપાડી લેતા હતા

જયમલ રાજા પોતાને આવી પ્રભુપારાયણ પુત્રી પ્રાપ્ત થઇ, તેથી તે પોતાને અહોભાગ્ય સમજતા હતા અને પોતાને આવી પુત્રી આપી તેથી ઇશ્વરનો તનમનથી આભાર માની અહોનીશ પ્રભુનુ સ્મરણ કરતા હતા

એમ દીવસ ઉપર દીવશ અને માસ ઉપર માસ વ્યતીત થવા લાગ્યા એમ દિવસો વ્યતીત થતા મીરાબાઇની ઉમ્મર તેર વરસની થઈ મીરાબાઇ તેર વરસના થયા ત્યારે જયમલ રાજાની રાણી મીરાની માએ રાજાને કહ્યુ પ્રાણનાથ ! મીરાબાઇ તેર વરસના થયા, માટે તેના વીવ્હાની તપાસ કરો તો સારૂ, કારણ, તેનો કન્યાકાળ થયો છે રાજાએ કહ્યુ, પ્રથમ મીરાબાઇને પૂછો કે તેની

રી મરજી છે રાણી કહે આવી વાત તે તેને પૂછાતી હશે ? રાજા કહે હા, તેની મરજી વિરૂદ્ધ હુ કાઇ કાર્ય કરનારો નથી. રાણી કહે પ્રાણનાથ ! આવા ગાંડા વચનો મુખે શોભતા નથી. શુ દરેક પુત્રીને પુછીને દરેક કાર્ય કરતા હશે ? તેમા વળી વીવ્હાની વાત તે છોકરીને પુછાતી હશે ? તે શરમાય નહી કે ?

રાજા કહે તમારૂ કહેવુ વ્યાજબી છે, પણ તે બીજી પુત્રીઓ માટે મીરા માટે નહી. મીરા કોણ છે તમે જાણો છો ? રાણી કહે હા, આપણી પુત્રી છે કોણ છે કેમ કહો છો ? રાજા કહે ના, તે મનુષ્ય નથી, પણ મનુષ્ય અવતારમા કોક દેવાગના છે ઇશ્વરે આપણા ઉપર તૃષ્માના થઈ દેવાગનાને આપણે ત્યા પ્રગટ કરી, તેથી શુ આ-પણે ખાન પુત્રી ભાવજ રાખવો ' ના તેમ કદી રાખવુ નહી, તેના સબંધના દરેક કાર્ય તેને પૂછીનેજ કરવા

રાણી કહે જેવી તમારી ઇચ્છા હુ મીરાબાઇનેજ પુછી તેના વીચાર જાણવા સારૂ તેના ઓરડામા જાઉ છુ રાજા કહે તેને પૂછીને જે ઉત્તર તે આપે તે મને જણાવો રાણી કહે સારૂ, કહી રાણી મીરાબાઇના ઓરડા તરફ ગઇ અને રાજા કચેરી તરફ ગયા

પ્રકરણ ૭ મું

સ્વપ્નુ આવ્યુ કારણ, થયા અતિશય મગ્ન,
ગિરિધરલાલે આવીને, નીજથી કીધા લગ્ન

રાબાઇ પોતાના ઓરડામા પલગ ઉપર નીદ્રાવસ્ર થયા છે, ત્યા તેમને એકાએક શ્રી ગિરિધરલાલજીએ સ્વપ્નુ આપ્યુ તે સ્વપ્નુ એવુ ઉત્તમ હતુ કે જે સ્વપ્નથી મીરાબાઇ અતિશય હર્ષિત થયા અને સ્વપ્નમા લીન બની ગયા

વહાલા વાચકવૃંદ ! મન ગમતુ સ્વપ્નુ આવતા મન તેમા લીનતા પામે છે, તેમ મીરાબાઇને થયુ મન ગમતુ સ્વપ્નુ આવે તો મન લીનતા પામે, તે કાઇ નવાઇની વાત નથી જે વસ્તુ મનને પ્રિય હોય, તે વસ્તુ સ્વપ્નામા પણ મળે તો મન ખુશી કેમ ન થાય ? તે પ્રમાણે મીરાબાઇને થયુ વહાલા વાચકવૃંદ ! મીરાબાઇને એવુ તે શુ સ્વપ્નુ હતુ કે તેમા લીન બન્યા ? એવિ તે શુ પ્રિય વસ્તુ હતી કે જેને જોઈ તે પરમ આનંદ પામ્યા ?

મીરાબાઇને ગિરિધરલાલ શીવાય બીજી કોઇ વસ્તુ પ્રિય નહોતી પ્રભુપારાયણતાને પ્રભુ સિવાય અધિક પ્રિય વસ્તુ હોયજ શેની કારણ પ્રભુ પારાયણ તેની રત્ન હતું

સાક્ષાત ગિરિધરલાલજીએ સ્વપ્નામા આવી મીરા સાથે લગ્ન કર્યુ જે લગ્નથી મીરા અતિશય હર્ષિત બની સ્વપ્નામા ગિરિધરલાલજીનીસ્તુતી કરવા માડી,

મીરા— **ગાયન.**

(જાગો ક્યા દઇ વચન) એ રાહ

હે ! **પતિતના પાવન,** સોંપ્યુ તુમ ચરણે મન,
ગિરિધર સ્વામી ચિતે ચાહુ, સાચા એક **શામધન,**
શામધન; હે !

જોઇ પવિત્ર તુમ દર્શન થયુ શીતળ શીતળ તન,
ભાવે ભાવે જાવે જાવે, દોડી તુમ ચરણે, પ્રેમી મન,
પ્રેમી મન, હે !
સસાર માય અગન, છે મુક્તિની વિઘન,
મુક્તિદાતા નામ તમારૂ, કર્યુ મુજથી હા ! લગન, હા !
લગન, હે !

ઉપર પ્રમાણે સ્તુતી કરી રહ્યા ત્યા ભગવાન અતરધ્યાન થયા, ત્યા મીરાબાઇની આખ ઉઘડી ગઇ આખ ઉઘડતા ભગવાન કે જેમણે પોતાની સાથે લગન કર્યુ તેમને દીઠા નહી તેથી એઆકળા થની ભગવાનને ગોધવા લાગ્યા

ગાયન

(મમવ'ભ વર્ષો આવી) એ રાહ

કેમ પ્રાણ પ્રભુ તરછોડી ગયા (ર)
તરછોડી કેમ રામા બિચારી, ગિરિધર શામ નમેરા થયા—કેમ
દર્શન વિણુ પ્રભુ ચિત નવ ઠરતુ, પરણીને શુ અળગા રહ્યા—કેમ
સ્વપ્નમા પરણી કીધી ગૃહણી, તરછોડી શુ વિચાર લહ્યા—કેમ
આવી મળો અલબેલા છેલા, લાવી દાશીપર કઈક દયા--કેમ

હે ગિરિધરલાલજી ! હે પ્રાણ પ્રભુ ! એવો તે દાશીનો શુ અપરાધ થયો કે એકદમ તરછોડી ચાલ્યા ગયા ? અચળ સુખ, કે જે કદાપી કાળે ચળીત થાય નહી, તેવુ સુખ આપી લુટી લીધુ, અને વિયોગ વન્હિમા નાખી, પ્રાણ પ્રભુ ! એવો તે દાશીએ પલકમા શુ અપરાધ કર્યો, કે એકદમ તજી દઈ ચાલી ગયા ? આપ

તો કૃપાના સાગર છો પ્રાણ પ્રભુ ! અબળા ઉપર આવો વિયોગ-રૂપી કારીઘા કરવો ઘટે ? આપ તો સુખના રત્નાકર કહેવાઓછો, ભક્ત વત્સળ, રણછોડ, દીનદયાળ, એવા અનેક નામ ધરાવો છો. આપના શરણમા આ વિયોગ દુ ખ અનુભવુ છુ, તે એક અચ-બાની વાત છે વ્હાલા ! તમે અનેક ભક્તોના કામ કયા

ગાયન.

(મારી સહાય કરશે મોરારી) એ રાહ

કહાવો ભક્ત વત્સલ મોરારીરે, કેમ તજી આ રામા બીચારી
દ્રૌપતી નારીની લજ્યા ઉગારી,
પુરી ચીર તમે કીરતારી—કહાવો,
વસુદેવ દેવકીની સ્તુતી વીચારી,
તમે છોડાવ્યા કંસને મહારી,
પ્રલ્હાદ સ્થભે વાસ પુર્યો, તેમ કરો વ્હાર મારી—કહાવો

પ્રાણ પ્રભુ ! પ્રાણ પ્રભુ ! તમે અનેક ભક્તોના કામ કયા તો શા માટે ટળવળાવો છો ? બીજા ભક્તોના કાર્ય કર્યા તો હું તો તમારી ગૃહણી છુ જાનેથી લગ્ન કરી શા માટે તરછોડી ? માટે પ્રાણ પ્રભુ ! હવે તો પધારી દર્શનનો લાભ આપી આભારી કરો દુખણીને સુખી કરો મારા નાથ ! મારા ધણી ! નોધારાના આધાર વિચાર કરો માછલી જળ વિના જીવે ખરી ? નહીજ. તો પછી આ પ્રેમીમાછલી વારીરૂપ તમારા દર્શન વિણુ કેવી રીતે જીવશે ? ચકોરી ચદ્રવિણુ શાતિ પામે ખરી ? નહીજ તો પછી આ પ્રેમી ચકોરી ચદ્રરૂપ આપના દર્શન વિણુ શી રીતે શાન્તિ પામશે ? તેનો વિચાર કરો સુર્ય વિણુ કમળખીલે ખરૂ ? નહીજ તો પછી

આ કમળ રૂપી કાયા તમારાં દર્શન વિણુ શી રીતે ખીલશે, તેનો ખ્યાલ કરો ચીતચોરી બહાવરી બનાવી ચાલ્યા ગયા ! જેવી રીતે ગોકુળમા ગોપીઓના મહી માખણુ ચોરી, ગોપીઓને સતાવતા હતા, તેમીજ રીતે આ ગોપીનુ ચિત્ત ચોરી તેને સતાવો છો શા માટે ? તે વખતે ગોપીઓને તમારા સાક્ષાત દર્શન મળતા હતા તેની રીતે દર્શન આપી સુખેથી સતાવો, પણુ દર્શન વગર શા માટે સતાવો છો તે વખતે ગોપીઓને જશોદા માતાજીની વ્હાર હતી, અને ફરીયાદ બ્હાને પણુ દર્શનનો લાભ હતો, તે અત્યારે ક્યા છે ? નહીતર આટલી વીનવણુ કરત નહી અને ફરીયાદ બ્હાને પણુ ચિત્ત ચોરના દર્શન કરત માટે વહાલા ! વિચાર કરો, અને દર્શનનો લાભ આપી આ દાશીને કૃતાર્થ કરો હુ તો એક તનમનથી ફક્ત તમારૂજ રટણુ કર્યા કરૂ છું

ગાયન

(દોનો સીયારામ) એ રાહ

ગિરિધર શ્યામ વશ્યા દીલ ધામ, રટુ તુમનામ પ્રિતેથી હુ
પ્રિતે પરણી કીધી ગૃહણી, તારો તરૂણી છે વિનવણી—ગિરિધર
અનેક ભક્તો તારીયા જાતે કીધી વ્હાર,
તેમ દરશન દઇ દાશીને, પ્રીતે કરો સ્વીકાર ગિરિધર
સત્ય દીલે સમરણુ કરૂ, સ્વામી ગિરિધરલાલ
પ્રત્યક્ષ દર્શન દ્યો પ્રભુ, ભેટુ આણી અતિ વ્હાલ—ગિરિધર

ઉપરની વિનવણી સાભળી ભગવાને અતરીક્ષથી કહ્યુ

પ્રભુ— **મરાઠી સાખી**

મીરા સાચી ભક્તિતારી, વીસરી ના વિસરાયે,
અળગો નથી એક પળ પણુ, તુજથી પાસે છુ હુ સદાયે,

તુજ પાસેજ છુ, સાચીને કેમ વિસરૂ હુ—

મીરા—ક્યા છો ? વ્હાલા ક્યાછો ? મારા વહાલા ગિરિધર લાલજી!
પાસેજ બોલો છો છતા શા માટે દેખાતા નથી

પ્રભુ— **મરાઠી સાખી**

જ્ઞાન દૃષ્ટિથી જોતુ વિચારી, સદાયે છુ તુજ પાસે
પ્રત્યક્ષ દર્શન આપીશ આગળ પુર્ણને માગી આશ,
સત્ય પથે પળો, પામર જીવનો ઉદ્ધાર કરો

મીરા—વહાલા ! નાથ ! ભક્ત વત્સલ ભગવત ! દીનદયાળ ! દીન પ્રાણીઓ ઉપરની દયાની વાત સાભળી મારૂ મન શીતળ થયુ છે પણ પ્રત્યક્ષ દર્શન વિણ વ્હાલા ગીરધરલાલ ક્યા છો'

(મીરાની માતા આવે છે)

રાણી—બ્હેન ! બ્હેન ! તુ કોને બોળે છે ?

મીરા—માતા ! વ્હાલી માતા ! કોને કેમ ? મારા ગિરિધરલાલજીને પરણીને ચાલ્યા ગયા તેમને

રાણી—મીરા ! મીરા ! તારૂ ચિત્ત ઠેકાણે છે કે નથી કોણ પરણીને ચાલના ગયા ?

મીરા—મારા ગિરિધરલાલા મારા છોગાળા રાધાપતી !

રાણી—મીરા ! મીરા ! આજ આવા ગાડા વચન શા માટે કાઢે છે ? હુ તને એક વાત પુછવા આવી છુ પણ તારૂ ભાન ઠેકાણેજ ક્યા છે ?

મીરા—માતાજી ! મારૂ ભાન ઠેકાણેજ છે, ક્યાઇ નાશી ગયુ નથી જે વાત પુછવી હોય તે સુખેથી પુછો, તેનો યોગ્ય જવાબ આપીશ

રાણી—પ્રથમ કહે ને તુ કોની ઝખના કરે છે ?

મીરા—મારા પરણેત પતી !

રાણી—પરણેત પતી કોણ ?

મીરા—કોણ શા માટે ? મારા ગિરિધરલાલજી

રાણી—ગિરિધરલાલજી પરણેત પતી કેવી રીતે ' નકી તારૂં ભાન ખસ્યુ લાગે છે નહીતર આના ગાડા વચન નીકળેજ નહી

મીરા—માતાજી ગાડા વચન નથી મારૂ ભાન ઠેકાણે છે આપો આપ મનમા વાચાથી પરણ્યા, તે પરણેત પતી કેમ નહી '

રાણી—વારૂ ' તુ પરણી તો તેમનુ સ્વરૂપ પણ જોયુ હશે, તેમના વસ્ત્રો શણગાર પણ નજરે પડયા હશે, તો કહે વારૂ તે કેવા હતા ' ને તેમણે શુ વસ્ત્ર શણગાર ધારણ કર્યા હતા '

મીરા—માતાજી ! મારા પ્રાણ પ્રભુનુ સ્વરૂપ વર્ણવ્યુ જાય તેમ નથી

રાણી—એતો બધી વાત જાણી, પણ તને જે સ્વરૂપમા દર્શન થયા તે વર્ણવી બતાવ્ય, તો હુ સત્ય માનુ

મીરા—માતાજી એ ઘનસ્યામનુ શુ વર્ણન કરૂ ' જુવો સાભળો, સ્વરૂપ સુદીર સ્યામ વરણ હતુ માથે મોર પીછાનો મુગટ ધારણ કર્યો હતો, કેસરી પીતામ્બર ધારણ કર્યુ હતુ, કેશરી વાઘો શરીર ઉપર પહેર્યો હતો, હાથમા મોરલી શોભી રહી હતી, કોટમા મોતીના હાર શોભી રહ્યા હતા બે હાથે બાજુબધ દીપી રહ્યા હતા, કાનમા કુડળ મચ્છાકારના હીરા જડીત્ર ધારણ કર્યા હતા, એવી રીતના અજબ આભ્રણો અને કેશરી વસ્ત્રોથી દેદીપ્યમાન મારા **ગિરિધરલાલજીના સ્યામ સ્વરૂપને કેમ ભુલી જાઉં ?**

રાણી—મીરા ! તે જે વર્ણન કર્યુ તે તો શાસ્ત્રમા પ્રખ્યાત મુજબનુંજ વર્ણન કર્યુ છે શાસ્ત્રો વાચવાથી જે વર્ણન તારી

ધ્યાનમા ચોટી રહ્યુ છે, તેજ વર્ણન હુ બોલે છે તે શીવાય બીજુ વર્ણન નથી.

મીરા—માતાજી! શાસ્ત્રોમા જે વર્ણન આપેલુ છે, તેજ વર્ણન મારા મુખથી તેમોએ સાભળ્યુ, અને તેજ વર્ણનને મળતા મારા વહાલા ગીરધરલાલજી છે, જુદા નથી, શાસ્ત્રો લગાર પણ ખોટા નથી, શાસ્ત્રમા જે સ્વરૂપ વર્ણવ્યુ છે તે સ્વરૂપ આબેહુબ છે

રાણી—મીરા! એતો તને પરણવાની જ ખના થઈ હશે, અને તેવુજ મનન કરતી નીંદ્રાવશ થઈ હઇશ, તેથી તને એવુ સ્વપ્નુ આવ્યુ

મીરાં—ના માતાજી, મારા મનમા બીજુ કાઈ પણ ચિંતવન નહોતુ હુ પરણી છુ, તે સ્વપ્નુ સમજતા નહી, સઘળુ સતજ છે ગીરિધરલાલજીને મનસાવાચાથી પરણી ચુકી છુ

રાણી—મીરા હુ તને તારા લગ્ન માટેજ પુછવા આવી છુ, હવે તારો વિવ્હા કરી નાખવો કારણ, તુ યોગ્ય વયની થઈ છુ

મીરા—વીવ્હા! માતાજી વિવ્હા તો થઈ ગયો, અને લગ્ન પણ થઇ ગતા હવે ફરીથી વીવ્હા કેવો?

રાણી—ગાડી! આ તુ શુ લવે છે? વીવ્હા અને લગ્ન બધુએ થઇ ગયુ, પણ તે સ્વપ્નામા, હમો કરવા ધારીએ છીએ તે સાચો વીવ્હા.

મીરાં—માજી! સ્વપ્નાસા નહી, પણ સાચોજ વીવ્હા થઇ ગયો છે, શુ મીરાનો બે ઠેકાણે વીવ્હા કરવો ધારો છો?

રાણી—મીરા! ગાડાપણુ છોડી દે, ને વીવ્હ કરવાનુ હા કહે, તારી

સમન્તી લઈનેજ તારા પીતા તારો વીવ્હા કરવાનુ કહે છે,
ને તેથી મને પુછવા માટે મોકલી છે

મીરા—માતાજી ! એક મેનમા બે તલવારો રહી શકે ખરી ? એક
આત્મા બે ઠેકાણે સમરપાય ખરો ?

રાણી—બે ઠેકાણા શાન ? એકજ ઠેકાણે

મીરા—માતાજી ! સાચુ ઠેકાણુ આપો આપ મળવા છતા ખોટા
ઠેકાણામા લોભાઉ, એવી હુ મુરખી નથી, સમજ્યા ?

રાણી—ખોટુ ઠેકાણુ શા માટે ?

મીરાં—માતાજી ! જુઓ સાભળો

ગાયન

(મુખડાની માયા લાગીરે) એ રાહ

ખોટે રીઝુ નહી લગાવીરે—હો માતા મારી
સાચુ કેમ દઉ વીસારીરે—હો માતા મારી
સસારીનુ સુખ શાનુ એ છે માયા કેરૂ બ્હાનુ,
તેને કેમ સાચુ માનુરે—હો મતા મારી—ખોટે
જન્મ મરણ દુ ખ મોટુ, માયામા લપટાવુ ખોટુ,
તેહ માયામા ન લોટુરે—હો માતા—ખોટે
સસારીને મરવુ ખરે, તેથી તો રડાવુ પડે,
રડાપાનુ દુ ખ નડેરે—હો માતા—ખોટે
હાથ હરી હાથ માહી, જેને કદી મરવુ નાહી
અખડ એવાતણુ રહુ સાહીરે—હો માતા—ખોટે

રાણી—મીરા ! તુ તો છેક જ્ઞાનમાજ ગળી ગઈ, પણ દુનિયાદારીનો
વીચાર કર્યો ?

મીરા—દુનિયાદારીનો વિચાર શાનો ?

રાણી—જો, તને અમે ના પરણાવીએ, તો દુનીયામા ખોટુ કહેવાય તેનો

મીરા—મારા લગ્ન ના કરો, તેમા દુનિયાને શુ, કે તમને ખોટુ કહે?

રાણી—દુનિયા કોઇથી જીતાણી છે ? આપણે દુનિયાને કહીએ ને દુનિયા આપણને કહે

મીરા—દુનિયાની લાજે શુ અવિચળ સુખ ખોઉ ? જે આત્મા ગીરિધરલાલજીને અર્પણ કર્યો છે, તે શુ બીજાને અર્પણ કરૂ ? ના ! ના! તે કદાપી કાળે બનવે નહી

રાણી—તુ ગમે તેટલી હઠ કર, પણ તારી હઠને નહી ગણતા તને અમે તારી સન્મતી લીધા વીના પરણાવીએ તો કરે ? માટે માન ખાવુ મૂકી વીવ્હા કરવાનુ કબુલ કર, ને હા કહે

મીરા—માતાજી, આ જીભે તો કદાપી કાળે હા કહેવાની નથી

રાણી—તને પુછ્યા શીવાય તારૂ સગપણ કરવાનો અમારો હક છે, સગપણની બાબત છોકરાને પુછાયજ નહી, તે છતા પુછીને કરવુ યોગ્ય ધારી તને પુછ્યુ, ત્યા તુ માન ખાય છે; તેથી હવ તને પૂછ્યા શીવાય તારો વીવ્હા કરી નાખવો પડશે

મીરા—માતાજી ! તમારા હકની તમને કોણ ના પાડે છે ? તમારો હક છે તે ખરૂ છે, પણ તે આ કાયા ઉપર, મન ઉપર નહી મનનો હક મારા ગીરિધરલાલ શીવાય કોઇને આપ્યો નથી, ને આપીશ પણ નહી તે ખાત્રી સમજજો.

રાણી—ત્યારે તુ ખુશી થઇ કબુલ નહીજ કરે ?

મીરાં—માતાજી ! વારે ઘડીએ શુ પુછોછો ? એક વખતની પરણેત કન્યા જો સતી હશે, ને પોતાનો પતી દેવ લોક પામ્યો હશે, તો વિધવા પણ સુખેથી સહન કરશે, પણ બીજી વખત લગ્ન કરવાની સ્વપ્ને પણ ઇચ્છા, કરશે નહી તો મારે માથે મારા પરણેત પતી ગીરીવરલાલજી ! જે જળમા, સ્થળમા, અને દરેક મનુષ્યોના ઘટ ઘટમા વ્યાપી રહ્યા છે તે ગાજે છે, તો બીજા લગ્નની હા કેમ કહીશ, તેનો વીચાર કરો

રાણી—મીરા તારા મનમા ભૂત ભરાયુ છે, તેથી તારા ઉપરવટ થઇનેજ હમારે વીવ્હા સબધમા વર્તવુ પડશે

મીરા—તે વર્તવાની તમને કોણ ના પાડે છે ? તમો મુક્તિઆર છો

રાણી—ત્યારે સીધી રીતે કબુલ કરને ? મુક્તિઆરી જાણવા છતા ખાલી હઠ કરે, તે કેવી રીતે પોસાય ? હવે ખુશી થઈ લગ્ન કરવાનુ કબુલ કર, અને અમને વિવ્હા કરવા ખુશી થઈ રજા આપ

મીરા—કોનો ? મીરાનો વીવ્હા કરવાની મીરાને માટે કબુલ માગો છો?

રાણી—હા, મીરાના વિવ્હાની

મીરાં—વારૂ માતાજી ! તમો મીરા કોને માનો છો ? આ પચ ભુતના પુતળને મીરા માનતા હો, તો તમને મારી રજા છે

રાણી—પચ ભુતનુ પુતળુ કેમ ?

મીરાં—માતાજી ! પચ ભુતનુ પુતળુ નહી તો બીજુ શુ ? તમે કોને મીરા માનો છો ?

રાણી—તને.

મીરાં—મને એટલે આ શરીરને ?

રાણી—હા

મીરાં—આ શરીરમા મીરાં ક્યા છે તે બતાવો, ને પછી મીરાંનો સુખેથી વીવ્હા કરો

રાણી—તુજ મીરા

મીરા—(હાથ બતાવી) જો આને મીરા માનતા હો, તો આતો હાથ છે (પગ બતાવી) જો આને મીરા માનતા હો, તો આતો પગ છે (પેટ બતાવી) જો આને મીરા માનતા હો, તો આતો પેટ છે (મ્હો બતાવી) જો આને મીરા માનતા હો, તો આતો મ્હો છો (માથાને બતાવી) જો આને મીરા માનતા હો, તો આતો માથુ છે તો ખરી મીરા ક્યા છે, તે બતાવો, તો પછી સન્મતી આપુ જો આત્માને મીરા સમજતા હો, તો તે તો ગીરી-વરલાલજીના ચરણમા અર્પણ થઇ ગયેલો છે

રાણી—તેજ આત્માસહ આ પચ તત્વના પુતળાનેજ મીરા સમજુ છુ

મીરા—માતાજી! આત્મા કે જે ગીરીવરલાલજીના ચરણ કમ-ળમમા અર્પણ થઈ ગયેલો છે તે શીવાયના આ પચ ભુતના પુતળાને તમારી નજરમા આવે તેમ કરો તેના તમો મુક્તિઆર છો

રાણી—આત્મા વગરના પચ ભુતના પુતળને શુ કરવાનુ હોય? ચૈતન્ય આત્મા શિવાય તે પુતળુ નકામુ, છે મડા તુલ્ય છે મડાનુ વેવીશાળ થાય ખરૂ કે?

મીરા—માતાજી! મનવગરનો વિવ્હા, તેને શુ વિવ્હા સમજો છો? તમો ચહાય તેટલા ઉપાય કરો પણ છેવટમા જો જો, કે દુનિયાદારીની રીતમા તમારી આબરૂને ખાતર આ પચ

તત્વનુ પુતળુ જ્યાં વરાવશો ત્યાં વરશે, પણ તે મનવચ-
રનુજ સમજજો

રાણી—મને ખાત્રી છે કે તારા પીતા શીવાય તુ માન્ય નહીજ કરે.

મીરાં—માન્ય નહી કરે એવુ શા માટે કહો છો ? જે પંચભુતના
પુતળા ઉપર તમારો અધિકાર છે, તેને માટે તો તમને
સન્મતિ આપી.

રાણી—(રાજાને જોઇ) જો પેલા તારા બાપુ આવ્યા. માટે ગાડુ
જ્ઞાન છોડી દઇ માડી અમારા જીવને સતોષ થાય એવા
વચનો ઉચ્ચાર (રાજા આવે છે)

રાજા—કેમ રાણી ! શુ વિચાર કર્યો ?

રાણી—તમારી મીરાને છેક મોઢે ચઢાવી છે, તેથી તે તો કહે છે
હુ ગીરીધરલાલજીને પરણી છુ, માટે બીજે વરવાની નથી.

રાજા—ધન્ય છે મીરા તારી પ્રભુ પરાયણતાને !

રાણી—પ્રભુ પરાયણતા શાની ? એતો બાળ હઠ

રાજા—રાણી ! તે બાળ હઠ નથી, પણ તે બધા પ્રભુ પરાયણ-
તાના લક્ષણ છે

રાણી—શુ તેના માટે તેને કુવારી રાખવી ?

રાજા—તેની મરજી તેમ હોય તો તેમ કરવુ (મીરાને) કેમ બ્હેન
તારી શુ ઇચ્છા છે ?

મીરાં—પીતાજી ! હું તો મારા માતાજીને કહી ચુકી છુ, કે આ
પચતત્વના પુતળાને ગમે ત્યા વરાવો, પણ આ આત્માને
તો હુ મારા ગીરીધરલાલજીના ચરણમાં અરપી ચુકી
છુ આ દેહનુ ગમે તે થાય તેની મને પરવાજ નથી.

રાજા—ધન્ય છે મીરાબાઈ તારી પ્રભુ પ્રત્યે સાચી નીષ્ટાને !

મીરાં—પીતાજી ! મારા ઠાકોરજીને ભોગ ધરાવવાનો વખત થયો છે તેથી જાઉં છું

રાજા—ભલેજા, તે ભગવાનને ભોગ સુખેથી ધરાવ (મીરા જાય છે)

રાણી—તમે મીરાને હદથી જ્યાદે લાડ લડાવી આપ મતીયણ કરી

રાજા—રાણી ! હદથી જાદે લાડ તો શુ, પણ તે દેવીના ચર્ણ ધોઈ પીવાનુ મન થયા કરે છે એ મનુષ્ય અવતાર નથી, પણ સાક્ષાત દેવાગના છે

રાણી—ઠીક, તમને યોગ્ય લાગે તે ખરૂ, પણ તેને સમજાવી તેના લગ્ન કરી નાખો તો વધારે સારૂ કારણ, હાથી દરબાર અને છોકરી સાસરેજ શોભે

રાજા—તમારૂ કહેવુ બરાબર છે, પણ તે કહેવત મારી મીરાને લાગુ પડતી નથી મીરા શિવાય બીજી દરેક છોકરીઓ માટે તે કહેવત બરાબર છે (દાશી આવે છે)

દાશી—માજી ! દશોશી આવ્યાછે

રાણી—આવવા દીયો (દશોશી આવે છે)

દશોશી— છપ્પો.

ધન્ય રાજ્ય જયમલ, અટકી જગમા માચ્યો,
ધર્મ દાનમા શુર, નહી યુધ્ધે જરા કાચ્યો
પાળી શુદ્ધજ ધર્મ, નીતી રીતી સૌ જાણે,
પ્રભુ ભક્તિમા પુર, ભક્તિથી જક્ત વખાણે
સાચી ભક્તિ પ્રભુ તણી, સેવન સાચુ પ્રભુ તણુ
ઈમ જપે દશોશી મુખથી, અચળ કીર્તી શુ મુખ ભણુ

ખમા ખમા મારા અટકી રાણાને ખમા

રાજા—દશોશી ! હવણાથી તમારૂ આવાગમન કચેરીમા નહોતુ તો તમો કયા ગયા હતા ?

દશોસી—બાપુ ! હુ દેશાટન કરવા ગયો હતો કારણ શાસ્ત્રમા કહ્યુ છે કે દેશાટણ કરવાથી ઘણુ જાણવાનુ તથા જોવાનુ મળે છે

રાજા—વારૂ ! ક્યા ક્યા ફર્યા, ને શુ શુ અનુભવ કર્યા તે કહો ?

છપ્પો

છોડીને મેવાડ, ભેટયો હુ પહેલો કાશી,
જ્યા વીશ્વશ્વર નાથ, બીરાજ્યા છે અવીનાશી
ત્યાથી સીધ મારવાડ, બધો ફરીઓ બગાળો,
સીધ્યો આવ્યો જેપુર, રાજનુ મોઢુ બાળો
બેટી આપી યવનને, ધર્મને ધોઇ નાખ્યો પરો,
એવા કુલાગાર જ્યા હોય, ત્યા પહેલા મરો

રાજા—ઓહો ! તમે તો ઘણી મુસાફરી કરી ?

દશોસી—બાપુના પ્રતાપે મુસાફરી કરવામા બાકી રાખી નથી,

રાજા—વારૂ ! બીજી કાંઈ નવાજુની ?

દશોંસી—મહારાજ ! નવા જુનીનુ શુ પૂછોછો ? આજ કાલ ક્ષત્રીઓ પોતાની બ્હેન બેટી મોગલને આપી મોગલબાદશાહીમા ઉચી પદવી ભોગવતા યવનના દાસ બની બેઠા છે

દોહરો.

વખત વિષમ આ આવીયો, નજર ન જોયુ જાય,
બેટી આપી યવનને, ક્ષત્રી મન સલકાય

રાજા—ધિક્કાર છે તેવા કુલાગારને, થુ છે તેવાના નામ ઉપર, કે જાતી ભ્રષ્ટ થઈ, સ્વતંત્રતા મૂકી યવનના દાસ બનવા છતા મહોટાઇ માણે છે

દશોંશી—તે ખરૂ, પણ કહેવત છે, કે "ખુદા મહેરબાન તો ગદ્ધા પહેલવાન "

રાજા—ધિક્કાર છે તેમની પહેલવાનીને, અને તેમના નામને,

દશોશી—મહારાજ ! જયપુરના કાઇ ખબર સાંભળ્યા ?

રાજા—શા ?

દશોંશી—મહારાજ ! તે ખબર સાભળીને તો જેમ સાપ કાચળી મૂકી નાસે, તેમ ઘણીજ ત્વરાથી આ તરફ આવ્યો છુ

રાજા—એવા તે શા ખબર છે ?

દશોશી—પ્રભુ પારાયણ મીરાબાઇનુ બુરૂ થવાના

રાજા—આ શુ સત્ય કહોછો ! આ ખબર ?

દશોંશી—ક્ષત્રીય કુલાગાર જયપુરનો રાજા ભગવાનદાસ, કે જેણે પોતાની દીકરી અકબરશાહ વ્હેરે આપી છે, ને જાતી ભ્રષ્ટ બન્યો છે તે તમારી પ્રભુ પારાયણ દેવી સમાન પુત્રીનુ માગ પોતાના પુત્ર માનસીંહ માટે કરવાનો છે તે માગુ જો તમો કબુલ નહી કરો તો બાદશાહને કુમકમા બોલાવી જોર જુલમથી પણ મીરાબાઇ સાથે પોતાના પુત્રનુ લગ્ન કરવા નીશ્ચય જણાવે છે

રાજા—શુ ! એ વટલેલના છોકરા સાથે દેવ કંન્યાનો સબંધ !

દશોંશી—હા મહારાજ, તેમજ છે નકટો બધાને નકટા કરવામાજ રાજી હોય છે, તે ઉપર એક ટુક દ્રષ્ટાંત છે તે સાભળો

પ્રકરણ ૮ મું.

દૃષ્ટાંત

એક નિર્ધનપુર કરીને ગામ હતુ, ત્યા પાચમો ઘરની વસ્તી હતી ગામ નહાનુ હતુ ગામના લોકો પૈસે ટકે સુખી હતા ત્યા એક ભગવાનદાસ જેવો ઈર્ષાવત કપટચદ કરીને વાણીઓ રહેતો હતો તે પોતાના ગામના લોકોને પોતાના જેવા સાહ્યબીવાળા ને મોજ શોખ અને ધર્મ ધ્યાન કરતા જોઈ બળી જતો હતો કારણ તે મખી-ચુસમા પહેલો નબર ગણાતો હતો ચમડી તુટતા દમડી બચતી હોય તો ચમડીનો ભોગ સુખેથી આપતો હતો, પણ દમડી ખરચતો નહોતો ને બીજાને ધર્મ કાર્યમા, અને શરીર સુખમા પૈસા ખર્ચ કરતા જોઇ, મનથી બળ્યા કરતો હતો તેણે એક દીવસ વિચાર કર્યો, કે આ પ્રમાણે મારાથી જોઈ શકાતુ નથી તેમ આપણી પુજીમાથી એક પાઈ પણ ઓછી કરી શકાતી નથી, તેથી કોઇ દેવની ઉપાસના કરી, બધાથી બમણુ દ્રવ્ય પ્રાપ્ત કરી સુખેથી ઉડાવુ એવો વિચાર કરી જગલમા જઈ તેણે મહાદેવનુ અતિ ઉગ્ર તપ આદર્યું તેના ઉગ્ર તપથી મહાદેવ પ્રસન્ન થયા, અને કહ્યુ માગ્ય ' માગ્ય ' જે માગે તે આપુ મહાદેવની વાણી સાભળી તે મનથી ઘણોજ ખુશી થયો અને મહાદેવની પ્રત્યે કહ્યુ, કે બે વચન માગુ છુ તે આપો મહાદેવે પ્રસન્ન થઇ તેને બે વચન માગી લેવા કહ્યુ, કારણ

દેવ ભક્તિને આધિન છે તેના મનની મલીનતા જાણવા છતા પણ, બે વચનો માગી લેવા ભોળાનાથે કહ્યુ કારણ, મ ાની ગમે તેવી મલીનતા હોય, પણ દેવથી છાની મનની ગમે તેવી વાત રહેતીજ નથી કારણ તે અગમ નીગમને જાણવા વાળા છે કપટ-ચ દ આથી વધારે હર્ષ પ્રફુલીત બન્યો, અને મહાદેવજીને કહ્યુ પ્રથમ વચનતો એ, માગુ છુ કે હુ તમાર સ્મરણ કરીને માગુ તે મને મળે મહાદેવજી કહે તથાસ્તુ, હવે બીજુ વચન માગી લે ત્યારે કપટચ દે કહ્યુ મહારાજ! બીજુ વચન એ માગુ છુ કે મારા ગામમા બધા ભીખારી થાય મહાદેવે કહ્યુ એવુ અવટીત વચન હુ આપનાર નથી, જા કહુ છુ, કે તારા તપનો લાભ તારા કરતા તારા ગામના લોકોને બમણો મળશે કપટચ દ કહે મહારાજ બમણો ? મહાદેવજી કહે હા બમણો કારણ, તે બધાને ભીખારી કરવા ધાર્યા, તેથી બમણો લાભ આપીશ કપટચ દે વીચાર કર્યો કે આતો ભુડી થઈ મહેનત કરી મુવા આપણે, ને બમણો લાભ મળ્યો ગામને પણ તેને માટે પણ વચન નવા પછી કઇ યુક્તિ કરીશુ એવો વીચાર કરી મહાદેવજીને કહ્યુ બહુ સારૂ ભોળાનાથ તમારૂ વચન માથે ચડાવુ છુ, પણ તેને માટે મને વચન આપો, કે જે મને આપો તેથી બમણુ મારા ગામના લોકોને મળે મહાદેવજી કહે લે વચન, કહી વચન આપી અતરધ્યાન થયા મહાદેવજી અતરધ્યાન થયા, કે કપટચ દે પોતાના ગામનો રસ્તો લીધો ઘેર આવી મહાદેવજીના વચનની ખાત્રી કરવા માટે નાહી ધોઈ શ કર ભોળાની સ્તુતી કરી માગણી કરી, હે શ કર દાદા, જો તમારૂ વચન સત્ય હોય, તો મને પાચસો મોહોરો આપો શ કરના વચનની સીદ્ધિથી એકદમ પાચસો મ્હોરોનો ઢગલો તે વાણીઆના ઘરમા થયો, અને ગામના લોકને

ત્યા એક હજાર હજાર મ્હોરોના ઢગના થયા વાણીએ ગામમા ખાત્રી કરીને વિચાર્યુ કે વચન તો સાચુ, તેમા ફેર નહી પણ મને પાચસો મળી, તો ગામના લોકને હજાર હજાર મળી આતો અગાઉ કરતા વધારે બળવાનુ થયુ, પણ હુ નંદ કહેવાઉ, ને તેનો રસ્તો ના કરૂ તો, વાણીયા વિદ્યા જે સર્વથા શ્રેષ્ટ કહેવાય છે તે ખોટી ઠરે કારણ, કહેવતમા કહ્યુ છે, કે ' નંદના ફંદ ગોવીંદ જાણે ને મળીયાકાકાને પાડા તાણે ' તે કહેવત સાચી ઠરાવુ ત્યારેજ ખરો એવો વીચાર કરી ગામના લોકને પાછા પાડવાની યુક્તિ મેળવવામા ગુથાયો ઘણી વખત વીચાર કર્યો ત્યારે તેને એક યાદ આવી, તે એવી યાદ આવી કે શંકર મારી માગણીથી ઉલટુ ગામ લોકને મમણુ આપ્યુ મે સધાને ભીખારી કરવા ધાર્યા, ત્યા તમણે મારા કરતા મમણુ આપવાનુ કહ્યુ, તો એવુ અપાવુ કે શંકર અને ગામના લોક જન્મારો યાદ કરે તેણે વીચાર્યુ, શરીરના અવયોમા બે આખો સરખુ કામ કરે છે એક આખથી દેખાય છે, તેજ બે આખથી દેખાય છે, ત્યારે એક આખ ફોડી નાખવાનુ વચન માગુ, તો ગામ લોકની બે આખો ફુટી જશે, ને આપણે એક તો રહેશે એટલે ગામ લોકને મારી જરૂર પડશે, તેવુ ધારી નાહી ધોઇ શંકરની સ્તુતી કરી હે ભોળાનાથ ! જો તમારૂ વચન સત્ય હોય, તો મારી એક આખ ફુટી જાઓ ત્યા મહાદેવના વચનની સિદ્ધિથી તેની એક આખ ફુટી ગઈ, અને ગામના લોકોની બને આખો ફુટી ગઈ, એટલે કે તે આધળા થયા ઇર્ષાવંત માણસ પોતાની જાતને દુખ આપતા બીજાનુ બુરૂ થતુ હોય, તો તેમ કરવામા પાછો પડતો નથી. ગામન, લોક આધળા થયા, તેથી પળે પળે કપટચંદને વિનવણી કરવા લાગ્યા, ને વારે વારે તેને મ્હોટો ઠરાવી તેની પાસેથી

કામ કાઢી લેવા લાગ્યા આથી કપટચદ ખુશી થયો થોડા દીવસ વીત્યા બાદ, એક શઘ તે ગામની ભાગોળે ઉતર્યો તે શઘનો શઘવી તે ગામ જોવા સારૂ ગામમા ગયો, ત્યા બધાને આધળા જોઇ મન સાથે વીચાર કર્યો, કે આ ગામમા બધા આધળાા કેમ ? શુ ભગવાને બધા ગામને આગળા બનાવ્યા હશે ! એવા વીચાર કરે છે ત્યા કપટચદ આવ્યો તેને કાણો જોઇ સઘવીએ કહ્યુ, ભાઇ, આ ગામમા બધા માણસો આધળા શાથી થયા ? ત્યારે કપટચદે મહાદેવજીના પ્રતાપથી સઘવીએ કહ્યુ એવો તે પ્રતાપ હોય ? કપટચદ કહે હા શઘવી કહે તે શી રીતે ? કપટચદે કહ્યુ મે મહાદેવજીનુ તપ કરી બે વરદાન માગ્યા તે વર આપવા મહાદેવજી કબુલ થયા તેમા પ્રથમ વર એ માગ્યો, કે હુ જે વખતે જે માગુ તે તમારા વચનની સિદ્ધિથી મને મળે તે વર મહાદેવજીએ મને ખુશી થઈ આપ્યા, બાદ બીજો વર એ માગ્યો કે ગામ સઘળુ ભીખારી થાય ત્યા મહાદેવે ઉલટો વર આપ્યો સઘવીએ કહ્યુ શો? કપટચદ કહે તને જેટલુ આપુ તેથી ગામ લોકને બમણુ આપવુ તેથી તેમનો તે વર મે કબુલ રાખી વચન લીધુ તે આપી મહાદેવ અતરધ્યાન થયા સઘવીએ કહ્યુ પછી ? એ કે હુ ઘેર આવ્યો, અને મહાદેવજીના વચનની ખાત્રી કરવા માટે મે તેમની સ્તુતી કરી, પાચસો મોહોરો માગી તે શકરદાદાએ મને આપી, પણ લોકના ઘરમા હજાર મોહોરો આવી, આ મારાથી જોઇ શકાણુ નહી, તેથી મે વીચાર કર્યો કે હુ છેતરાયો, મહાદેવે મને છેતર્યો, પણ હુ છેતરાયો નથી મહાદેવ પોતે છેતરાયા છે નદ વિદ્યા શુ કામમા આવશે, એવા વિચાર કરી મે મારી એક આખ ફાડી નાખવા માટે મહાદેવ પાસે માગણી કરી, ત્યા મારી એક આખ ફુટી ગઇ

અને ગામ લોક આંધળા બન્યા, હવે તો આંધળામા કાણો રાજીઓ હુ એકલો છુ, ને એક લાકડીએ ગામ હાકુ છુ કપટચદના આવા વચન સાભળી મધનીને ગુસ્સો ચઢયો, અને વિચાર કર્યો કે આ ગામ લોકને કોઈ રીતે આના પાશમાથી મુક્ત કરવા જેથી કસાઇના કચમાથી ગાયો છોડાવવા જેટલુ પણ પુણ્ય થશે એવો વિચાર કરી પોતે તેનાથી છુટા પડી જગલમા જઇ શકરનુ તપ આદર્યું તે તપથી શકર પ્રસન્ન થયા, અને તે સધવીને ઇચ્છીત વર માગવાનુ કહ્યુ મગનીએ કહ્યુ મારે કોઇ રીતેનો સ્વાર્થ નથી, પણ પરમાર્થ બુદ્ધિથી આપનુ તપ કર્યું છે માટે માગવાનુ એટલુજ, કે આ ગામને તે પાપીના પાસમાથી મુક્ત કરો, અને ગામ લોકનુ દુખ કાપો શકરે તથાસ્તુ કહી ગામ લોકને દેખતા કર્યા ગામ લોક દેખતા થયા કે કપટચદને પકડી ગડદા પાટુ કોણી વીગેરે માર મારી અધમુવો કર્યો, તે એવો માર્યો કે ખાટલા વશ થયો. અને કડા મારથી થોડા દીવસમા મ્હોતને શરણ થયો અહીં તો મારથી રીબી રીબીને મુવો, ને યમપુરીમા પણ તેને યમ કીંકરોએ યોગ્ય શીક્ષાએ પહોચાડયો માટે વહાલા વાચકવૃદ ! જેવી રીતે તેની અવસ્થા થઈ તે તમે વાચી, તેથી ઈર્ષા ભાવ તજી સમ દ્રષ્ટી રાખશો તો સુખી થશો, નહીતર આ લોકમા રીબાઈ રીબાઇને મરશો ને પરલોકમા પણ યમ કીંકરના હાથમા યોગ્ય સજા પામશો.

રાજા—વાહ ! દશોરાી અતી ઉત્તમ અને અસરકારક દ્રષ્ટાત કહ્યુ

દશોશી—મહારાજ ! ઇર્ષાવત મનુષ્ય આ ભવમા ને પરભવમા સુખ પામતો નથી, છતા પણ પોતાની વૃતી છોડતા નથી માટે તેવા માણસથી ડરીને ચાલવવામા સાર છે

રાજા—શુ તેવા પામરથી ડરી ઉત્તમ ક્ષત્રિ ધર્મને બટો લગાડીશ ?

નહી ! નહી ! કદી નહી ! શુ અમે ચુડીઓ પહેરી છે ?

દશોંશી—અટકી વીર ! તમારૂ કહેવુ સત્ય છે, પણ આજ કુસપેજ સત્યાનાશ વાળ્યુ છે નહીતર યવનની મગદુર શી, કે તે ભર્તખડ ઉપર રાજ્ય કરે ? મહારાજ તમારી કુમકનો વિચાર કરો, ને તેની કુમકનો વિચાર કરો ખાલી લડાઈ કરી ખપી જવામા માલ નથી

રાજા—ત્યારે શુ તેનાથી ડરી તેને કન્યા આપવી ?

દશોંશી—મહારાજ ! મારી તેવી માગણી નથી કુલઅગારને કન્યા આપવાનુ કહેતા પહેલા આ જીભના ટુકડા ન કરૂ, કે એવુ વેણ ઉચારૂ ! હુ કાઈ ભીરૂ નથી, તમારો દશોશી છુ પણ બાપુ ! મીરાબાઈનો યોગ્ય સ્થળે વીવ્હા કરી નાખો, એટલે લડાઈનુ મુળજ રહેશે નહી

રાજા—એ વિચાર અતિ ઉત્તમ દર્શાવ્યો પણ મીરાબાઈના યોગ્ય શુદ્ધ ક્ષત્રી અટકી વીર મળે, તો વીવ્હા કરી નાખીએ પણ આ જમાનામા એવા બાહુ બળી વીર નર છે કયા ?

દશોંશી—બાપુ ઉત્તમ ક્ષત્રી ધર્મનો લય થયો નથી, વીરમાતાની કુખથી ઉત્પન્ન થયેલા વીર રત્નો છે

રાજા—તેવા રત્ન મારી નજરમા તો આવતા નથી તમારી ધ્યાનમા હોય તો બતાવો

દશોશી—બાપુ ? ઉદેપુરનો રાણો અટકી છે, તે કુળની બલોહારીછે.

રાજા—હા ! હા ! તે બરાબર છે દશોશી જાવો તે રાણા સાથે સગપણનુ ચોકઠુ ગોઠવી વેહેલાસર પાછા આવો, ને ખાડુ પણ સાથેજ લેતા આવજો

દશોશી—ભલે બાપુ ! હાલને તાલ જાઉ છુ, સગપણ કરી ખાડુ પણ સાથેજ લેતો આવુ છુ

રાજા—કદાપી આનાકાની કરશે તો ?

દશોંશી—બાપુ ! તમારો દશોશી કોઇ રીતે પાછો પડે તેવો નથી તે વણી આનાકાની કરશે, તો છેવટમા યવનથી ડરીને તે માગુ ના કબુલ કરો છો, એવું કહીશ કે તર્ત તૈયાર સમજો અટકી ક્ષત્રી ધર્મ માટે પ્રાણ પાથરે તેવા છે

રાજા—બહુ સારૂ તો આ સોને મઢેલુ શ્રીફળ લેતા જાઓ,તે કામ સિદ્ધ કરી વહેલાસર આવજો

(શ્રીફળ આપે છે)

રાણી—જો જો બારોટ, ફેરો અફળ ન જાય ?

દશોશી—માતાજી ! તમારા બારોટનો ફેરો અફળ હોયજ નહી તમે તમારે લગ્નની સામગી સજવા માંડો

રાજા—લ્યો. આ વાટ ખર્ચી (સોના મહોરની થેલી આપે છે) કામ સિદ્ધ થયેથી રાજી કરીશુ

દશોંશી—મહારાજ ! આ શરીરમા તમારૂજ લુણ ભરેલુ છે ને ખાઇએ છીએ તે પણ તમારૂજ લુણ

રાજા—જાઓ, કામ સિદ્ધ કરી વહેલાસર પાછા આવજો

દશોંશી—બહુ સારૂ બાપુ ! તમારા પગના પ્રતાપે કામ સિદ્ધ કરી જલદીથી પાછો આવીશ

રાણી—પ્રાણનાથ ! મીરાને પૂછ્યુ કે એમને એમ દશોશીને મોકલ્યા ?

(બારોટ જાય છે)

રાજા—રાણી ! ધર્મ સંકટ તેથી લાચાર પણ પાછળથી તમો જોજો કે તે મીરા પોતાના **ગીરીધરલાલ** શીવાય બીજાનુ લીલુ વાળવાની નથી તે નથીજ આજે વીવ્હા થાય છે તે ઉપરનાજ સમજજો મનના વીવ્હા નથી, ફક્ત તનનાજ

છે આ વીવ્હાને વીવ્હા સમજશો નહી પરતુ તેને પર-ણેલી ધારી વટલેલ ક્ષત્રીઓથી કોઇ રીતનો ઉપદ્રવ ન થાય તેટલાજ મારે વીવ્હા અને લગ્ન કરવુ પડે છે

રાણી—શુ વટલેલ ક્ષત્રીઓ જોરવાળા છે ? અને તમે કમજોર છો, કે તેઓ ફાવી જશે ?

રાજા—પ્રિયા ! તેમ નથી, પરતુ ઝાઝી કીડીઓ આપને તાણે, તે કહેવત તમો જાણો છો છતા શા માટે પુછો છો ? કદાપી તેને સાથે બાકળી બાધી યુદ્ધ કરીએ, તો તેની કુમકમા અકબર બાહશાહ પોતે આવે, અને આપણી કુમકમા તો જે અટકી, ક્ષત્રીઓ છે તેજ આવે આપણુ સૈન્ય કેટલુ અને બાદશાહનુ સૈન્ય કેટલુ તેના અથાગ દળ આગળ મુઠી ભર માણશો શુ કરી શકે ? સમજો કે બકરાના ટોળામા વાઘ, તેના અથાગ બકરા આગળ આપણા મુઠી-ભર વાઘ શુ કામ કરી શકે ? કદાપી પરાજ્ય થાય, તો પાછળથી પ્રભુપરાયણ દેવીને દુ ખ થાય, ને દુ ખ ન થાય તેને માટેજ ખાસ આ મગપણ કરવુ પડયુ છે પણ ધન્ય છે મીરાબાઇને કે તેનુ લક્ષ તો એક **ગીરીધરલાલજી** તરફજ લાગી રહ્યુ છે આપણી અસારીક માયાની વાત તેને ગમતીજ નથી. આખો દીવસ તે અને તેના **ગીરીધ-રલાલજી** તે શિવાય બીજી કોઈ ચીજ તરફ વ્રતી દોરતી જ નથી પ્રભુ પરાયણની બલીહારી છે

રાણી—પ્રાણનાથ ! તમારૂ કહેવુ સત્ય છે, પણ જગત વહેવારમા રહેવુ તે આપણો ધર્મ છે ચાલો સૌ સારા વાના થયા

મારી ઇચ્છા તેને પરણાવી પારકી કરવાની હતી તે ફળીભુત થઈ

રાજા—તમારી ઇચ્છા પરિપુર્ણ થઈ, તેથી હુ પણ સંતોષ માનુ છુ. પણ મીરાને આમાનુ કાઇજ નથી તેને તો તમે ગમે પણ તેથી તેમ કરો તે સુખી કે દુખી કાઇજ નથી. તમારી લાગેલી માયાની ઉપાધીઓ તમે તમારે અનુભવો, પણ તેને તો કાઇજ નથી ફક્ત **ગીરીધરલાલજી ને ગીરીધરલાલજીજ**

રાણી—પ્રાણનાથ! તમારૂ કહેવુ સત્ય છે તેના દરેક કર્મોથી હુ અતિશય ખુશી થાઉ છુ, પણ વહેવારીક વાતને માટે મારે લગાર કહેવું પડ્યુ

રાજા—તે તો ઠીક હવે તો તમારા મનનુ કાર્યું થયુને?

રાણી—મહારાજ! મનનુ ધાર્યુ શાનુ? ઇશ્વર ઇચ્છાએ સર્વે વાત બને છે (દાશી આવે છે)

દાશી—મહાદેવી ભોજનનો વખત થયો છે

રાજા—ચાલ્ય આવીએ છીએ (રાણીને) પધારો પ્રાણનાથ

રાણી—ભલે ચાલો (જાય છે)

પ્રકરણ ૯ મું.

મીરાનો વીવ્હા કર્યો, રાણાથી બની મગ્ન,
ખાકુ તેડી લાવીયો કરવા મીરાનુ લગ્ન

ચા તોડ ગઢમા જ્યા રાણાનુ રાજ્ય છે ને રાણો સભા ભરી બેઠો છે, ત્યા મેડતાથી મીરાના સગપણ માટે નીકળેલો દશોશી આવી પહોચ્યો અને રાણાની સભામા આવી રાણાને પ્રણામ કર્યા રાણે કહ્યુ દશોશી કયાથી આવો છો ? દશોશીએ કહ્યુ રાણાજી ! હુ મેડતાથી જયમલ્લ રાઠોડની પુત્રીનુ સગપણ કરવા સારૂઆવ્યો છુ,

સગપણની વાત સાભળી રાણો ખુશ થયો અને કહ્યુ કુવરી કેવી છે ? દશોશીએ કહ્યુ માહારાજ ! રાઠોડ કુવરીમા કોઈ વાતની કહેવત હોયજ નહીં રાણીએ કહ્યુ તેની છબી લાવ્યા છો ? દશોશીએ કહ્યુ હા મહારાજ, કહી મીરાની છબી રાણાના હાથમા આપી, સોનાથી મઢેલુ શ્રીફળ રાણાના મ્હો આગળ મૂક્યુ છબી જોઈ રાણીએ શ્રીફળ સ્વીકાર્યુ, અને પુછ્યુ કે લગ્ન કયારે કરવા છે ? દશોશીએ કહ્યુ મહારાજ, કયારે શુ ? હાલને હાલ, ખાડુ મારી સાથેજ મોકલો, વીલબ કરવાનો નથી રાણો આથી ખુશ થયો, અને દુર્મદસીંહ નામનો એક રજપુત કે જે પોતાનો વિશ્વાસુ હતો, તેની સાથે ખાડુ આપી દશોના સાથે વિદાય કર્યો

દશોશી દુર્મસીંહ સાથે ખાડાસહ મેડતામા આવ્યો, અને જયમલ્લ રાજાને ખબર આપ્યા જયમલ આથી ઘણો ખુશ થયો, અને સારૂ મહુરત જોઇ મીરાને ખાડા સાથે વરાવી અને બે દીવસબાદ મીરાને ચીતોડ વળાવવાની હોવાથી તેને માટે તૈયારી કરવા માડી

મીરાને ચીતોડગઢ વળાવવાને આગલે દીવસે એક મહતની

મેડતામા પધરામણી થઈ, તે મહતના દર્શન કરવા જયમલ મીરા-સહ ગયા મહત પાસે જઇ તે મહાત્માને વીનવણી કરી દરબારમા બોલાવી તેમને ઉતારો આપ્યો

મહંતના હાથમા **ગિરિધરલાલજીની** મુર્તિ જોઈ મીરાનુ મન તેમા લોભાણુ. તેણે મહતને કહ્યુ મહાત્મા ! આ **ગિરિધરલાલની** મુર્તિ મને આપો

મહતે કહ્યુ બચ્ચા તે મુર્તિને હુ કદાપી મારા હાથમાથી નીચે સુકતો નથી ફક્ત શેવા કરવા માટેજ તેમને થાળમા પધરાવી શેવા કરી પાછી હાથમા રાખુ છુ તો કહે કે હુ તને કેની રીતે આપી શકુ ?

મીરાએ કહ્યુ **મહાત્મા** ! તે **ગરિધર** મુર્તિનો વાસ તમારા હાથમા છે, પણ મારા તો વટમા તે મુર્તિનો વાસ છે, તો કહો કીયો વાસ વધે ? **મહાત્માએ** કહ્યુ બચ્ચા તારો વાસ વધે મીરાએ જો મારા વટનો વાસ વધારે ગણતા હો, તો તે મુર્તિ આપી દ્યો મહતે કહ્યુ હુ પ્રથમ **ગિરિધરલાલજીને** પૂછી જોઉ, ને તેમની મરજી હોય તો તે મુર્તિ તને આપુ મીરાએ કહ્યુ તો પૂછી જૂવો કે તેમની શુ મરજી છે ? મહાત્માએ કહ્યુ તે કાઈ હાલ પુછાય નહી મીરાએ કહ્યુ તો કયારે પુછશો ? મહતે કહ્યુ શેવા વખતે પૂછીને તેમનો ખુલાસો મેળવીશ, એમ કહી ગયા

મીરાએ **ગિરિધરલાલજીની** સ્તુતિ કરી કે હે **ગિરિધર-લાલજી** ! હે નાથ ! તમો મહતને મારી પાસે આવવાનુ કહી, મારી પાસે પધારી, મારી આજ્ઞા ફળીભુત કરજો, એ પ્રમાણે મનન કરી વિનવણી કરવા માડી

ગાયન

(જોજે હો અલી ઘેલી કળી) એ રાહ

જો જો, હો પ્રભુ, ના કહી કહેશો, સદાય ઇચ્છુ સાથ,
પ્રેમની પ્યાસીને, વિસરો ન દાશીને, પ્રીતેથી પકડયો હાથ,
પ્રેમેથી પરણીને, વિમગે ન ગૃહણીને, રહેજો હો રહેજો હો
રહેજો કહાવો કૃપાળુ નાથ.
પ્યામીની પ્રીત, અજબ રીત, શેનીશ ધારીને હીત,
સાચી પ્રતિત, જાણુ હુ નીત્ય, તેથી છે તનડુ શીત,
આવો દાશી પાસ, બેઠી ધરી આશ, દીલમા પુર્યો વાસ,
દીયો નહી ત્રસ
ગિરિવર સ્વામી ચાહુ ચીને, માટે લાવોને કઇ મહેર,
ચીતડુ તલસે, મનડુ વિલખે, દર્શન વિણુ કહો રહે શી પેર
માટે પ્રભુ આવો વિભુ
લાવીને દયા તજશો નહી મયા— જો જો

ઉપર પ્રમાણે વિનવણી કરી જમવાનો વખત થવાથી જમવા માટે ભોજન ગ્રહ તરફ ગયા, ભોજન ગ્રહમા જઈ પોતાના પીતાને કહ્યુ પીતાજી! મહત મહારાજને કહી મને **ગીરિવરલાલજીની** મુર્તિ અપાવો રાજાએ કહ્યુ બહેન! મહત પાસે જઈ વિનવણી કરીશ, ને જો તેમની મરજી હશે તો અપાવીશ મીરાએ કહ્યુ મે મહત પાસે વિનવણી કરી છે તેમણે **ગીરિવરલાલજીની** મરજી હશે તેમ કરશે રાજાનુ વચન સાભળી મીરા **ઠાકોરજીને** શયન કરાવા માટે ગયા

બીજે દિવસે સવારમા વહેલા ઉઠી ઠાકોર શેવાથી પરવારી.

પોતાના પીતાનેસાથે લઇ, મહતપાસે આવ્ય મહત પાસે આવ્યા. મહત પાસે આવી તેમણે ગિરિધરલાલજીને સપ્રેમ પ્રણામ કર્યા. પ્રણામ કરી મહતને કહ્યુ મહાત્મા! મારા ગિરિધરલાલજીને પુછ્યુ? તેમની શુ મરજી છે? મહતે કહ્યુ મીરા! તુ આ મુર્તીને લઇ શુ કરીશ ’

મીરાએ કહ્યુ મહાત્મા? શુ કરીશ કેમ કહો છો ? તેમનુ સાચા દીલથી સેવન કરીશ, ને સદાય પાસેના પાસે રાખીશ

મહાત્મા આથી ખુશી થયા, અને ગિરિધરલાલજીની મૂર્તી મીરાને અર્પણ કરી, અને કહ્યુ ગિરિધરલાલજી તારી પાસે રહેવાને બહુ ચહાય છે

ગિરિધરલાલની મુર્તિ મળવાથી મીરબાઈ ઘણાજ પ્રસન્ન થયા ને મહતોનો સાચા દીલથી આભાર માની અને મુર્તી લઈ પોતાના ઓરડામા ગયા

મીરાબાઇના લગ્ન માટે ખાડુ લઇ દુર્મદસીહ આવ્યો હતો તેણે ચીતોડગઢ જવાની તૈયારી કરી જયમલ રાજાને તથા રાણીને કહ્યુ, રાજાજી હવે મીરાને વિદાય કરો રાજા કહે બહુ સારૂ, કહી દાશીને મીરાને તૈયાર કરી લાવવા સારૂ મોકલી

દાશીએ મીરાબાઇના ઓરડામા જઇ મીરાબાઇને તૈયાર કરી રાજા પાસે લાવી મીરાનો વિયોગ થશે એવુ સમજી રાજાજીની તથા રાણીજીની આખમા આસુ આવી ગયા મીરાની માતાએ મીરાને શીખામણ દેવા માડી કે બેહેન, સાસરે જઈ શાણી થજે તારા સાસુ તથા નણદનુ કહ્યુ માન્ય કરજે સતીની રીતીને અનુસરી તારા પતીનુ શેવન કરજે

મીરાએ કહ્યુ મારા પતીનુ શેવન કરવામા પાછી નહી હઠુ તન મન અને ધનથી સેવન કરીશ અને જેવો પ્યાર છે તેથી અધીક રાખીશ જો તેમ ન હોત, તો સાથે શુ કરવા રાખત ? ઘટમા તો હતાજ, પણ મહતની કૃપાથી હવે તો હાથમા પણ આવ્યા છે

મીરાની માતાએ કહ્યુ મીરા ! મીરા ! આ તુ શુ કહે છે ? મને ખાત્રી છે કે તુ ત્યા જઇ હમારૂ સારૂ કહેવરાવે તેમ લાગતુ નથી ભક્તાણીવેડા કરવા માગે છે કેમ ?

મીરા ના માતાજી, ભક્તાણીવેડા કેવા ? હુ તો મારા પરણેત પતીની સેવા ઉઠાવીશ બીજાને સ્વપ્ને પણ ઈચ્છિશ નહી સતીના ધારાને અનુસરી તમારા નામને દીપાવીશ ઝાખપ આવવા નહી દઉ તે નક્કી સમજજો

રાણી કહે હવે મને તારૂ બોલવુ ગમ્યુ સુજાત માબાપની દીકરી છુ, સુજાતને ઘેર જાય છે, રાણો અટકી અને આપણા ક્ષત્રિયમા શ્રેષ્ટ છે, તેવુ સાસરૂ મળ્યુ તે તારો ભાગ્યોદય સમજજે

મીરા કહે જ્યારથી મારો મનનો માન્યો પતિ મળ્યો, ત્યારથી મારો તો ભાગ્યોદય થઈ ગયો છે તમારો ગણો તો ચિતોડગઢનો રાજા છે પણ મારા મનનો માન્યો તો આખા જગતનો રાજા છે તમારા રાણા પાસે તો બે પાચ હજાર સૈન્ય અને શેવકો હશે, પણ મારા મનના માન્યાની આમન્યા આખુ જગત રાખે છે તમારા રાણાની સાહ્યબીની ગણતરી થાય, પણ મારા મનના માન્યાની સાહ્યબીની ગણતરી કોઇથી થાય તેવી નથી તમારો રાણોજી ફક્ત ક્ષત્રીય ધર્મનોજ અટકી છે, પણ મારો વ્હાલો તો દિનદયાળ, ભક્તવત્સલ ભક્તિનેજ આધિન છે જાત ભાતની તેને

પરવા નથી દુનિયામા એક ઢેડ જેને જગત સકળ તુચ્છ સમજે છે, તે પણ ભક્તિવી મારા વ્હાલાના ચર્ણપદને પ્રાપ્તથાય છે એવો તે દિનદયાળ ભક્તિને વશ મારો વાલો છે તમારા રાણાને મરવાનો ભય છે મારા વ્હાલાને તેનો ભય નથી, તમારા રાણાની ફક્ત રજપુતો પ્રશશા કરે છે પણ મારા વ્હાલાની તો સકળ જગતમા પ્રશશા ચાલે છે કહો માજી તમારો રાણો વધે કે મારો વ્હાલો?

રાણી કહે મીરા! પાછુ એજ ટાયલુ ચલાવ્યુકે? હજી તુ તારી જક છોડી રાણાજીને કબુલ નહી કરે? તેના ખાડા સાથે ફેરા ફરી છુ તેનો વિચાર કર જેને જગત જનની સમક્ષ વરી તેની તો તારે વધારે પ્રશસા કરવી જોઈએ સતીને તો પતી એજ પરમેશ્વર છે અતી પતીને નહી સ્રીકારી, પરમેશ્વરને ભજે તો તેનુ કદાપી કાળે કલ્યાણ થતુ નથી શાસ્ત્રો તે કયા વાચ્યા નથી? તારૂ કહેવુ અને માનવુ છે, કે શાસ્ત્રો ખોટા નથી તો શાસ્ત્રીમા સતીને પતીને સાચો પ્રભુ એવુ લખ્યુ છે, તે વાકયા ખરૂ કે ખોટુ?

મીરા કહે માતાજી! તમારૂ સમજવુ ફેર છે જગતમા સતી પ્રથમ મનસા વાચાથી જેને વરી તેજ પ્રભુ તે વાકય શાસ્ત્રમા છે તે બરાબર છે પણ મને તે વાકય લાગુ પડતુ નથી. કારણ, હુ તો પ્રથમથીજ મારા ગિરિધરલાલજીને મનસા વાચાથી વરી ચુકી છુ, તો પછી રાણાને કેવી રીતે કબુલ કરૂ? તેતો વીચાર કરો—સતીએ મનથી વર્યો તેજ પતિ, અને તેજ પ્રભુ બીજાને સ્વપ્ને પણ કબુલ નહી કરે નહી કરે ને નહીજ કરે.

રાણી કહે ત્યારે તુ રાણાના ખાડા સાથે ફેરા ફરી તે ખોટુ કે? મીરા કહે હા ખોટુ તદન ખોટુ. મીરા કયા ખાડા સાથે ફેરા ફરી છે? રાણી કહે બે દીવસ થયા છે અને એટલામાજ ફરી

જાય છે મીરા કહે હુ ક્યા ફરી છુ ? રાણી કહે ત્યારે કોણ ફર્યું છે ? મીરા કહે આ પચભુતનુ પુતળુ રાણી કહે તે પચ ભુતનુ પુતળુ મીરાનુજ છે, તેથી મીરાજ ફેરા ફરી છે મીરા કહે ના પચભુતના પુતળાને મીરા સમજતા હો તો તે પુતળુ ફેરા ફર્યું છે પણ મનને બાજુએ મુકીને, આત્માને અળગો રાખી મન વગરનું લગ્ન તેને લગ્ન કોણ કહે છે ? આત્મા વગરના પચભુતના પુતળાને મનુષ્ય કોણ કહે છે ? તેનો મડુ સમજવુ આ દેહ આ પચભુતનુ પુતળુ ફેરા ફર્યુ છે તો તેને જ્યા મોકલો કે ત્યા જાય છે, પણ આત્મા જતો નથી તે આત્મા તો શ્રી ગિરિધરલાલજીના ચરણ કમળમા આનદથી મહાલે છે રાણી કહે આત્મા વગરનુ પચતત્વનુ પુતળુ ચૈતન સુન્ય હોય છે, તે કાંઈ ચેતનવાળુ હોતુ નથી, પણ મીરાતો સહચૈતન છે અને મહઆત્મા છે

મીરા કહે માતાજી ! શુ આ પચભુતના પુતળાને મહઆત્મા સમજો છો ? ના, તે સહઆત્મા નથી મારા ગિરિધરલાલજીની ઝખનામા દેહથી જુદા પડ્યો છે તેના ગુણની ગણનામા ઘેલો થયો છે શુ ઘેના થયેના દેહને સજીવન સમજો છો ? ના ! ના ! તેનો તો આત્મા સુન્ય સમજવો ઘણુ ચગડોળ કરતો આત્મા દેહમા વસતોજ નથી તે તો ભ્રમણામા ભુલો ભમ્યા કરે છે

રાણી—ત્યારે શુ તુ ઘેલામા ખપવા માગે છે ? ડહી છતા ગાડીમા ગણવા માગે છે

મીરા—માતાજી ! શુ તમે મને ડહી સમજો છો ?

રાણી—હા

મીરા—ના ! ના ! આ આત્મા તો પ્રભુના ચરણ કમળના સાક્ષાત દર્શન કરવા બહાવરો બની ગયો છે

રાણી—મીરા ! આ બોલવુ તારૂ તદન જુઠુ છે બહાવરી કે ગાડી મીરાથી આવા જવાબ અપાયજ નહી, માટે કહુ છુ કે તુ રાણાજીને કબુલ કર, ને આ હઠ છોડી દે

મીરા— ગાયન.

(કેમ મહેતા તમારી બુદ્ધિ ફળી) એ રાહ

શુ ધર્મ સતીનો વિસરાવો, કેમ ખોટો દાબ કરો આવો,
પરણી ગિરિધર સ્વામી સાથે, તે વિણુ નહી કોઇનો દાવો—શુ
જે છે જળ સ્થળનો વાસી, વળી ઘટ ઘટ વ્યાપક અવિનાશી
થઈ છુ હુ ચર્ણ કમળ દાશી, બસ એજ છે મારા અભીલાશી—શુ
ભક્તિથી વશ એતો થાયે, દર્શનથી દુ ખ સરવે જાયે,
પરણેત પતી કેમ તજાયે, વિસર્યો તેને કેમ વિસરાયે—કેમ

માટે માતાજી, નક્કી સમજજો કે આ મીરા કદાપી કાળે સાચો હીરો મુકી કાચનો કડકો ગ્રહણુ નહી કરે, તે તમો નકી સમજજો.

રાણી કહે હઠીલી છોકરી હઠમા તુ ખરાબ થઇશ અને રાણાજી તને ગ્રહણુ નહી કરે તે નક્કી સમજજે હઠના ફળ સાચા નથી. ને હઠીલુ માણુસ કદાપી કાળે સુખી થતુ નથી

મીરા કહે માતાજી ! મારો રાણાજી સ્વીકાર નહી કરે તેની મને પરવા નથી મારા ભગવાને મારો સ્વીકાર કર્યો છે તેજ બસ છે હજાર હાથના ધણીએ સ્વીકારી છે તો પછી બે હાથના માણુસના સ્વીકારની પરવા નથી, જુવો સાભળો,

મીરાં— **ગાયન.**

સ્વીકારી ગિરિધરલાલ બ્હાલ મુજને કરીરે, માતા
કરી મુજને અતિસય ન્હાલ, ભક્તિ મુજ ઉર ધરીરે માતા

સાચી કીરપા છ હરીની, અન્યની પરવા ન જરીએ, માતા
કૃપાદ્રષ્ટી તેની તે બદલાતા, ભવસાગર કેમ તરીએ-ભક્તિ
કહા પ્રભુની કૃપા મનુષ્યની, કામમા આવે નાહીરે માતા
કહા મનુષ્યની કૃપા હરીની, થાય મનુષ્યથી ન કાઇ, ભક્તિ

કહો માતાજી એ હાથના માણસના સ્વીકારની શી જરૂર છે?
રાણી કહે આ તારા વચનો સાભળીને મારૂ મન તો દીગજ બની ગયુ છે, તારા ભગવાન શીવાય બીજાનો આદર તારાથી થવાનો નથી, તેવી મારી તો ખાત્રી છે પણ તેથી રાણાની અણમાનીતી થઇ અથડાયા કરીશ

મીરા કહે માતાજી! મારા ગિરિધરલાલજીની માનીતી છુ તેથી રાણાના માનની મને જરૂર નથી ગિરિધરલાલજીનુ માનીતુ માણસ અન્ય જનના માનની પરવા રાખતુજ નથી માથે ગિરિધરલાલજી સરખો ધણી બીરાજીત છે, તો રાણો અને રાણાનુ માન ખાડ ખાય છે, જુવો સાભળો

મીરા— **ગાયન**

(ગોરી ગુણુયલ જાશુ અમારે ગામરે) એ રાહ
મમ માતુ ના જાણો નાદાનરે,
એક ગિરિધર પ્રભુ મુજ પ્રાણરે-મમ
માન અખડ તેનુ હુ પામી, પામી
જગતપતી સ્વામી-દુખ સઘળા વામી હુ સુજાણરે-મમ

સાખી

જગત નીયતાનાથ એ, ઘટ ઘટ વ્યાપક શામ,
માન પુરણ પામી ગઇ, રાણાનુ નથી કામ
કહો રાણાથી શુ ભવ ભ્રાન્તિ જશે કે દુખ દુર થશે,

કહો માનુ શુ મીશે,

સત્ય પતી ગિરિધર ગુણવાનરે—મમ

દુર્મદસીહ, કે જે રાણાનુ ખાહુ લઇ આવલો તેણે વીચાર કર્યો કે આ કાંઈ રાણાનુ ઉકાળે તેમ લાગતુ નથી જે અત્યારથીજ રાણાને ગણતી નથી તો પાછળથી શુ લીલુ વાળશે ? જાણે મોટુ પડીતનુ પુછડુ જાણે મોટી ભગતાણી (રાજાને) ત્યો હવે નાકીદ કરો નાહક ખોટી શા માટે કરો છો

રાજાએ કહ્યુ હાલ મોકલુ છુ (રાણીને) પ્રિયા ! તેની સાથે દાશીઓ કઇ મોકલવાની નક્કી કરી છે ? રાણી કહે આ સુમતી અને કુમતી બને દાશીઓને તઇઆર કરી છે રાજાએ દાશીઓને કહ્યુ સુમતી, મીરાબાઇને સાચવીને લઇ જજા તેની બરોબર શેવા ચાકરી કરજો

સુમતી કહે બાપુ ! તે બાબતની ચિંતા રાખશો નહી આ પ્રભુ પારાયણ દેવીનુ જીવની પેઠે જતન કરીશુ, અને પુજ્ય ભાવથી વર્તિ તેની શેવા બરદાશ ઉઠાવીશુ

દાશીના આવા વચન સાભળી રાજાએ દુર્મદસીહને કહ્યુ દુર્મદસીંહજી, મારી મીરાને સાચવીને લઈ જજો અને રાણાજીને અમારા જયશ્રીકૃષ્ણ કહેજો તેમની માતાજીને અને તેમના બ્હેનને પણ અમારા ધટીત કહેજો

દુર્મદસીહ કહે બહુ સારૂ (મીરાને) મીરાબાઇ તમો હવે બીરાજીત થાઓ મીરાને રથમા બીરાજીત થવાનુ કહેતા મીરા દાશીઓસહ રથમા બેઠી અને રથ હકાવ્યો

રથના પવન વેગી ઘોડાઓને ઇસારત થતા ઉપડયા જયમલ રાજા તથા રાણી વીગેરેએ મીરાને હુશીઆર રહેવાનુ કહેતા જ્યા

સુધી રથ પોતાની દ્રષ્ટીથી દુર થયો ત્યા સુધી રથના સામુ એક ટસે જોતા ઉભા રહ્યા જ્યારે રથ દેખાતો બધ થયો, ત્યારે સૌ રાજમહેલ તરફ ગયુ અને ભગવાનનો પરમભક્ત રાજા જયમલ મીરાના વિયોગના વિચારમા પડયો

પ્રકરણ ૧૦ મુ

ચીતોડના રસ્તે મીરાબાઇ

મધ્યાન કાળ થવાથી ઘોડાને વીસામો ખાવા માટે રથ એક જગો ઉપર છોડયો ત્યા જાજમ પાથરી સર્વે વિશ્રાતિ લેવા બેઠા વિશ્રાતિ લેવા બેઠા ત્યા મીરાબાઈ પોતાના નિયમ પ્રમાણે હાથમા માળા લઈ ગિરિધરલાલજીનુ રટણ કરવામા જુથાયા

મીરાબાઈનુ આવુ વર્તન દુર્મદસીહથી જોઈ શકાણુ નહી, તેથી સુમતીને કહ્યુ તમારી મીરાબાઈની આ રીત હમારા રાણાજીને ગમશે નહી જ્યારે આ પ્રમાણે વર્તન કરતુ હતુ ત્યારે લગ્ન શા માટે કર્યા ? સુમતી કહે દુર્મદસીંહજી, મીરા કોણ છે તે તમે જાણો છો ?

દુર્મદસીંહ—કોણ છે કેમ કહે છે ? માણુસ જેવુ માણુસ

સુમતી—દુર્મદસીહજી ભુલો છો, તે માણુસ નથી,

દુર્મદસીંહ—માણુસ નથી કેમ ?

સુમતી—તેના પ્રભુ પારાયણુતાના લક્ષણુ જાતા નથી અત્રે વિસામો મળતા તમો સસારી કુથલી કરવામા રોકાયા અને તે તેના કામમા પર્વત થઈ

દુર્મદસીંહ—તે જાણ્યુ, ભક્તાણીનો ડોળ ઘાલી માળા ફેરવવા બેઠી તે કે બીજુ ?

સુમતી હા ! હા ! તેજ જોઇ તેની પ્રભુ પ્રત્યેની નીષ્ટા ?

દુર્મદસીહ—જોઇ ! જોઈ ! પણ તે બધો ખાલી ઢોગ

સુમતી—તમારી પાપી નજરમા તે બધો ખાલી ઢોગજ લાગવાનો પવિત્ર નજર શીવાય તે સમજાયજ નહી

દુર્મદસીંહ—મારી પાપી નજર ને તારી પવિત્રજ નજર કેમ ?

સુમતી—હા ! હા ! પાપી નહીંતર બીજુ શુ ? જો પવિત્ર નજર હોય, તો ખાલી ઢોગ કહોજ નહીં

દુર્મદસીંહ—જો ઢોગ ના હોય, ને હૃદયમાજ હોય, તો માળાની શી જરૂર છે ? જેના હૃદયમા વાસ છે તેને માળાની જરૂરજ નથી માળા ફાળા તેતો ખોટા ઢોગજ મન શીવાયની મળાા નકામી છે

સુમતી—દુર્મદસીહ ! આ તમે શુ બોલો છો ? શુ આ બધા ઢોગ સમજો છો ? તમો કહો છો કે જેના ઘટમા છે તેને માળાની જરૂર નથી તે ખરૂ છે, પણ અત્રે વિસામો લેવા બેઠા ત્યા તમો ખાલી કુથલી અને નીદા કરવામા ગુથાયા અને તે પોતાનુ **શ્રી** ગિરિધરલાલજીનુ રટણ કરવામા ગુથાયા તમો કુથલી કરો છો તેમા તેનુ લગાર પણ ચિત્ત છે ? તેમનુ ચીત્ત તો એક માળામા અને પ્રભુમા મળી ગયુ છે, અને એક તાર થઈ ગયુ છે, તમારા સામી નજર પણ જૂવો છો ?

દુર્મદસીંહ--નજર નથી પણ મનથી તેના મનને કાઇક થતુ હશે બગલુ નદીમા એક પગે એક દ્રષ્ટીથી ઉભુ રહે છે, પણ તેનુ

ધ્યાન માછલા તરફ હોય છે તો પછી આનુ ધ્યાન તેવુ નહી હોય તેનો પુરાવો શો ?

સુમતી—ખરૂ કહો છો દુર્મદસીહજી, કોઈના મનમા હાથ ઘલાય છે ? અગમ નિયમ જાણવાવાળા સિવાય મનની ખબર પડની નથી તેનુ એક દ્રષ્ટાત મને યાદ છે તે કહો તો કહુ

દુર્મદસીંહ—(ઠીક છે સાભળવા કે વખતે તેને પાડવાનો દાખલો મળે તો સુમતીને બોલતા બધ કરી દેવાય) કહે સુમતી એવા દ્રષ્ટાત તો મને સાભળવા ઘણાજ ગમે છે. કારણ તેમા ઘણુ શીખવાનુ મળે છે

સુમતિ—જુવો સાભળો

દ્રષ્ટાંત—એક વણીક ગૃહસ્થ હતો તે કાધા પાજરાનો એટલે ધીરધારનો ધધો કરતો હતો તેના દેણદાર ગ્રાહકોમા ઢેડની વરણ વિશેશ હતી કારણ ઢેડ અણસમજુ હોય છે તેથી તેમની પાસેથી સારો લાભ મળે છે તેમની ગ્રાહકી ઢેડ વર્ણમા વિશેશ હતી, શેઠ રોજ નાહીને શેવા કરીને ખાતા હતા આ નીયમ તે બરાબર પાળતા હતા ગમે તેવુ કામ હોય પણ આ નીયમ ચુકતા નહી તેમના ઘેર એક દાશી સત્ય નિષ્ટા અને સત્ય ભક્તિના બળે અગમ નિગમને જાણવા વાળી હતી અને તે દાશીના પુન્યે શેઠનો ઘણો સારો લાભ મળતો હતો એક દીવશના સમાયોગે તે શેઠની ન્યાતના એક માણસને તે શેઠનુ કામ પડયુ તેથી તે શેઠને ઘેર ગયો તે વખતે શેઠ શેવા મદીરમા બીરાજ્યા હતા શેવાનુ કર્મ પુરૂ કરી, હાથમા માળા લઇ પ્રભુમા એક તાર થયા હોય તેવો ડોળ ઘાલી માળા ફેરવતા હતા દાશી ઘરમાથી કચરો કાઢતી હતી પેલો માણસ શેઠને ઘેર આવ્યો અને દાશીને પુછ્યુ શેઠ છે ? દાશી

કહે ઢેડવાડામા ગયા છે તે શબ્દ આભળી તે માણુસ ચાલ્યો ગયો. દાશીના આવા વચનો શેઠે સાભળ્યા, તેથી ઝટપટ માળા ફેરવવાનુ આટોપી શેવા મદીરમાથી બ્હાર આવ્યા બહાર આવી દાશીને કહ્યુ હુ શેવામા હતો છતા, તે પેલા માણુસને કેમ કહ્યુ, કે શેઠ ઢેડવાડામા ગયા છે? દાશીએ કહ્યુ શેઠજી! મે કહ્યુ તે સત્યજ કહ્યુ છે જે વખતે તે માણુસ આવ્યો, તે વખતે તમો હાથમા માળા લઈ પ્રભુને છેતરવાનો ખોટો ડોળ કરી, રૂપલા ઢેડ પાસેથી રૂપીઆ લાવવાના છે તેના મનન (ચીતવન)મા હતા, તેનુજ મનન કરતા હતા શેઠ આ સાભળી વિષ્મય પામ્યા દાશીને કહ્યુ સત્ય કહે, કે મારા મનની તે કેવી રીતે જાણી? તારા શબ્દે શબ્દો અક્ષરે અક્ષર સાચા છે તને આ જ્ઞાન શી રીતે પ્રાપ્ત થયુ તે કહે દાશી કહે શેઠજી? તે વાત હુ તમને શી રીતે કહી શકુ? અહીથી સાત ગાઉપર સત્યપુર નગ્ર છે ત્યા એક શકરશર્મા નામનો બ્રાહ્મણ રહે છે, તે તમને તે વાત કહેશે શેઠને આ વાતથી ચટપટી થઇ ને તુરત સત્યપુરનો રસ્તો લીધો સત્પુર આવી તેણે શકરશર્માનુ ઘર શોધી કહાડયુ તેની સ્ત્રીને હાક મારી શકરશર્માની સ્ત્રીએ જાણ્યુ કે પેલી દાશીએ મોકલ્યા છે કારણ, તે પણ અગમ નિગમને જાણુવાવાળી હતી શેઠનો સાદ સાભળી તે એકદમ બહાર આવી શેઠને કહ્યુ ઉભા રહો, હુ મારા પતીની આજ્ઞા લઈ આવુ છુ, ઘરમા જઇ પોતાના પતીની આજ્ઞા પેલા શેઠ સાથે વાત કરવાથી માગી શકરશર્માએ તેને ખુશીથી આજ્ઞા આપી આજ્ઞા મળતાજ તે શેઠ પાસે આવી કહ્યુ શેઠ, તમને તમારી દાશીએ મોકલ્યા છે? શેઠે કહ્યુ હા શકરશર્માની સ્ત્રીએ કહ્યુ શેઠજી તમે તમારા મનનો ખુલાસો કરવા આવ્યા છો, પણ અહીંથી પાચ ગાઉ છેટે ઉદ્યમપુર નામના નગ્રમા

જીવો કસાઈ કરીને રહે છે, તે તમારા મનનુ સમાધાન કરશે શેઠ કહે કસાઈ? શકરશર્માની સ્ત્રી કહે હા કસાઇ, ? અને તેજ તમારી શકાનુ સમાધાન કરશે શેઠ આથી અચબો પામ્યા અને ઉદ્યમપુર તરફ ગયા ઉદ્યમપુરમા જઈ જીવા કસાઇનુ ઘર પૂછતા જીવા કસાઇને ઘેર ગયા જીવા કસાઇને ઘેર તેની સ્ત્રીને પૂછ્યુ, કે જીવો કસાઈ છે? જીવા કસાઇની સ્ત્રીએ કહ્યુ તે તો દુકાન ઉપર બેઠા હશે કામ હોય તો દુકાને જઈ મળો શેઠને વિચાર થયો કે તે પણ પેલી બેનના માફક અગમ નિગમને જાણવા વાળોજ હશે. તે શિવાય મારા મનનુ સમાધાન કરી શકેજ કેમ અને જો તે તેનો વેપાર પણ ઉત્તમ હશે દુકાન પુછી બજારમાથી એક જણે કહ્યુ ખાટકીવાડમા તેની દુકાન છે, માટે ખાટકીવાડમા જાઓ ખાટકીવાડાનુ નામ સાભળી શેઠને વિચાર થયો, કે હુ વણીક ખાટકીવાડામા શી રીતે જઈ શકુ ? પાછો વિચાર ફેરવ્યો, કે ગમે તેમ થાય પણ ત્યા જઇ તેને મળવુ તો ખરૂજ એવો વિચાર કરી તે ખાટકીવાડામા ગયા ખાટકીવાડામા જઇ જીવા કસાઇની દુકાન પુછી, ત્યા એક ખાટકીએ તેને તેની દુકાન બતાવી દુકાનનો પત્તો મેળવી જીવા કસાઇની દુકાને જઈ પુછ્યુ, કે જીવો કસાઈ છે ? કે જીવો કસાઈ દુકાન ઉપરજ બેઠેલો હતો તેનેજ પુછ્યુ તેથી જીવા કસાઇએ કહ્યુ તમને તમારા મનનુ સમાધાન કરવા પેલી બ્રાહ્મણીએ મોકલ્યા છે ? શેઠતો આથી અચબો પામ્યા અને કહ્યુ હા તે સમાધાન કરી મારા મનની શકા દુર કરો જીવો કસાઇ તે શેઠ સાથે એક બ્રાહ્મણને ત્યા આવ્યો તે બ્રાહ્મણને ત્યા શેઠને જમવા વિગેરેની રસોઇ કરી કહ્યુ તમે જમીને પરવારો તેટલા અરસામા હુ મારા વૃદ્ધ માતા પીતાની સેવા બજાવી આવુ છુ કહી તે ગયો

શેઠ જમવાની વખત થતા જમવા બેઠા, છતા તેમને જમવાનુ બીલકુલ રચ્યુ નહી જેમ તેમ જમી ઉઠયા અને જીવા કસાઇની વાટ જોતા બેઠા થોડીવાર થઈ ત્યા જીવો કસાઈ આવ્યો, અને શેઠની પાસે બેઠો અને વાતચીત કરવા માંડી

શેઠ—જીવાભાઈ! મારા મનની તમે કેવી રીતે જાણી !

જીવો—શેઠજી ! હુ મારા વૃદ્ધ માતા પીતાને પ્રભુ સમાન શેવા ઉઠાવુ છુ ઈશ્વરનુ સાચા દિલથી સ્મરણ કરૂ છુ તેથી હુ અગમનીગમને જાણુ છુ તેથીજ તમારા મનની જાણી શક્યો છુ શેઠજી હુ ખાટકી છુ માટે એમ ન સમજતા કે હુ હત્યા કરૂ છુ પ્રાણીપર દયા એ મારૂ કર્તવ્ય છે બીજુ અસત્ય, અનિતિ વિગેર કાર્યોથી હુ દુર રહુ છુ સત્ય નિષ્ઠાથી વર્તુ છુ તેથીજ મને અગમનિગમની સુજ પડે છે

શેઠ—તમે પર માટી વેચો છો તે જીવની હત્યા શિવાય કે ?

જીવો—હા જીવ હત્યા શીવાયજ કારણ, પર માટી માટે જીવની હત્યા કરતો નથી પણ બહારથી પર માટી લાવીનેજ વેચુ છુ સર્વેને વરજીત ધંધો કર્યાવિના સિદ્ધી નહી તેથી લાચાર પરંતુ જીવ હત્યા કે ઓછુ તોલ, ઓછુ માપ વિગેરે કોઈ અનિતિનો ધંધો કરતોજ નથી

શેઠ—વારૂ પેલી શંકરશર્માની સ્ત્રી કેવી રીતે મારા મનની વાત કહી શકી તે કહેશો ?

જીવો—હા તેનુ કારણ તેજ, કે તે એક ખરી પતીવૃતા છે પતીને પ્રભુ સમાન જાણવાવાળી તે સાધવી સતીમાતા છે તમો ગયા ત્યારે પોતાના પતીની આજ્ઞા મેળવવા ગઇ આજ્ઞા મળી કે તુર્ત તમારી સાથે વાત કરવા આવી એવી તેની

પતી પ્રત્યે સત્ય નિષ્ટા પતિ પ્રત્યે છે, તેનીજ નીષ્ટા પ્રભુ પ્રત્યે છે તેથીજ તે અગમનિગમને જાણે છે

શેઠ—આથી મને ઘણો હર્ષ ઉત્પન્ન થયો છે વારૂ! મારી દાશી મારા મનની વાત કેવી રીતે જાણી શકી, તે કહી મારો સદેહ દુર કરો

જીવો—શેઠજી! તે તમારે ત્યા સત્ય નિષ્ટાથી વર્તી તમારૂ નીમક હલાલ કરે છે જેવી સત્ય નીષ્ટા નોકરી ઉપર રાખે છે, તેનીજ સત્ય નિષ્ટાથી ઇશ્વરનુ સ્મરણુ કરે છે તેથીજ તે અગમનિગમને જાણે છે

શેઠ—હુ કોઈ દિવસ તેને હાથમા માળા લઇને ઇશ્વર સ્મરણુ કરતા જોતો નથી તો તે ઇશ્વર સ્મરણુ કેવી રીતે કરતી હશે તે સમજાવો

જીવો—શેઠજી! દાસીજન કે જેને સત્ય નિષ્ટાથી વર્તવુ છે તેને ફુરસદ હોયજ નહી, કે જેથી તેને માળા લઈ ઇશ્વર રમરણુ કરવાનો વખત મળે માળા ફેરવે કાઈ ઇશ્વર પ્રસન્ન થતાજ નથી જેના મનમા પ્રભુનુ રટણુ રહ્યા કરે છે, તેને માળાની કાઇ જરૂર નથી તે તો અહોનીશ મન સાથેજ રટણુ કર્યા કરે છે, તેના પ્રતાપે તે અગમનિગમને જાણે છે

આ સાભળી શેઠ અચબો પામ્યા અને કહ્યુ ધિક્કાર છે મને કે હુ અધર્મ અને અનીતીના કાર્યમા પ્રવ્રત થઇ મુઢ બન્યો છુ લોકોને બતાવવા ખાતરજ માળા સેવા, આદિ કાર્ય કરૂ છુ, પણુ મનનગરનુ શેવન તદન નકામુ છે જીવાભાઇ તમે મારા ગુરૂ છો તમારા ઉપદેશથી મારા મનનુ સમાધાન થયુ તે થયુ, પણુ મારા મનની મલીનતા દુર થઈ, પ્રભુ નામનો મારા ઘટ ઘરમા

વાસ થયો છે કહી જીવાના ચરણ કમળમા પડયા જીવે તેમને હાથ ગ્રહી ઉઠાડી ઇશ્વર રટણ કદી નહી ચુકવુ તથા સત્ય નીષ્ટાથી વર્તવાનુ કહી ઘણો બોધ આપ્યો શેઠ આથી પ્રસન્ન થયા, અને જીવા કસાઇની આજ્ઞા માગી પોતાના ગામ તરફ ગયા રસ્તામા શકરશર્માને ઘેર જઈ તેની સતી સ્ત્રીને પણ પ્રણામ કર્યા ત્યાથી ઘેર આવ્યા ઘેર આવી દાશીના ચરણમા પડયા તેને પોતાની ગુરૂ સમજી તેના પ્રત્યે પુજ્ય ભાવ રાખવા લાગ્યા અને ત્યારથી તે ઇશ્વિરનુ સ્મરણ કરવા લાગ્યા

દુર્મદ—કુમતી ! તારૂ દ્રષ્ટાત બરાબર છે પેલી દાશી જેવુ કોઈ અગમ નિગમને જાણવાવાળુ હોય તો બતાવ ? એતો હાથમા માળા ને પેટમા લ્હાળા

સુમતી—તમો બને એક નિષ્ટાનાજ માણુસ છો જેવી જોઇએ તેવી જોડી છો, "એક કાણોને બીજી ખોડી" તેમા કદાપી કાળે કહેવત હોયજ નહી તમને તો તેમને અનુભવ નથી, પણ આને તો બરાબર અનુભવ છે, છતા તમારા જેની પાપી નજર રહી તે એક અચબાની વાત છે, પારસમણીના સગથી લોહનુ સુવર્ણ થાયજ થાય, છતા પારસમણીના સગતથી લોઢુ કાટમા ફેરવાઈ ગયુ, તે ઘણીજ તાજુબીની વાત છે

કુમતી—એ તો જાણી તને ડાહ્યલીને હુ તો ભલે કાટ થઇ, પણ તુ સુવર્ણ થઇ છે તે બસ છે. આ ઢોગ નહીતર બીજુ, શુ ? ઘટમા હોય તો માળા ફેરવવાનુ શુ કામ છે ?

સુમતી—માળાથી ચિત્ત સ્થીર રહે છે તેટલાજ કારણથી માળાની જરૂર છે બીજુ કાંઈ કામ નથી આવી પ્રભુ પરાયણ દેવિની

નિંદા કરી કયા છુટશો ? ધોબી પણ એક પૈસો લીધા શિવાય કપડાનો મેલ ધોતો નથી પરંતુ તમારા જેવા વગર પૈસે પાપ ધોવાવાળા પામરોને લાખવાર ફિટકાર છે

કુમતી—જાણી તને મોટું પંડીતનું પુછડું થઈ છે તે જાણી તને અને તારી પ્રભુ પરાયણ દેવીને પણ નક્કી સમજજો કે તમો ઘણાજ દુખી થશો, માટે ઢોંગ તજી સંસાર વહેવાર આદી વાત ચિત્તમાં ભળો જેથ બધે માન મેળવશો આમ અતડા-પણામાં ફાયદો નહી કાઢો

સુમતી—બહુ સારૂ, અમારે તે સુખ જોઇતું નથી સંસાર વહેવાર આદિ વાતમાં ભળવું પણ નથી, તું તારે ભળીછુ તેથી સુખ ભોગવ એટલે બસ છે

કુમતિ—હા ! હા ! હું સુખ પામીશ તે તમો તમારી નજરે જોશો અને બળી બળીને ખાખ થશો

સુમતી—હમારે બળવાની શી જરૂર છે પતંગીઆ દિવામાં પોતાનું મ્હોત છે છતાં તેમાજ સુખ માને છે, અને ઝંપ-લાઇ મરે છે, તેની બળત્રા બીજાને શું કરવા હોય ? વાવવું તેવું લણવું, અને કરવું તેવું ભોગવવું

દુર્મદસીહ—હવે કુથલી રહેવા દ્યો આજ પડવાની વખત થઈ છે માટે પડાવ ઉપાડો, ને તમો સર્વે સજ થાઓ તમારી બાઇને કહો કે હવે તેના ખોટા ડોળ તજી તૈયાર થાય

સુમતિ—ખોટો કે ખરો ડોળ કહેવાની તમને શી જરૂર છે હમો તો તૈયારજ છીએ

મીરાબાઇને સુમતીએ ધ્યાન મુક્ત કર્યા, ધ્યાનમુક્ત થઈ સજ થઈ રથમાં બેઠા, રથ હંકરાયો તે બીજે દીવસે સવારમાં ચીત્તોડગઢ

આવી પહોચ્યા, મેડતામા ત્રણ મ ગળ ખાડા સાથે વર્તાયા હતા, અને ચોથુ મ ગળ બાકી હતુ તે ચીતોડગઢના આવ્યા પછી રીવાજ મુજબ રાણાજી સાથે વર્તાયુ મ ગળવર્તી કુળના રીવાજ મુજબ છેડા છોડવા માટે કુળ દેવ્યા અ બાજી માતાના મ દીર તરફ ગયા રાણાજીની બ્હેનને પણ મીરાબાઈ સાથે મોકલ્યા રાણાજીની માતાને પણ કુળ દેવ્યા અબાજીના મ દીરે તેડી લાવવા અનુચર મોકલ્યો અનુચરે રાણાજીની માતાને મીરાબાઈ મ દીરે ગયાના ખબર વિદીત કર્યા અને તમને અ બાજી માતાના મ દીરે આવવાનુ કહ્યુ છે તેમ કહ્યુ રાણાજીની માતા મીરા વહુ માતાના મ દીરે ગયાની ખબર સાભળી ખુશી થયા અને અનુચર સાથે કુળદેવ્યા અ બાજીના મ દીર તરફ જવા તૈયાર થયા

પ્રકરણ ૧૧ મું.

રાતે તેની સખીઓ સહ દેવીના મ દીરે વડારણો તેડી લાવી રાણાજી પાછળ રહ્યા કુભારાણાની બ્હેન મીરાની નણ દ પદ્માબા પોતાની ભાભી સાથે આવી પહોચી મ દીરના દ્વાર બ ધ જોઈ પદ્માબાએ પુજારીને કહ્યુ, મ દીરના દ્વાર બ ધ શા માટે કર્યા છે ? ઉઘાડો અમારે માજીના દર્શન કરવા છે પુજારીએ કહ્યું માજીને થાળ ધરાવ્યો છે, માટે દર્શન હાલ બ ધ છે, થોડીવાર પછી દર્શન થશે.

પુજારીના આ વાક્યો સાભળી પદ્માબાએ કહ્યુ, મીરા ભાભી, દર્શનને હજુવાર છે, ચાલો આપણે એકાદો રાસડો ગાઈએ મીરાબાઇએ કહ્યુ દર્શન બર્શનની કાઇ જરૂર નથી, પણ રાસડો શેનો ? પદ્માબાએ કહ્યુ ભાભી એમ શા માટે બોલો છો ? દર્શન માટે તો અત્રે આવ્યા છો, છતા દર્શનની કાંઈ જરૂર નથી, એમ કેમ કહો છો ? મીરાબાઇ કહે કેના દર્શન ? પદ્માબા કહે જગત-જનેતાના મીરાબાઇ કહે **જગતપીતા** શીવાય જગતજનેતા હોયજ શાના અને તેજ **જગતપીતાને** હુ વરી છુ માટે **જગતજનેતા** તે તો મારી શોક્ય કહેવાય, તેના દર્શન ન હોય શોક્યને પગે પડે તેવી મુરખ કોણ હોય ?

પદ્માબા કહે શુ જગતજનેતાને તમે શોક્ય કહો છો ? મીરા કહે હા **જગતજનેતા** ને જગત પીતાની પત્ની, ત્યારે તે મારી ગોક્યજ, તેના દર્શન તે કરાય ? તમે તમારે સુખેથી દર્શન કરોરે

પદ્માબાએ વિચાર કર્યો કે ભાભી ગણાજી સાથેના લગ્નથી બ્હપઘેલી થઈ છે, તેથી આવુ લવે છે પણ મારા સાભળવા પ્રમાણે મીરાબાઇને રાસડા ગાતા સાગ આવડે છે, કારણ, તેણે શાસ્ત્રોનુ મનને કરેલુ છે, માટે એકાદો રાસડો ગવરાવુ એવો વિચાર કરી મીરાબાઇને કહ્યુ ભાભી, બધી કુથલી રહેવા દો ચાલો એકાદો રાસડો ગાઈએ

મીરા કહે શેનો રાસડો ? પદ્મા કહે શાસ્ત્રનો મીરા કહે હુ તો શાસ્ત્ર બાસ્ત્ર કાઈજ જાણતી નથી. ફક્ત મારા **ગીરીધરલાલજીના** ગુણ ગાઇ જાણુછુ કહો તો તેના ગુણનો રાસડો ગાઈએ પદ્મા બા કહે, મને તે રાસડો આવડતો નથી મને તો માતાજીના પારે ગાવાનો

રાસડો આવડે છે, કહો તો ગવડાવુ, નહીતર તમોને આવડતો હોય તો રાસડો તમે ગવડાવો, તો હુ અને આ વડારણો ઝીલીએ.

મીરાબાઈ કહે માગ ગિરિત્રરલાલજીના ગુણ ગાવા મને ઘણાજ ગમે છે તે સાભળવા તમારી ઇચ્છા હોય તો ગાઉ પદ્માબા કહે ઠીક છે ગાઓ તો ખરા, તમોને રાસડા કેવા આવડે છે, તે તો જાણીએ મીરા કહે જો તમારી ઇચ્છા હોય તો મને ગાવાને કાંઇ હરકત નથી હુ ગાઉ છુ ને તમે બધી ઝીલો

રાસડો

(ગરજે ગગન ઘરરરર) એ રાહ

નમુ ગિરિધર ગુણવત, રટુ રાખી ખત,
સાચો પતી મુજ જય જય
ગુણ ગણે મહત સત, પામે નહી અત,
ગણીત ગુણવત જય જય,
સત્ય સેવુ તજવા ભવભય,
નામ દેતા થાય પાપ લય— નમુ

સાખી.

ભવ દધિ તારણ સાથએ, નોધારાનો નાથ,
ભક્તિવશ મમ ભુદરો,
અહો હેતેથી મમ હાથરે બ્હેનીઓ, હેત તેનુ કેમ વીસરીએ.
શુ કરૂ તમારી માતને બ્હેનીઓ, હેત તેનુ કેમ વીસરીએ

સાખી,

જે દર્શન ચિતડુ ચહે, તે દર્શન ક્યા થાય,
તે દર્શન આવી મળે—દિલ દોડેરે,

તેવે સમે ગિરિધર ભેટવારે,
કૃપા દ્રષ્ટી જો કરી, દર્શન આપે શ્રી હરી,
બન્યુ ચિત્ત આ અધિર—ચિત્ત આ અધિર
અધિરતાનો આવે પુર્ણ અંત—   નમુ

પદ્માબ્બા કહે ભાભી તમારૂ ચિત્ત બીત્ત ઠેકાણે નથી કે શુ? જે માતાજી પાસે તમો છોડાછેડી છોડવા આવ્યા છો તેનુજ અપમાન! શુ આવી તે ઘેલછા હોતી હશે? પ્રથમ બોલવામા કહેતા હતા તેતો ઠીક પણ રાસડામા પણ તેનુ તેજ! કુળ દેવ્યાનુ અપમાન! ભાભી તમો તમારા હાથેથીજ તમારૂ બુરૂ કરવા ચાહો છો ઠીક છે આતો હુ છુ પણ જો મારા ભાઈ તથા મારા માજીને મોઢે આવુ બોલશો, તો તેઓ કુળ દેવ્યાનુ અપમાન સહન નહી કરે, અને તેથી તમો દુ ખી થશો

મીરા બાઈ કહે પદ્મા બ્હેન! હમેશા પીતા હોઈનેજ માતા પીતા શીવાય માતા હોયજ નહી તેનો વિચાર કરો અને તેજ જગતપીતાને હુ પરણી, તો તમારા જગતજનુની મારી શોક્ય નહી કે?

પદ્માબા—શુ જગતજનુની **અંબીકાજી** તમારા શોક્ય? ભાભી વિચાર કરો તે દેવી જેવી તેવી નથી હજરા હજુર છે

મીરાંબાઇ—તો મારા ગિરિધરલાલજી ક્યા છુપા છે તે પણ હજરાહજુરજ છે.

પદ્માબા—તમારા ગિરિધરલાલજી રહ્યા તમારિ ઘેર પરતુ જેના પાસે તમે આવ્યા છો તેનુ અપમાન કરતા વિચાર કરો

મીરાંબાઇ—બ્હેન હુ કયા આવી છુ?

પદ્માબા—તમે નથી આવ્યા ત્યારે કોણ આવ્યુ છે ? આવ્યા છતા આવુ જુઠુ શા માટે બોલો છો ?

મીરાબાઇ—આવ્યુ છે આ હાડ ચામનુ ખોળીયુ, અને બોલે છે આત્મા, તેને તમે જુઠો કહો છો, પણ તમારી ભુલ છે, આત્મા જે બોલે છે, તે સત્યજ છે

પદ્માબા—દેવીના પારે ઉભા છો તે આત્મા તમો જે હાડચામનુ ખોળીયુ આવ્યુ છે, તેમાજ છે અને તેજ બોલે છે, તો પછી સાચુ કેવી રીતે માનુ ?

મીરાબાઇ—જે આત્મા બોલે છે, તેને તમો આ હાડ ચામના ખોળીઆમા છે કહો છો, તે તમારી ભૂલ છે તે આત્મા આ હાડચામના ખોળીઆમ, નથી, પણ તેજ પતીના ચરણકમળમા છે, અને ત્યાંથીજ બોલે છે, તે સત્ય સમજો

પદ્માબા—આત્મા વગરનુ હાડચામનુ ખોળીયુ, તે તો મડુ ગણાય શુ તમો મડા રૂપ છો ?

મીરાબાઇ—હા, મડા જેવી

પદ્માબા—તમો કહો છો કે મડા જેવીજ, વારૂ મડુ તે હાલતુ ચાલતુ હશે કે ?

મીરાબાઇ—હા મડુ ખુશીથી હાલે ચાલે છે, મડુ એક પ્રકારનુ નથી, મડા બે પ્રકારના હોય છે.

પદ્માબા—મડા તે બે પ્રકારના હોતા હશે કે ?

મીરાંબાઇ—હા

પદ્માબા—બે પ્રકારના કેવી રીતે ?

મીરાબાઈ—બે પ્રકારના કેવી રીતે સાભળો પહેલો પ્રકાર તો એ

કે નિર્જીવ મડુ એટલે કે કાંઈ પણ મત્તા વગરનુ મત્તા વગરનુ મડુ હાલતુ ચાલતુ નથી તે મડુ તો સ્મશાન ભુમીનાજ લાયકનુ, (એટલે) તે બાળી મુકવાનાજ બીજા પ્રકારનુ મડુ તે એ, કોઈ ઠેકાણે જીવ ચોટયો એટલે જીવ, ખોળીયુ ગમે ત્યા હોવા છતા, જ્યા જીવ લાગ્યો હોય, ત્યાજ ફર્યા કરવાનો એટલે જીવ બીજે ફરતો હોય, તો તે જીવ વગરનુ મડુ કેમ ન કહેવાય ?

પદ્માબા—ભાભી તમારા કહેવાનો ભાવાર્થ મમજાણો નહી શુ જીવ કોઇ જગ્યાએ ચોટયો હોય, અને તેમા ભમતો હોય, તો તે ખોળીયાને મડુ કેમ કહેવાય ? શુ તેનામા હાલવા ચાલવાની ગતી રહેતી નથી ? કે તે શુ ખાતુ પીતુ નથી ? શા વગરનુ રહે છે કે તે મડુ કહી શકાય ?

મીરાબાઇ—ખાવુ પીવુ તે તો એક દેહને ભાડા રૂપ છે પણ મન વગરનુ ખાવુ, તે ન ખાવા જેવુજ છે જીવ બીજે ભમતો હોય, તો તે જીવ વીનાની દેહ મડા તુલ્યજ છે જુવો તે ઉપર એક રૂડુ દ્રષ્ટાત છે, તે સાભળો એટલે તમારી ખાત્રી થશે,

પદ્માબા—તમે ગમે તે દ્રષ્ટાત આપો પણ તમારૂ કહેવુ તદન ખોટુ છે જીવ બીજે ભમતો હોય, તો તે દેહ મડા તુલ્ય કહેવાયજ નહી

મીરાબાઇ—પણ મારૂ દ્રષ્ટાન્ત સાભળો અને તમોજ કબુલ કરો તો પછી તો ખરૂને ?

પદ્માબા—કહો સાભળુ છુ

મીરાંબાઇ—સાભળો અને મન સાથે પુર્ણ વિચાર કરજો પછી મનમા સખ્યા આવે તો સુખેથી પુછજો

દ્રષ્ટાત—એક વાણીઓ તેની પત્નીસહ એક નગ્રમા રહેતો હતો તેને એક દસ વર્ષનો પુત્ર હતો તે વાણીઆનુ સાસરૂ ત્યાથી પાચ ગાઉ દુર એક નાના ગામડામા હતુ એક દીવસ તેના સાસરે તેના સાળાની છોકરીના લગ્ન હતા તેથી તે વાણીઆનો સાળો પોતાની બ્હેનને તથા ભાણેજને તેડવા સારૂ આવ્યો, લગ્ન પ્રસગ તેથી તે વાણીઆને પોતાના પ્રાણથી પણ અધીક પોતાના પુત્રને તથા પત્નીને મોકલવા ફરજ પડી તે પણ સાથેજ જાત, પરતુ પોતે મ્હોટો વહેપારી હોવાથી, બે દીવસનુ કામ હતુ, પણ તે ત્યા બે દીવસની લગ્નની પણ ઢીલ હતી, તેથી તેણે પોતાના સાળાને કહ્યુ, અમો બે દીવસ બાદ આવીશુ કારણ મારે ઘણુજ જરૂરનુ કામ હોવાથી બે દીવસ આવી શકુ તેમ નથી જરૂરનુ કામ હોવાથી તેનો સાળો લાચાર બન્યો અને કહ્યુ વારૂ ! તમો બે દીવસ બાદ આવજો પણ મારી બ્હેનને તથા ભાણેજને તો મોકલો ? આ વાત સાભળી તે વાણીઓ કે જેણે પોતાના છોકરાને એક પળ પણ નજર આગળથી દુર કાઢેલો નહી, તેથી તેણે કહ્યુ, તેમને પણ હુ સાથેજ લેતો આવીશ તેના સાળાએ કહ્યુ તે નહી બને કારણ, આવા પ્રસગે મારા બ્હેન ભાણેજ બે દીવસ અગાઉ ન આવે, તો મારૂ ખોટુ દેખાય તે વાણીએ ઘણી રકઝક કરી, છતા નીરૂપાયે તેને પોતાની બૈરી તથા પુત્રને મોકલવાની ફરજ પડી તેણે તેના સાળાને કહ્યુ વારૂ લઈ જાઓ, પણ જીવની માફક જાળવીને લઇ જજો જો જો રસ્તામા હેરાન થાય નહી તેના સાળાએ કહ્યુ તમોને તે વ્હાલા છે, અને મને કાંઈ વ્હાલા નથી ? તે બાબતની

ચીતા ગખની નહી, કહી પોતાની બ્હેન તથા ભાણેજને લઈ પોતાને ગામ આવ્યો ઉન્હાળાના દીવસ હોવાથી શરીરમા વાયુની પ્રકૃતિ દરેક માણસને રહે છે, તે અરસામા ખાડની ચીજ પચતી નથી, તેતો સ્વભાવિકજ છે, છતા લગ્ન પ્રસગ હોવાથી ખાડનુજ ખાવાનુ

વાણીઆની સ્રી અને પુત્રને મળ્યુ ખાડનુ ખાવાને લીધે તે વાણીઆના છોકરાને એચિંતુ ઝાડે ફરણુ તથા ઓક શરૂ થઈ (એટલે કે કોલેરા જેવુ થયુ) આ પ્રમાણે છોકરાની તબીયત બગડતા તે છોકરાની માતા તે વાણીઆની સ્રીનો જીવ ઉડી ગયો અને એકદમ પોતાના પતીને તેડવા માણસ દોડાવ્યુ અરે તે છોક રાના ઓસડ વેસડની શરૂઆત થઈ આવો પ્રસગ બનવાથી લગ્ન પ્રસગ સર્વે વિસરી ગયા, અને સર્વેનો જીવ છોકરામા લાગી રહ્યો તે છોકરાના બાપને તેડવા મોકલેલો માણસ તે વાણીઆને ઘેર આવી પહોચ્યો વાણીઓ હાથમા ચોપડા લઇ નામુ તપાસતો હતો અને નામામા એક તાર થઇ રહ્યો હતો પેલા માણસે આવી તે શેઠને કહ્યુ હાલને હાલ તૈયાર થાઓ કારણ, તમારા છોકરાને કોલેરા થયો છે આ ખબર સાભળી વાણીઆના જીવને કાઈ ભાન રહ્યુ નહી, ને પોતાના છોકરાની મુખ આકૃતી પોતાના સન્મુખ ભાસવા માડી કોલેરાનો શબ્દ સાભળી તેના હાજા ગગડી ગયા અને ટાટીઆ ભાગી ગયા પાચ ગાઉની વાટ તેને પાચસો ગાઉ જેટલી થઇ પડી પોતાની આખમા આસુ આવી ગયા આ દેખાવ જોઈ તેડવા આવેલા મનુષ્યે તેને ઘણી ઘણી ધીરજ આપી, પરતુ તે ધીરજ શુ કામમા આવે ? જેમ તેમ કરી પાતે પોતાના પુત્રને નીહાળવા માટે તે માણસની સાથે પોતાના સાસરે જવા તૈયાર થયો પોતે પેલા માણસ સાથે બેબાકળો ચાલવા લાગ્યો ઘણો ઘણો ઉતાવ

ળથી ચાલવા લાગ્યો, પણ ભાગેલા પગે રસ્તો કેમ કર્યો ખુટે નહી જીવ તેનો છોકરામાજ રહ્યો છે, દેહનુ તો ભાનજ નથી જેમ તેમ કરતા તે ગામડાની નજદીક આવ્યો છેટેથી તે ગામ દેખાવા લાગ્યુ તે ગામ દેખતાજ તેણે પોતાના પુત્રને મળવા માટે દોટ મૂકી તેણે દોટ તો મૂકી, પણ તેને દેહનુ તો ભાનજ નથી, તો રસ્તામા શુ છે તેની તેને ગત કયાથી પડે તે દોટ મુકી સુસવાટ કરતો દોડયો જાય છે, ત્યા રસ્તામા એક નાગ પડયો હતો, તેના ઉપર પગ દેવાઇ ગયો નાગ ઉપર પગ પડતાજ નાગ કચરાયો, તેથી તે નાગે પોતાની ફણા ઉચી કરી તે વાણીઆના પગના કાડામા બચકુ ભર્યુ, તેનુ ભાન પણ તે વાણીઆને રહ્યુ નહી તેતો પોતાના છોકરાની ઝખનામાજ હતો, એટલે ભાન શેનુ હોય મહા મુશીબતે તે પોતાના સસરાને ઘેર આવી પહોચ્યો, એ બાળકો બની પુછ્યુ, મારો છોકરો બતાવો, તેનો સાળો કે જે છોકરાને આરામ થવાથી બહાર ઉભો હતો, તેણે કહ્યુ આ રહ્યો તમારો છોકરો હવે તો તેને સારૂ છે એ તો ખાડનુ ખાવાથી તેને વા ઉછેરો થયો હતો પોતાના છોકરાને આરામ થયેલો જોયો, ત્યારે તેના જીવમા જીવ આવ્યો જે માણસ તે વાણીઆને તેડવા ગયો હતો, તે ધીમે ધીમે આવતો હતો, ત્યા રસ્તામા નાગને જોયો, તેણે વીચાર કર્યો કે કોઈના તળે ચપાયો હશે, એવો વીચાર કરી તે વાણીઆના સામરે આવ્યો, તે વાણીએ પોતાના છોકરાને પોતાના ખેળામા લઈ ચુબન કર્યુ, અને પાછો સુવાડયો છોકરાને સુવાડી તે લોટે જવા માટે ધોતીયુ બદલતો હતો, ત્યા તેના પગે લોહી નીકળેલુ તેના જોવામા આવ્યુ તેણે પોતાની સ્ત્રીને કહ્યુ, જો, આ મને શેનુ લોહી નીકળ્યુ ! તેની સ્ત્રીએ બરાબર તપાસ કરી, તો કોઈ જનાવર કરડયુ હોય

તેવુ લાગ્યુ ત્યા તે વાણીઆને તેડવા જનાર માણસ બેઠો હતો, તેણે કહ્યુ મને બતાવો જો, શુ જનાવર કરડયુ છે ' તે વાણીએ તે માણસને પોતાનો પગ બતાવ્યો તેડવા જનાર માણસ હોશીઆર હતો તેણે તે વાણીઆનો પગ જોતાજ કહ્યુ, તમને હેરૂ કરડયુ છે, તેમા શક નથી તમોએ રસ્તામા બેભાનીમા એક હેરૂના ઉપર પગ દઈ તેને કચરેલો છે, ને તેજ તમને કરડયો છે કારણ, તે હેરૂને મે મારી નજરો નજર દીઠો છે આ વાત સાભળી તે વાણીઆને ભાન આવ્યુ. ભાન આવતાજ તતે તે નાગનુ તેને વિશ ચઢયુ અને ત્યાજ દેવલોક પામ્યો

કહો પદ્માબેન જ્યા સુધી તેને ભાન નહોતુ એટલે કે જીવ તેના છોકરામા હતો, ત્યા સુધી તે નાગનુ વિષ તેને અમર કરી શક્યુ નહી, ભાનમા આવતા તેને વિસનો અસર થયો, અને તેનો પ્રાણ ગયો કહો દેહ મડા જેવો ખરો કે નહી '

પદ્મા આ વાત સાભળી ચકિત થઈ! કહ્યુ, ભાભી તમારૂ કહેવુ બરાબર છે મડા બે પ્રકારના ખરા તેમા શક નહી ભાભી તે વાણીઆના જીવનુ તો ભાન નહોતુ ને તમોને તો બરાબર ભાન છે, તેથી તમારી દેહ મડા રૂપ કહેવાયજ કેમ '

મીરા કહે ભાન સમજતા નહી કારણ જે આત્મા બોલે છે, ને તેનાજ ચરણકમળમાથી, દેહમાથી નહી, પદ્મા કહે તે તો હુ માનતી નથી મીરા કહે તમારી ખાત્રી કરી, આપુ અગર તમો પોતે ખાત્રી કરો, એટલે સમજાશે જેમ તે વાણીઆને નાગ ડસવા છતા તેને કશી અસર થઇ નહી, તેમજ આ દેહને ગમે તેવી વિપત્તી પડો છતા કાઇજ અસર થવાની નથી

પદ્મા આથી ચકિત થઇ અને તેની ખાત્રી કરવાના હેતુથી

એક વડારણુ પાસે સોય મગાવી, વડારણુ સોઇ લઈ આવી અને પદ્માબાને આપી પદ્માબાને સોય મળતાજ તે સોય મીરાની પીઠમા ધીમે ધીમે ઘોચવા માડી

ઘોચતા ઘોચતા આખી સોય તેની પીઠમા પેશી ગઈ, છતા તેને કાઈપણુ અસર થયેલી જણાઈ નહી આ પ્રતક્ષ દાખલો જોઇ એકદમ તે મીરાબાઈના ચરણુમા પડી, અને મીરાની માફ માગી

હે જગતજનુની મીરાબાઈ ! હે પુજ્ય પવિત્ર મીરાબાઇ ! આ દાશીનો અપરાધ ક્ષમા કરો આ દાશીએ તમને સોય ઘોચી પુર્ણ દુખી કરી છે, તે અપરાધ ક્ષમા કરો તમારૂ ચિત્ર ગિરિધરલાલજીમા છે તે બરાબર છે જે સોયની સહેજ અણી અડતા માણુસ ચમકે તે સોઈ આખી તમારી પીઠમા ઘોચાઈ છતા તમને કાઇ પણુ અસર થઇ નહી ધન્ય છે ! તમારી તમારા ગિરિધરલાલજી પ્રત્યેની સત્ય આસ્થાને

મીરાબાઈ કહે બ્હેન ! તમે મને જગતજનુની કહી શા માટે પગે પડો છો ? જગતજનુની કયારે થઇશ કે મારા પરણેત પતિ ગિરિધરલાલજી સ્વીકાર કરશે ત્યારે, જ્યા સુધી તેમણે સ્વીકાર કર્યો નથી, ત્યા સુધી હુ એક પતિ વિરહથી દુખી અબળા છુ અને તેને ભક્તિ બળથી મેળવવાનુ મથન કરનાર પ્રબળા છુ

ધન્ય છે તમારી સત્ય નીષ્ટાને ! અને આફીનનો જે મન શ્રી ગિરિધરલાલજીના ચરણુકમળમા છે, તે મનનો સ્વીકાર તો થઈજ ગયેલો છે તે શિવાય તે મન તેમના ચરણુકમળમા કેવી રીતે ટકી શકે ? સ્વીકાર શીવાય કોઇ પણુ ચીજ ચરણુ કમળમા રહેજ કેમ ! મનનો સ્વીકાર થયો છે, તો તમો સાક્ષાત જગતજનુની ઠરીજ ચુકયા છે

મીરાબાઈ કહે બ્હેન ! મનનો સ્વીકાર થયો પણ તનનો સ્વીકાર નથી થયો, ત્યા સુધી **જગતજનુની** કેમ કહેવાય ? જ્યારે આ તનનો સ્વીકાર થશે, ત્યારે મને પોતાને **જગતજનુની** સમજીશ, બાકી ત્યા સુધી નહી

પદ્માબા કહે ધન્ય છે તમારી ટેકને ! ધન્ય છે તમારી **ગિરિવરલાલજી** પ્રત્યેની ભક્તિને ! ધન્ય છે તમને, કે હમારી માફક ડાળા પાખડાને ન વળગતા, એક થડનેજ સાહી તેના પત્ની બેઠા બની છો ! જગત ગમે તેમ માને, પણ હુ તો તમને **જગતજનુની** જાણીનેજ વદન કરૂ છુ અને આજથી તમારી માફકજ આ દેહ શ્રી **ગિરિવરલાલજી**ના ચરણ કમળમા અર્પણ કરૂ છુ

મીરા કહે તેમ કરશો, તો સહેજમા ભવસાગર તરશો ફરીથી માતાના ગર્ભવાસમા દેહ ધારણ કરવો નહી પડે

મીરાં— **ગાયન**

(આખો ખોલી તુ જો જીવ આ) એ ગહ

મનન કરી જુવો બ્હેની, છે નામ હરીનુ સાચુ,
સ દેહ મનનો ખુવા, હરીવીણ સર્વ કાચુ—મનન
આ તુમ માત દર્શનથી કહો શુ વળશે,
ખરો જગતાત તેને, ગ્રહી મને ગયુ—મન
એચિંતા જમડા આવે, આ જીવ લેવા,
નહી દે હાથ આ, તુમ માત જુવો પાછુ—મનન,

પદ્માબા—ધન્ય છે પવિત્ર માતૃ તુલ્ય મીરાબાઈ તમોને! લાખો ધન્યવાદ છે આજ તમારા દર્શનથી મરો આત્મા નિવૃતી પામ્યો છે તેજ ગિરિધરલાલજીના નામને આજ ઓળખવા પામી છુ તે તમારોજ પ્રતાપ એક ગુરૂની માફક ઉપદેશ આપી મારો અવતાર સફળ કર્યો છે આજથી તમે મારા ગુરૂ છો, હુ તમારી શીષ્યણીમા છુ આ દાશીને શીષ્યણીમા અગીકાર કરી પાવન કરો તમારો શહવાસ મને ઘણોજ ગમશે માટે તે કબુલ કરો

મીરાબાઇ—બ્હેન ! હજી તમારી ઉમ્મર નહાની છે, ભર જુવાની છે, સસારી સુખ માણવુ અધુરૂ છે તે માણો; પણ શ્રી ગિરિધરલાલજી, જે મારા પતી તેને વિસરશો નહી, તો તમારૂ સહેજમા કલ્યાણ થઈ જશે. મારો વ્હાલો! મારો નાથ ! દિન દયાલ ભક્ત વત્સળ છે જે માણસ તેનુ એક ઘડીભર રટણ કરે છે, તેનુ તે અહોનીશ રટણ કરવાવાળો કદરદાન છે તે પોતાની કદરદાની ચુકતાજ નથી

પદ્માબા—માતૃ તુલ્ય મીરાબાઇ ! સસારની અસાર માયા અનુભવવાનું કહો છો ? જે સસારી માયાને તમે તજી, તેને ગ્રહણ કરવાનુ કહો છો! પરતુ તમો ગુરૂએ તરછોડી, તે શીષ્યણી કદાપી કાળે કબુલ કરનાર નથી તેતો તમારી સાથેજ રહેશે, અને હરીના ગુણ ગાશે

મીરાબાઈ—પદ્મા બહેન ! હુ એક જીવ વગરના મડા જેવીની સાથે રેહેવામા શુ સાર છે ?

પદ્માબા—મીરાબાઇ ! આ જીવ વગરનુ મડુ, કે જેનાથી મને આત્મબોધ મળ્યો તે મડાને ગુરૂ સમજી તે તરફ પુજ્ય

ભાવથી વર્તીશ, અને તમારા પતિ ગિરિવરલાલજીનુ માચા દીલથી રટણુ કરીશ

મીરાંબાઈ—તમારા માતાજીને અને ભાઇને પુછ્યુ છે ? તેઓ આજ્ઞા આથરો ?

પદ્માબા—તેમની આજ્ઞાની કાંઇ જરૂર નથી જો આજ્ઞાનીજ જરૂ ગુણાતા હો તો રાણાજી સાથે લૌકિક લગ્ન કરી ચિતોડગઢમા આવ્યા છો છતા **ગિરિવરલાલજીમા** ચિત્ત કેમ પરોવી રહ્યા છો ? રાણામા મન કેમ લગાડતા નથી ?

મીરાંબાઇ—બ્હેન! તેની ગણુના કોઇ રીતે ગણાય તેવી નથી. શેષ નાગ સહસ્ત્ર ફણાથી મારા વ્હાલાના ગુણની ગણના કરે છે, છતા તેની ગણનાનો અત નથી, બ્રહ્મા ચોમુખે મારા વ્હાલા ગુણનુ વર્ણન કરે છે છતા મારા વ્હાલાના ગુણનો અત નથી મ્હોટા મ્હોટા રૂષી મુનીઓ મારા વ્હાલાના ગુણની ગણના ગણે જાય છે, છતા તેની ગણનાનો અત પામતા નથી, એવી મારા વ્હાલાની ગણના છે તેના આગળ તમારો ગણો તે શુ હીસાબમા ? જુવો સાભળો

મીરા— ગાયન

(સહીયર મનની મનમા) એ રાહ

ઓ બહેની ગણુના ન તેની ગણાય જગ,
જેના વિશ્વે ભણાય
તન આ તેની તરફમા તણાય (એ કૃપાસીંધુ)
ગણુના
સ્વાર્થની માયા, માયાવી કાયા, તેમા ફસાયા,
જરી ન ફાવ્યા, પુરા પસ્તાયા.

વ્હાલાની માયાનો મહીમાય જુવો [ર]
અકળીત માયા ન કળાય

પદ્માબા—સાચુ સાચુ

મીરાંબાઈ—રાણો શુ ગણતરીમા ગણાય,

પદ્માબા - સાચુ સાચુ,

મીરાબાઇ—તજી સાચો જૂઠો કેમ ભજાય

પદ્માબા—આ હા ! હા ! હા !

મીરાબાઇ—ગણના ન તેની ગણાય

પદ્મા—ધન્ય છે મીરાબાઇ ! એવા અગણીત ગુણવાળાને મેળવી લીધો છે, તો પછી રાણો કે જે એક પામર પ્રાણી, તેની શી જરૂર છે ? ધન્ય છે તમને અને તમારી ભક્તિને ! મીરા બાઈ ! તેવાજ રસ્તે દોરી આ પાપાત્માનો ઉદ્ધાર કરો મારા માજીને તથા મારા ભાઇને પણ આવોજ બોધ આપી તેમને પણ તમારા વ્હાલાનુ શરણુ મેળવવા સક્તિવાન કરો; મીરાબાઇ ! મીરાબાઇ ! પવિત્ર મીરાબાઇ ! આ પામરનુ આ વાકય શ્રવણુ કરી પામર જીવોને ભક્તિ માર્ગે દોરવાનો પરોપકાર કરો આ પામર જીવોને આભારી કરો તે આભાર જન્મ પર્યાત વીસારનાર નથી, તે સત્ય સમજજો હુ તો તમને તન મનથી જગતજનુની તુલ્યજ સમજુ છુ તેથીજ તન મનથી તમને પ્રણામ કરૂ છુ, તે સ્વીકારી ભગવાન શ્રી ગિરિધરલાલજીના ચરણ કમળ મેળવવા હજુ શક્તિવાન નથી, છતા તમારે પ્રતાપે તે મેળવવા શક્તિવાન થઇશ તેની ખાત્રી સમજી હાલમા તમારાજ ચરણ કમળમા આદેહ

અર્પણ કરૂ છુ, તે ભીકારી માયામા ફસેલા પામર જીવને માયાથી મુક્ત કરો [શ્રાષ્ટાગ કર છે, ત્યા મીરાની સાસુ મોટાબા આવે છે]

મોટાબા—[પદ્માને મીરાને શ્રાષ્ટાગ દડવત કરતી જોઈ] પદ્મા ' પદ્મા ' આ શુ કરે છે ' આવો ઉંધો ન્યાય કયાથી કાઢયો ' ભાભી નણદને પગે પડે, કે નણદ ભાભીને પગે પડ '

પદ્મા—માજી ' ભાભી નણદને પગે પડે, નણદ ભાભીને પગે કદા પીકાળે ના પડે પરતુ આ કંઈ ભાભી નથી

મોટાબા—ભાભી નથી તો કોણ છે ભાભો '

પદ્મા—ભાભીએ નથી અને ભાભોએ નથી જે દેવીના દર્શન કરના તમો આવ્યા છો, તે દેવીના જોડનીજ એક બીજી દેવી છે **જગજનુની** છે

મોટાબા—એતો જાણી તારી **જગજનુની**ને તારી ભાભીએ કાઇ જાદુ બાદુ કર્યુ લાગે છે

પદ્મા—હા ! હા ' મને તો જાદુ કર્યુ છે પણ જ્યારે તમને તે ને જાદુની અસર થશે, ત્યારે તમો પણ પગે પડશો સમજ્યા?

મોટાંબા—જા જા ચબાવલી, પોતે પગે લાગે છે તે મને હુ તેની પુજ્ય છતા પગે પડાવા માગે છે કેમ '

પદ્મા—માજી ' હુ પગે પડાવા માગતી નથી, પણ તેનો ઉદ્દેશ સાભળશો એટલે તમો આપોઆપ પગે પડશો સમજ્યા '

મોટાંબા—જાણી એતો તને ડાહ્યલીને, અને જોયો એનો ઉદ્દશ હુ કેટલીકવાર થયા આની છુ મને પગે પડવુ જોઈએ, તે છતા પગે પડતી નથી, ને ઉલટી તુ તેના પગે પડવા કહે છે

કેમ ? ઠીક છે રાણાને આવવા દ્યો પછી તમારી વાત
(રાણા આવે છે.]

રાણાજી—કેમ હજી દર્શનની કેટલી વાર છે ?

પુજારી—તૈયારી છે મહારાજ ! [મદીર ખોલી નાખે છે]

મોટાબા—(મીરાને) વહુ દીકરા ! માતાને પગે લાગો [મીરા આડુ જોઇ બેસે છે] કેમ દીકરા સાભળતા નથી ? આ આપણી કુળદેવ્યા **જગતજનુની અબીકા** દેવી છે તેમને પગે લાગો

મીરાબાઇ—માતાજી ! જે તન મન શ્રી **ગિરિધરલાલજીને** અર્પણ થયેલુ, તે બીજાને નમવાનુ નથી

મોટાંબા—ત્યારે તમે કોઇને નહીજ નમો કેમ ?

મીરાંબાઇ—ના નમીશ, પણ ત્રણને તે શિવાય બીજાને નહી

મોટાબા—ત્રણ કીયા કીયા ? અમારાથી એ મોટા છે ? રજપુત જાતીમા શ્રેષ્ટ ગણતી હોય તો તે પણ અમેજ છીએ સમજી ?

મીરાંબાઇ—મારે કાંઈ જાતભાનની જરૂર નથી ત્રણ જણને નમીશ તે કોણ જુવો સાભળો

શારદુલ વિક્રિડીત

પ્રથમ નમુ પીતાને, જેને ભક્તિ મુજ પ્રભુ તણી
બીજી માતુ મારી, જનુની જેયે મુખ ભણી
ત્રીજા પતી મુજ પ્યારા, જે છે ન્યારા જગમહી
ગિરિધર કર ધરનારા મળે સ્વપ્ને દુ ખ નહી

મોટાબા—ત્યારે હુ તથા આ મારો કુવરતો તારા હીસાબમાજ નથી કેમ ?

મીરાબાઇ—મારા હીમાબમા આવરો, તે શા કામનુ છે ? મારા ગિરિધરલાલજીના હીસાબમા આવશો તો જન્મ મરણનો ફેરો ટળશે

મોટાબા—તારા **ગિરિધરલાલજી** સાચા અને આ **જગતજનુની** કુળદેવ્યા ખોટા કેમ ?

મીરાબાઇ—ના ખોટા કેમ કહેવાય ! જેમનો કર મારા પ્રાણપ્રભુ **ગિરિધરલાલજીએ** સાહ્યો તેમને ખાટા કહેવાયજ કેમ ?

મોટાબા—ત્યારે તુ તેમને નમતી કેમ નથી ?

મીરાબાઇ—તેતો હુ તમને કહી ચુકીછુ, કે ત્રણ શીવાય બીજાને નમતીજ નથી એવો મારે નીયમ છે તેથી

મોટાબા—ત્યારે શુ તુ **કુળદેવ્યાનુ** અપમાન કરી સુખ પામીશ ?

મીરાંબાઇ—સુખ કયા છે ? મારા **ગિરિધરલાલજીના** દર્શન શિવાય બીજુ સુખ સમજતીજ નથી

મોટાબા—હવે તારા **ગિરિધરલાલજીનુ** નામ જવાદે એતો જાયો તારો **ગિરિધરલાલજી** મારૂ અને આ તારા પતી મારા કુવરનુ અપમાન કરતા શરમાતી નથી ? સુજાન મા-બાપના છોકરાના આ લક્ષણ કહેવાજ નહી સુજાત માબા પનુ છોકરૂ કદાપી કાળે આ વર્તન કરેજ નહિ માટે વિચાર કર, સતીની રીતીને અનુસરી તારા પતીનુ કહેવુ લગાર માન્ય કર

મીરાબાઇ—પતિનુ કહેવુ અમા ય કર એની હુ મુર્ખી નથી સમજ્યા ? સુજાત બાપની જાતને ખોટપ આવવા દઉં એવી હુ નાદાન નથી સતીની રીતીને પુર્ણ રીતે સમજુ

છુ મારા પરણેત પતી જે આજ્ઞા કરે તે ઉઠાવવા તૈયાર છુ

મોટાબા—એતો બોલવાનુ, કરવાનુ નહી તારા પતીની આજ્ઞાનુ પાલન તુ કયા કરે છે ?

મીરાબાઇ—કયા કરૂ છુ શા માટે કહો છો ? મારા પરણેત પતી જો ભડભડ કરતી ભયાનક આગમા, દવદવ કરતા દુર દર દાવાનળમા, અને ભયાનક પાણીના પુરમા પ્રવેશ કરવાની આજ્ઞા કરે તો તે ઉઠાવવા તૈયાર છુ

મોટાબા—એતો જાણ્યો તારો ડોળ એતો એ બધુ કહેવાનુ, એક દેવીને નમન કરવાનુ કહેતા નીયમ બતાવી બેઠી તો કદાપી તારા કહેવા મુજબનુ કામ બતાવે, તો બ્હાનાની કયા ખોટ છે ? એતો જાણી તને સતી સાધવીને ! વાહરે શાણી સતી વાહ !

મીરાબાઇ—મારૂ સતીત્વ તમને બતાવાથી શુ ફાયદો છે ? મારો પરણ્યો જાણે છે એટલે બસ છે

મોટાબા—એતો બધુ જાણ્યુ કુળદેવ્યાને નમવાનુ કહ્યુ, તેજ આજ્ઞા ન ઉઠાવાણી, તો બીજુ શુ કરવાની છુ

મીરાંબાઇ—મારો પરણ્યો તે દેવીને નમવાનુ કહે, તો લાખવાર કબુલ છે, અરે ! તે દેવીને તો શુ, પણ એક રસ્તાની ધુળને પણ નમવાનુ કહે, તો તે આજ્ઞા તન મનથી માથે ચઢાવી તેમની આજ્ઞાનુ પાલન કરવુ તે મારો ધર્મ છે

રાણા—મીરા ! દેવીને પગે પડો, અને મારી માતાનુ અપમાન કરતા વીચાર કરો

મોટાબા—કેમ હવે તો પરણેત પતીની આજ્ઞા થઇને ? હવે તો જખમારીને નમશોને ?

મીરાબાઇ—ના ! આ કાયા ત્રણ શીવાય બીજાને નહી નમે તે નહીજ નમે

મોટાબા—વત્તમા કહે છે કે મારો પરણ્યો આજ્ઞા કરે, તો નમવા તૈયાર છુ, ને પાછી ફરી કેમ જાય છે !

મીરાબાઇ—પણ મારા પરણ્યાની આજ્ઞા કયા છે ?

મોટાબા—શુ રાણો આજ્ઞા કરે છે તે તારા પરણ્યો નથી

મીરાબાઇ—ના, રાણા સાથે પરણીજ નથી

મોટાબા—જ્યારે, રાણા સાથે પરણી નથી, ત્યારે અહીઆ શા માટે આવી છુ ?

મીરાબાઇ—દુર્મદસીહના તેડાથી, તથા માતા પીતાની આજ્ઞાથી

મોટાબા—પણ રાણા ને પરણી કે એમને એમ

મીરાબાઇ—એમને એમ રાણાને કોણ પરણ્યુ છે !

મોટાબા—ત્યારે તારો પરણેત પતી કોણ છે ?

મીરાબાઇ—મારો પરણેત પતી તમારી નજરથી દેખાય તેવો નથી

મોટાબા—નજરથી દેખાય એવો નથી એવો તે કોણ છે ?

મીરાબાઇ—કોણ શુ, **ગિરિધરલાલજી**

મોટાબા—પણ તે છે કયા ?

મીરાબાઇ—દરેક મનુષ્યના ઘટ ઘટમા, જળમા, થળમા સર્વ સ્થળે મારા વ્હાલાનો વાસ છે

મોટાબા—કયા છે ?

મીરાબાઇ—હુ કહુ છુ તો ખરી, કે તમારી પાપી નજરથી તે નહીજ દેખાય

મોટાંબા—તે દેખાયા શીવાય હુ તો તારૂ સાચુ માનતીજ નથી કારણ તુ તદન જુઠી છુ, મારા કુવરના ખાડા સાથે તારા બાપને ત્યા ત્રણ મગળ વર્તાવ્યા છે ને ચોથુ મગળ મારા કુવર સાથે વર્તાયુ, છતા કહે છે કે હુ રાણાને પરણી નથી તો તારૂ સાચુ કેની રીતે મનાય ?

મીરાબાઇ—શુ હુ રાણા સાથે, અને રાણાના ખાડા સાથે મગળ વર્તી છુ ?

મોટાબા—તુ નહીં, ત્યારે કોણ તારો બાપ વર્યો છે ?

મીરાબાઇ—ભુલો છો હુ નહી પણ આ દેહ

મોટાબા—તે દેહ તારી નહીં તો કોની ?

મીરાબાઇ—મારી શેની ? એ તો માટીની

મોટાબા—ત્યારે બીજા માણુસોની દેહ તો સોનારૂપાની હશે કેમ ?

મીરાબાઇ—ના ? સોના રૂપાની નહી પણ દેહને માટી કહેનારા મનુષ્ય મુર્ખ છે પચભુતનુ પુતળુ છેવટે પચભુતમા મળી જાય છે, તેને મારૂ કહેવાયજ કેમ ?

મોટાબા—ત્યારે કોનુ કહેવાય ? દેહ હઇને તો માણસની ઓળખાણ છે અમારા કુવરની દેહનેજ રાણો કહે છે, ત્યારે તે દેહ રાણાની નહી ?

મીરાબાઈ—ના રાણાની શેની ? આત્મા જતા તેજ દેહ રાણો મટી મડુ થશે માટી માટીમા અને બીજા તત્વો બીજા તત્વોમા ભળી જશે, પછી રાણો કયા છે તે જાણશો પણ નહી, તો તે દેહ રાણાની શેની ?

મોટાંબા—દેહ હઇને તો આત્માજ ઓળખાણ છે અમારા મહેલ

સર્વે રાણાજીના મહેલના નામથી ઓળખાય છે, તે અમારા કેમ નહી ?

મીરાબાઇ—તમારા શેના ? ઇટો ટીના, મહેલ પડતા તે ખડીએર કહેવાગે ત્યારે એમ નહીં કહેવાય કે રાણાજીના ખડીએર માટે મારૂ એ માયાવી શબ્દ રચનારની અથાગ માયાનો પાર મ્હોટા મ્હોટા રૂષી મુની પામ્યા નથી તો તમો અને હુ તો કીમ ગણતીમા જુવા સાભળો, અને તે પ્રમાણે જીવને શીક્ષા આપો માયામા લપટાઇ ના મરે.

ગાયન

(અરે શુ ભુડા મમતમા મરે) એ રાહ

જીવ શીદ ખાલી હુપદ કરે,
માયામા શાને લપટાઈ મરે
જોને શીદ મારૂ તારૂ દીલ ધરે
તારૂ નથી કોઈ ખરે ભુપરે
મારૂ એ જાણો માયા ભેદ, તે માયાનો કરો તમે ભેદ
નહી તો થાશે છેવટે ખેદ
મારૂ મારૂ ભલે જીવ કહે, પણ નહી કોઈ તારૂ છે,
પુન્યને પાપ બે સાથે રહે, પડતા આ મળમુત્રની દેહ

માટે વિચાર કરો, મારૂ તારૂ મુકી મારા ગિરિધરલાલનુ સાચા દીલથી સ્મરણ કરો તમારી માતાથી તે જગ્ત પીતાની આજ્ઞા શીવાય કાઇજ વળવાનુ નથી, તે સત્ય સમજજો રાણાજી તથા તમે બીલકુલ હુપદમા તણાશો નહીં હુપદથી મારો વાલો સદા ન્યારો છે, માટે સમજો અને વિચાર કરો જૂવો આ સમારરૂપી

સાગર છે તેમા પામર પ્રાણીરૂપી અજ્ઞાની મનુષ્યો પડેલા છે મસા-રરૂપી સાગર માયાના અથાગ વારીથી ભરેલો છે, તેમાજ આજ્ઞાની પામર પ્રાણીઓનો અત છે જ્ઞાનવાન મનુષ્યો તે સસારને મીથ્યા જાણી ને સાગરમાથી બહાર નીકળવા ભક્તિરૂપી નાવ ગ્રહણ કરી, તેમાથી બહાર નીકળી જાય છે, પરતુ અજ્ઞાની પામર પ્રાણીયો તે પાણીમા ડુબકા ખાવાનુ દુખ છતા તેને સુખ માની તેમા પુરા પ્રેમથી ડુબકા ખાધા કરે છે, એટલે માયામા લુબ્ધ થઇ પડયા રહે છે તેમા ડુબી મરવાની, કે મગર મચ્છરૂપી કાળના કોળીઆ થવાની બીક ધરાવતા નથી, પણ છેવટમા મગરમચ્છ રૂપી કાળના મ્હોમા આવતા પસ્તાય છે, અને વિચાર કરે છે, કે જો હુ આ પાણીમા એટલે પાણીરૂપી માયામા ના હોત, તો આ દશાને પ્રાપ્ત થાત નહીં છેવટમા પ્રાણી ગમે તેટલો પસ્તાવો કરે પણ તે તદ્દન નકામો થઇ પડે છે તે પસ્તાવો તે કાળરૂપી મગરમચ્છ સાભળતોજ નથી તે ગળી જાય છે મુખમા આવેલો કોળીયો કાળ કદાપી કાળે છોડતો નથી માટેતે સસાર સાગર તરવાનુ ભક્તિરૂપી નાવનુ સાધન મેળવી ભવસાગર પાર ઉતરો

મોટાબાએ કહ્યુ વારૂ હમને તો છો કાળ ખાઇ જતો આતો સૌ કાળનો ભોગ છે નામ તેનો નાશ છેજ તેના માટે શુ તારી માફક ભક્તાણી થવુ ? શુ મારૂ તારૂ મુકી બાવા થવુ ? તુ જ્યારે ગિરિધરલાલજીને પરણી છુ એટલે તુ તો કાળનો ભોગ નહીજ થાય કેમ ?

મીરા કહે બ્રહ્માદિ દેવોને પણ તે કાળ ગ્રશી જાય છે, તો પછી હુ તે કીસ ગણતીમા, જ્યા હાથી તોળાતા હોય ત્યા પાડા તો પાસગમાજ ખપેને, જેમ સીંહ મૃગનો ગ્રાસ (કોળીઓ) કરી

જાય છે તેમ ચરાચર જીવોનો કાળ કોળીઓ કરી જાય છે વળી તે કાળ શુ કરશે ? તે કોઇના જાણવામા આવતુ નથી ક્ષણ, ઘડી પહોર, દિવશ માસ અને વર્ષ એ નામ સજ્ઞાઓ વડે જાણવામા આવ છે, કે કોઈ કાળ છે, પણ તે કાળ મુર્તી પ્રત્યક્ષ જોઈ શકાતી નથી એવો અગોચર અપ્રગટ રૂપ છે તે કાળે એક વેલ ફેલાવી છે, તે વલની છાલ તે રાત્રી, અને પુષ્પ તે દીવસ છે તે પુષ્પ ઉપર જીવ રૂપી ભમરો આવી બેસે છે, અને તેનો રસ ગ્રહણ કરે છે તે ઝેરી રશ એવો સ્વાદીષ્ટ છે, કે તે લોભી ભમરો નહી ધરાતા છેવટ તેજ કાળના આધિન થાય છે

માટે વિચાર કરો અને તે કાળથી બચવા માટે મારા વ્હાલાનુ રટણ કરો જે કાળે મ્હોટા મ્હોટા રાજા રણાઓને નથી મુક્યા દશરથ રાજા, કે જેને રામચંદ્રજી સરખા પ્રતાપી પુત્ર હતા તેને પણ તેજ કાળે ગળ્યા વસુદેવ જેને ત્યા કૃષ્ણ ભગવાન પુત્ર રૂપે પ્રગટ થયા, તેને પણ તેજ કાળે ગળ્યા રાવણ, કે જેને ત્યા પવન પાણી ભરતા, અને વા વાશીદુ વાળતા, તેને પણ તેજ કાળે ગળ્યા. તો તમો અને તમારો ગણો કીસ ગણતીમા

મોટાબા—ત્યારે શુ તને કાળની બ્હીક નથી ?

મીરાંબાઇ—ના માથે **ગીરીવરલાલ** જેવો સ્વામી બીરાજે છે તો કાળની બીક શેની કાળ તે તો મારા પ્રભુનો દાસ છે. સેવક છે, મારા વ્હાલાને આધીન છે

મોટાંબા—જ્યારે બ્રહ્માદિક દેવને કાળ ગળી જવાનો તો તને તે કાળ મુકશે તેની ખાત્રી શી ?

મીરાંબાઇ—મારા વ્હાલાનુ રટણ ચુકુ, તેની ભક્તિ મુકુ, તો મને પણ ભય લાગે પણ તે મુકુ કેમ ?

મોટાબા—ત્યારે તો તુ મરીને સ્વર્ગમા જવાની કેમ ?
મીરાબાઇ—હા, જૂવો સાભળો
મીરાબાઇ— **ગાયન.**

(મશીવાળા આજો) એ રાગ

સાચો મારે **ગિરિધરલાલશુ**—નેહ
મે તો અરપી છે તેને આ દેહ—સાચો
ચરણ કમળ ચિત્તમા ધર્યા, બાધ્યો સાચો તે શુ દોર
તનથી મનથી શરણ ચહયુ છે જ્યા નહી કાળનુ જોર
ગિરિધર છે મમવર, સાક્ષી કર, તેનાપર, આ કાયા કરે છુ ઓવાર
ચિત્ત ચહે એક તેહનેરે, અવર ન ઇચ્છુ કોઈ,
ભવ નીધ તારણ નાથએ, બેઠી છુ ચિત્ત પ્રોઇ—**ગિરિધર**

મોટાબાઈ કહે એતો જોઈ તને, અને જોયો તારા નેહને જો સુખી થવુ હોય, તો આ માતાજીને નમન કર અને તનમનથી **કુળદેવ્યાની** માફી માગ્ય નહી તો દુખી થઇશ પડીતાઈમા કાઈ વળવાનુ નથી

પદ્માબા કહે માતાજી ! વ્હાલા માતાજી ! આટલો બોધ સાભળ્યો, છતા તમને કાઈ લાગણી થઇ નહી ? (રાણાને) બધુ ! બધુ ! આ માતૃ તુલ્ય મીરાને પગે પડી તેમને માતાજીએ કટુ વચનો કહ્યા, તેની માફી માગો અને જેવી રીતે આપણી **કુળદેવ્યા જગતજનુને** પારે દર્શન અર્થે આવ્યા છો, તેવીજ રીતે આ **જગતજનુનીનાં** દર્શન કરો આપણી **કુળદેવ્યા** તે તો એક પત્થરનુ પૂતળુ છે તેમા ફક્ત દેવતાઈ અશજ છે ને આતો સાક્ષાત રૂપ છે માતાજી ! રાણાજી ! વિચાર કરો નહી તો આળસુને ઘેર ગગા પધાર્યો, પણ

આળસુએ આળસમા રહી ગગા સ્નાન કર્યુ નહી, ને ગગાજી અલોપ થયા ત્યારે આળસુને વીચાર થયો અને છેવટમા પસ્તાયો, તેવુ થશે

દુર્મદસીહ આ બનાવ જોઇ રહ્યો હતો, તેનાથી તે ખમાણુ નહી તેણે રાણાને કહ્યુ રાણાજી! તમારી જનેતાનુ અને બીજુ જગતજનેતા કુળદેવ્યાનુ અપમાન સહન કરી છાનામાના ઉભા શુ જોયા કરો છો! જે અપમાન કાયર પુરૂષ સહન ના કરી શકે, તે અપમાન તમો શુરવીર કેમ સહન કરી ઉભા છો? તમારૂ શુરવીરપણુ કયા ગયુ?

રાણો કહે દુર્મદસીહ જોયા કરો શુરવીરપણુ તો આ રહ્યુ પણ તે અજમાવવાનુ ઠેકાણુ કયા? અબળા ઉપર ક્ષત્રીની શુરવીરતા દેખાડાતી હશે કે?

દુર્મદસીહ કહે ત્યારે આવુ અબળાના હાથનુ અપમાન તે પણ નાખી ખવાતુ હશે કે? આવુ અપમાન તો તમેજ સહન કરો બીજો હોય તો તેજ વખતે બતાવી આપે કે અપમાન કરવાનુ ફળ આવુ મળે છે

રાણાજી દુર્મદસીહની ઉસ્કેરણીથી ઉસ્કેરાયા મીરાને કહ્યુ મીરા, બસ કર, અને મારી માતાજીનુ કહેવુ કબુલ કર, હવે મારા જુસ્સો મારા હાથમા નથી

મીરા કહે કહો રાણાજી શુ કરશો? જ્યા સુધી મારો નાથ રાખનાર છે ત્યા સુધી, તમો અને તમારા જુસ્સો જખ મારે છે સમજ્યા

રાણો કહે મીરા ઝાઝુ નહી બોલ, નહીતર હુ તને છુદી નાખીશ કાપી નાખીશ નહાને મોહોડે વધુ લવારો નહી કર, નહીતર મારી નાખીશ

મીરા કહે રાણાજી મારૂ મારૂ શુ કરો છો ! જાઓ મારો રોટલાને દાળ જેથી પેટ ભરાશે બીજા મારો અભીમાન અને અહંકાર, કે જેથી ભવસાગર તરાશે મને મારવાથી શુ ફળ મળશે?

રાણો કહે હજી પણ તારી વાચાળતા બંધ ન થઈ? કેમ હું કોણ છુ તે તુ જાણે છે

મીરા—હા ઇશ્વરના ઘરનુ એક પ્રાણી

રાણા—તે તો સઉ જાણે છે પણ હુ રાણો છુ તે તને ખબર છે?

મીરા—હા કહો તેનુ કેમ છે?

રાણો—રાણોને વળી અટકી ! આખી રજપુત જાતીમા શ્રેષ્ટ

મીરા—ગમે તેના હો પણ મારા નાથ ! મારા પ્રભુને ત્યા તો રાય અને રંક સર્વ સરખા છે

રાણો—અકબરશાહ બાદશાહ જેવો પણ જે રાણાના નામથી નામે છે, તે હુજ

મીરાં—તે હુપદમાજ ખરાબ ખસ્ત થયો માટે હુ એ શબ્દ તજી આ ગોવિંદના ગુણ ગાઓ રાણાજી ! રાણાજી ! આ અબળાનુ કહેલ માની પ્રભુ ચરણમા ચિત્ત લગાડો પાપીઓના પાસથી પાપી ના બનો

રાણો—પાપીઓનો પાસ તુજ એકલી ધર્માત્મા કેમ?

પદ્માબા—હા ! હા ! એજ ધર્માત્મા આટલો બધો બોધ શ્રવણ કરવાથી પત્થર પણ પીગળી જાય છતા તમારા પાપી હૃદયમા તેનો અસર ના થયો તે એક અચબાની વાત છે

રાણો—તારે પણ તેની માફક ભક્તાણી થવુ છે કેમ?

પદ્માબા—હા હા ! ભક્તાણી થવુ છે તમારી માફક ભવઅટનીમા

અથડાવુ નથી પારસમણીના અડકવાથી લોઢુ તે પણ સોનુ બને છે, પણ તમોને તેની અસર ન થઇ તે એક અચબાની વાત છે! પણ નક્કી સમજજો કે હુંપદથી છેવટ ખરાબ ખસ્ત થશો ઇશ્વરને ત્યા ગરીબને તવગર, રાય અને રંક, સઉ સરખાજ છે ત્યા તમને ગણા સમજી આસન નહી આપે સર્વની માફક તેના સામા ઉભા રહી જવાબ આપવો પડશે

રાણો—ઠીક છે તે વખત જોઈ લેવાશે.

પદ્માબા—રાણાજી ! એ તો અદ્દલ ઇનાસાફી છે હલકાને ભારે, રાયને રંક, ઉચને નીચ, તે જોતોજ નથી, સુખીને દુખી અને દુખીને સુખી કરવાળો તેજ છે અને અયોગ્ય કૃત્યો માટે શામન આપવાવાળા યમ તેના દીકરો છે

રાણો—તેથી શુ?

પદ્માબા—તેથી શુ! તમારો કાળ થયા પછી જોશો, કે કરેલ પાપ કર્મની શીક્ષા ભોગવવી પડી છે કે નહી તેજ વખતે તમને પુર્ણ પસ્તાવો થશે

રાણો—કાળ શુ કરવાનો છે? મારી કુળદેવ્યા સમર્થ છે

મીરાં—કાળ દેવ્યા આગળ તમારી કુળદેવ્યાનુ કાંઇજ ચાલવાનુ નથી કાળ રૂપી કાળીકા દેવી છે જેનો આકાર એવડો મ્હોટો છે, કે જેનુ વર્ણન થઇ શકે તેમ નથી આકાશ જેનુ શીર્ષ છે, પાતાળ જેના પગ છે, દસે દીશાઓ જેની ભુજાઓ છે, સાત સમુદ્ર જેના હસ્ત કંકણ છે, સંપુર્ણ પૃથ્વી રૂપી જેના હાથમા ખપ્પર છે, અખીલ જગતના જીવો છે તે તેનુ ભોજન છે, સુમેરૂ પર્વત અને હીમાલય

એ બને તેના કાનના રત્ન કુડળ છે ચદ્રમા અને સુર્ય તેના યુગલ નેત્રો છે તારા, ગણ તેના મસ્તક ઉપરના બીદુઓ છે ત્રીશુળ મુશળ આદિ જેના હાથમા કાળ શસ્ત્રો છે, અને હાથમા તેદ્રા (ધેન) રૂપી ફાસો છે, તેના વડે કરી જીવ માત્રને મારી નાખે છે, એવી જે કાળરૂપી કરાળ કાળીકા દેવી છે, તે સર્વ વિશ્વના જીવોનો કોળીઓ કરી, મહા ભૈરવ જે રૂદ્ર છે, તેની અગાડી મસ્ત મની નાચ કર્યા કરે છે, તે ભૈરવ એક જુદોજ છે જેનુ નામજ ભયકર છે તે જ્યારે અભાવ રૂપી ધનુષ્ય હાથમા ધરી, રાગ દ્વેશરૂપી બાણો ચલાવે છે, ત્યારે તેથી ચરાચર જીવોને તે બાણો વડે જર્જરીભુત બનાવી નાશ કરી દે છે માટે રાણા વીચાર કરો, અને સમજો ? કાળરૂપી દેવી આગળ તમારી કુળ દેવ્યા હીસાબમા નથી, તેથી તે કાળ દેવ્યાને જીતવા માટે, અનાથના નાથ નોધારાના આધાર મારા ગિરિધરલાલજીનું સ્મરણ સાચા દિલથી કરો જેથી તે કાળદેવ્યાની બીક તનમનથી જશે, અને અવિચળ પદને પામશો

રાણો—શુ હજી પણ મારી કુળદેવ્યાનુ અપમાન કરતા વિચાર આવતો નથી ? મને ખાત્રી છે કે વૈભવ સુખ તારાથી ભણાવાનુ નથી તારી હઠનુ ફળ હાથે કરીનેજ માગે છે

મીરાં—રાણાજી ! તમારાથી કાઇજ થવાનુ નથી ખાલી મમત્ત્વ શા માટે કરો છો ?

રાણો—શુ હુ રાણાથી કાઈજ થવાનુ નથી ?

મીરા—રાણા તમારી કૈયતના, ઈશ્વર રાણા નથી. તે તો તમારા રાણાઓનો પણ રાણો, અને મહારાણાઓનો પણ મહારાણો છે સમજ્યા ?

રાણો—જાઓ દુર્મદસીંહ ! આનુ આપણે આપણા મહેલમા કામ નથી તેને તો તેની કરણીનુ ફળ આપવુજ જોઇએ આને ભુતના મહેલમા મુકી આવો ત્યા ભલે તેના ગિરિવરલાલજી સાથે રગમા રમે, કે પછી ભુતનો ભોગ બની ભુતથઈ ભુતની સાથે ભમે

મીરા—ઓહો ! એજ કે બીજુ ? તમારૂ ધ્હેતુ સફળ થાઓ ન મને મારા ગિરિધરલાલથી રગે રમવનુ મળો

મોટાબા—રગે રમવાનુ નથી ત્યાતો એવા ભુતડા છે, કે મહેલમા જતા પહેલાજ ગળી જશે સમજી ? અમારે તો તુ નહી ને તારી બ્હેન ગોળી હશે તો હાડણાની શી ખોટ છે.

દુર્મદસીંહ—માજી ! તેના જેવી તો બીજી તેર પકડી લાવીશુ

પદ્માબા—કાળ મુખા કુત્રા, શુ તુ મીરાબાઈ કે જે પરમસાધવી જગતજનેતા સમાન છે, તેના જેવી તેર લાવવાનુ કહે છે ? ભુલે છે, એના જેવી બીજી મેળવવાનુ કહેનારા ખાડ ખાય છે

મોટાંબા—તે ગમે તેવી હોય, પણ મારા ઉપરવટ થઇ મારા સામુ બોલી કુળદેવ્યાનુ અપમાન કર્યુ તેથી તેના પગલા મારા ઘરમા ના જોઇએ

પદ્માબા—માજી એના પવિત્ર પગલા તમારા ભાગ્ય ક્યાથી હોય કે તમારા મહેલમા થાય ! એના પવિત્ર પગલા તમારા મહેલમા થાય, તો તો તમારા ભાગ્યનો ઉદય થઇ જાય,

પણ એવા નરીમ ક્યા છે ? કે એવા પવિત્ર પગલાં તમારા મહેલ સુધી આવે

મોટાબા—એતો જાણી તને અને તેને પવિત્ર છો તે !

પદ્માબા—તેની પવિત્રતા તમારી પાપી નજરમા ક્યાથી જણાય ! તેની પવિત્રતા જાણવા માટે પાપ વૃતી દુર કરી એકાગ્રહ ચીતથી પરમાત્માનુ સત્યવૃતીથી રટણ કરો તોજ, તેની પવિત્રતા તમારી નજરમા આવે, તે સીવાય આવ વાની નથી

મોટાબા—અમારે તેની પવિત્રાઈ જોની નથી, ને ભક્તાણી થવુ થવુ નથી તુ તારે જો એટલે બસ છે કોણ જાણે શુ જાદુ કર્યું છે, ને શી બુટ્ટી સુવાડી છે કે તેનો અવગુણ તો બીલકુલ આવનોજ નથી

પદ્માબા—શુ તે પવિત્ર જગતજનુની તુલ્ય મીરાનો અવગુણ ! શુ તે પ્રભુ પરાયણ દેવીનો અવગુણ ! તેનો અવગુણ કહેતા તમારી જીભે કાટા કેમ નથી પડતા ? તમો આટલુ બોલો છો, છતા તેને છે કશી લાગણી ? તે તો તેમના ગિરિધરલાલજીનુ રટણ કરી રહ્યા છે

મોટાબા—હા ! હા ! રટણ કરી રહી છે તે બધુએ જાણુ છુ મનમા તો ઘણીએ બળી જતી હશે, ને ગાળો ભાડતી હશે, પણ અહીઆ ફાની જાય તેમ નથી બસ તેને તો ભુતના મહેલમજ મોકલાની દેવી એટલે ત્યા ભલે તેનુ ભક્તાણુ કુટયા કરે

પદ્માબા—માજી ! ભુતના મહેલમા તો શુ પણ કાળના મ્હોમા મૂકશો, પણ તેને તે અસર કરી શકનાર નથી જેને

માથે ગિરિધરલાલજી જેવો ધણી બેઠો છે, તેનો તમા-
રાથી વાંકો વાળ પણ થવાનો નથી ને સાધનીને મતા-
વવા ગમે એટલા મથો પણ તે દેવીને સતાવવામા તમો
પામર કોઇ રીતે ફાવનાર નથી, તે નક્કી સમજજો

મોટાબા—ઠીક છે ! જોઈ લઈશ, કે તે કેની રીતે ફાવે છે ?

પદ્માબા—સુખેથી જોઇ લેજો, અને તમારા મનનો સંદેહ ખોજો જો જો કચાશ રાખતા નહી

દુર્મદસીંહ—માજી ! પદ્માબા તો નાદાન છે, તેની માથે તમે શાટે માટે નાદાન બનો છો ?

રાણા—દુર્મદશીહજી, તમો જાઓ હાલને હાલ તેની કુમક કરનાર પદ્માબા સહ મીરાને ભુતના મહેલમા નકી આવો

દુર્મદસીહ—રાણાજી ! રાણાજી ! આવી તે આજ્ઞા હોતી હશે ? મીરાને તો તેની કરણીનુ ફળ આપો છો, પણ પદ્મા બાને ભુતના મહેલમા મુકી આવવાનુ શા માટે કહો છો ?

રાણા—એની પક્ષ તાણે તેને પણ તેજ સજા થવી જોઇએ

પદ્માબા—રાણાજી સુખેથી એની સજા કરો, હુ તે સજા ભોગવવા વણી ખુશીની સાથે તૈયાર છુ,

દુર્મદસીહ—પદ્માબા ! આ તમે શુ બોલો છો ? એવો ખોટો પક્ષ ખેચવાથી શુ લાભ મળવાનો છે ? જો તમારા મધવ રાણાજી હયાત છે, તો એના કરતા પણ ચઢીઆતી ભાભી લાવીશુ માટે એવો ખોટો મમત રહેવા દ્યો

પદ્માબા—જા ! જા ! એના જેવી નો શુ ! એના ખાસડા જેવી

તો લાગ્ય જેના ખાસડાને પણ જગત શ્રેષ્ટ ગણી પુજે છે સમજ્યો ?

દુર્મદસીંહ—એ તો જોઈ એને, અને જોયુ એના ખાસડાને રાણાજી એના વીના કુવારાજ ના રહે પણ તમે નાહક ની સજા શા માટે ઉઠાવો છો ?

પદ્માબા—સજા ! મને અને મારી પવિત્ર માતૃ તુલ્ય મીરાને સજા કરનાર છે કોણ ? સજા કરનાર ખાડ ખાય છે સમજ્યો ?

દુર્મદસીંહ—ત્યારે ભુતના મહેલમા જઇ તેની સાથે ભુતના ભોગ થવુ છે ?

પદ્માબા—તે ભુત ભાગ લે તારા જેવાનો, અને તારી પાપી વૃતીએ ફેરાનાર ગણા જેવાનો, અમને સત્ય વૃતીવાળાને શુ કરી શકનાર હતા ? ભુત પણ અમને જોઇ ભાગી જશે સમજ્યો ?

રાણો—દુર્મદસીહ જાઓ આ વાચાળ પદ્માને ઘેર લઈ જાઓ, અને મીરાને ભુતના મહેલમા મૂકી ઓનો જો પદ્માબાને ત્યા મોકલીએ તો દુનિયામા ખોટુ કહેવાય જાઓ ? આ હુકમનો એકદમ આદર કરો. (રાણો જાય છે)

દુર્મદસીંહ—જેવો રાણાજીનો હુકમ મીરાબાઈ ચાલો તૈયાર થાઓ (સુમતી અને કુમતી) કેમ સુમતી ? કેમ કુમતી ? તમારો શુ વિચાર છે ?

સુમતી—હુ તો મારી બાઇને મૂકી એક ક્ષણ પણ ખસવાની નથી

દુર્મદસીંહ—કેમ કુમતી તારો શુ મત છે ?

કુમતી—આપણે તો ભુતને જોઈ ભડકીને મરી જઇએ માટે આપણે તો આવવાના નથી

સુમતી—ત્યારે તુ મેડતાથી બાઈ સાથે શા માટે આવી ?

કુમતી—બાઈનુ રક્ષણ કરવા કાંઇ મરવા નથી આવી સમજી ?

સુમતી—તુ મરવાથી બીહે છે ત્યારે હમને હમારો જીવ વહાલો નહી હોય, કેમ ?

કુમતી—તે તમો જાણો પણ આપણે તો આવવાના નથી ભુતને જોઇને હુતો ફડકી મરૂ ને વગર મફતનો જાન ખોઉં

સુમતી—પાપણી, પવિત્ર પ્રભુ પરાયણ દેવી પાસે હોવા છતા, મ્હોતનો ભય હોયજ શેનો ? પણ તે પ્રત્યે તારી આસ્તા હોય ત્યારેને ? દેવ બળવાન નથી પણ દેવ પ્રત્યેની આસ્તા બળવાન છે, સમજી ?

કુમતી—તુ તારે સમજ, ને તુ તારે જો, મારે તો મરવા આવવુ નથી

સુમતી—ભલે તારી મરજી પાપણી ! તુ આ પ્રભુ પરાયણ દેવીનો સગ છોડી પાપીઓના સગથી પાપમા ભલે ગરજી રહે, પણ સમજજે કે છેવટસા પસ્તાઇશ

કુમતી—બહુ સારૂ તમે તમારે સુખેથી સીધાવો

સુમતી—ચાલો દુર્મદસીંહજી

દુર્મદસીંહ—ચાલો, પણ ઉભા રહો હુ પદ્માબાને મહેલમા મુકી આવુ (પદ્માને) ચાલો પદ્માબા

પદ્માબા—હુ તો તમારી વાતચીતથીજ ચકીત બની છુ તમે તમારે મીરાની સાથે મને લઇ જાઓ તે પવિત્ર જગતજનુનીનો સાથ હુ છોડવાની નથી તે નથીજ

દુર્મદસીંહ—પણ રાણાજીની આજ્ઞા ક્યા છે ? તમને તો મહેલમા
મકી આવવાના છે

પદ્માબ્મા—હુ કદાપી તેમને મુકી મહેલમા જનાર નથી જય
શું હુ

મીરાબાઇ—પદ્મા બ્હેન ! ખાલી હઠ શા માટે કરો છો ? રાણા
જીની મરજી નથી, તો તમે સુખેથી મહેલમા જાઓ
તમને હુ વીસરનાર નથી, વખત આવે બોલાવીને
સાથેજ રાખીશ

પદ્માબ્મા—હે માતૃ તુલ્ય મીરાબાઇ ! હે પવિત્ર મીરાબાઇ ! ગુરૂની
આજ્ઞા શીષ્યે માનવીજ જોઇએ તે શાસ્ત્રમા લખ્યુ છે,
તેથીજ તમારી આજ્ઞાને માન આપવા ખાતર જાઉ છુ,
પણ હુ કહેતા આત્મા જતો નથી, ફક્ત આ હાડ
ચામનુ ખોળીઉ જ જાય છે, તે તે સત્ય સમજજો
આત્મા તો તમારામાજ લીન બન્યો છે જુવો સાભળો

ગાયન

પદ્માબ્મા—(પથી પરદેશી ચીત સોપી) એ રાહ
છોડી સતીઆનો સગાથ, હવે હુ જાઉ છુ
તુમ વચન પાળવા જાઉ, જુદી હુ થાઉ છુ

સાખી

મીરાંબાઇ—ગિરિધર પ્રભુ નવ ચુકશો, સમરજો દીલસાથ,
ભક્તિ કરજો ભાવથી ભક્ત વત્સલ મુજ નાથ.
જોઇ મચી આવી ટેક, દીલે હરખાઉ છુ

પદ્માબ્મા છોડી

રટણ કદી ચુકુ નહી રમણ ન મુકુ લગાર

સત્ય પ્રભુ એતો સહી, પ્હોચાડે ભવપાર
હુ જાઉ બની લાચાર, મન મુઝાઉ છુ છાડી

પદ્માબા લાચાર બની પોતાના મહેલ તરફ જવા તયાર થયા દુર્મદસીહે કચ્યુ પદ્માબા ઉભા રહો, હુ તમને મહેલ સુધી મુકવા આવુ પદ્માબાએ કચ્યુ મ રે કોઈની જરૂર નથી એમ નમજતો નહી કે તારી અને તારા રાણાની બ્હીકથી આવુ છુ આ પવિત્રનો સાથ છોડવા લગાર પણ ખુશી નથી, છતા તેમના વચન ની ખાતર આવો પવિત્ર સાથ છોડુ છુ,

દુર્મદસીંહ કહે ભલે જાઓ પણ જો જો રાણાજીનો ઠપકો ના આવે બારોબાર મહેલમા જજો પદ્માબા કહે સારુ જો ખાત્રી કરવી હોય તો પાછળ આવી જોઇ જા એટલે વધારે ખાત્રી થશે પદ્માબા મીરાને પ્રણામ કરી મહેલ તરફ ગયા, તે ગયા તો ખરા પણ દુર્મદસીંહને વિશ્વાસ આવ્યો નહો, તેથી તે તેમની પાછળ પાછળ મહેલ સુધી ગયો જ્યારે પદ્માબાએ મહેલમા પ્રવેશ કર્યો ત્યારે તે પાપી ત્યાથી પાછો વળી મીરાબાઇ પાસે આવ્યો

મીરાબાઈ પાસે આવી મીરાને કચ્યુ ચાલો મી–હુ તો તેયાર છુ, દુર્મદસીહ કહે મીરા ! જે ભુતના મહેલમા જવા માટે તઈયાર થઇ છુ, તે ભુતનો મહેલ જેવો તેવો સમજતી નહી ધોળે દહાડે ભુત પ્રત્યક્ષ આખા મહેલમા ધુમે છે જેથી કોઇ માણસ તે રસ્તે પણ જઇ શકતુ નથી, આવી સુદિર કાયાનો ભોગ શા માટે આપે છે

મીરા કહે મારો ભોગ આપવાવાળો કોણ છે? માથે ધિંગો ધણી બીરાજીત છતા ભોગ લેવાવાળુ કોણ છે? સમજીશ નહી નીધણીઅણુ? મારા ધણીના પ્રતાપ આગળ તમે પામર ગમે તેટલા મથો, આ મીરાને મારવા ગમે તેટલી યુક્તિઓ કરો, પણ તેમા કાંઇજ વળવાનુ નથી ભુતના મહેલમા પણ મારા વ્હાલાનો વાસ છે કારણ, તેતો જળમા, સ્થળમા અને પ્રાણી માત્રના ઘટ ઘટમા વશી રહેલ છે માટે મારા પતિ પાસે હોવાથી તુ અને તે મહેલ-માના ભુતો જખ મ રે છે

દુર્મદસીંહ કહે તેમ સીદ્ધી રીતે કબુલ નહીજ કરે માથે મરણ આવ્યુ હોય, ત્યારે કદાપી કાળે સુબુદ્ધિ સુજતીજ નથી તેમ તને પણ કુબુદ્ધિ થઇ હોય એમ ભાસે છે

સુમતી કહે પાપીઆ, જેને કાળની બ્હીકજ નથી તેને કુબુદ્ધિ થતીજ નથી પણ મને તો ભાસે છે કે તારા માથે કાળ ટમટમી રહ્યો છે, તેથીજ તારી બુદ્ધિ ફરી હોય તેમ ભાસે છે તારાથી અને રાણાથી જે થાય તે કરવામા બાકી મુકશો નહી

દુર્મદસીંહે કહ્યુ, જોઉ છુ કે કાળ કોને માથે ભમી રહ્યો છે? ભુતના મહેલમા પ્રવેશો, પછી વાત છેટેથી જોઇને ભાગશો સમજ્યા?

મીરા કહે ઠીક છે ચાલો, તમારો ભુતનો મહેલ બતાવો તમારે મન તે ભુતનો મેહેલ છે, પણ મારે મન તો તે મારા વ્હાલાનુ મ દીર છે તે ઠેકાણેજ મારા વ્હાલાનો વાસ છે તમારી પાપી વૃત્તીથી તમને દર્શન નહી આપવા માટે તમને બતાવવાનો ખોટો ત્રાસ છે ચાલો ચાલો જલદી કરો, મને મારા વ્હાલાને ભેટવામા વાર થાય છે

દુર્મદસીંહ કહે ચાલો, લ્યા તમારો એક વ્હાલો નથી, પણ

અનેક વ્હાલા તૈયાર છે, મ્હોત આગળ મનુષ્ય લાચાર છે સુમતી કહે મ્હોત નથી મુર્ખા વિચાર કરય ત્યા તો મારી મીરાબાઇના ગિરિધરલાલ ભરથાર છે આખા જગતના કિરતાર છે.

દુર્મદસીહ કહે હા ! હા ? ચાલો ભરથાર ને દિલદાર બધાએ તૈયાર છે, કહી ભુતના મહેલ આગળ ગયા મહેલ આગળ જતા મીરાને શુભ શુકનો થયા મીરા કહે આ શુભ શુકનોથી મને તો ખાત્રી છે કે મારો વ્હાલો મને મળશે, ચાલ્ય મારા વ્હાલાના મંદીરમા પ્રવેશ કરતા પહેલા મારા વ્હાલાની સ્તુતી કરીને પ્રવેસુ એમ કહી સ્તુતી કરવા માડી

ગાયન

(સાચો સાહેબ જગ કીરતાર)

વ્હાલા ગિરિધર વર ઘનશામ, હુ તો જપુ અહો
દીનજામ–વ્હાલા

અશરણ શરણ ધનુ સત્ય નામ છો, આ દાશીના અભીરામ–વ્હા
દર્શન આશ ધરી અહી આવી, આશ પુરો પ્રભુ દર્શ બતાવી
કહાવો પુરણ કામ—હુ તો
હસ્ત અહી પ્રભુ કીધી ગ્રહણી, શીદ ટવળાવો શામાપરણી
ભુલી ભમાવો ન ભામ, હુતો

એ પ્રમાણે સ્તુતિ કરી મીરાબાઇએ એકદમ ભુતના મહેલમા પ્રવેશ કર્યો પ્રવેશ કરતાની સાથે પ્રભુ શ્રી ગિરિધરલાલજીએ વિચાર કર્યો, કે જો આ સ્થળે તેની મનોવાચ્છના પુર્ણ કરવાનો અમુલ્ય અવસર છે અને તે પરચાથી આ પામર પ્રાણીઓને જ્ઞાન મળશે એવો વિચાર કરી એકદમ પોતે પણ ભુતના મહેલમા સાક્ષાત રૂપે પધાર્યા

એક તરફથી મીરાએ પ્રવેશ કર્યો, અને એક તરફથી પ્રભુ **શ્રી ગિરિધરલાલજીએ** પ્રવેશ કર્યો તેના પગલાથી અને પ્રભુની માયાથી તેમાથી ભુત પ્રેત અલોપ થઇ ગયા, અને તે મહેલ સાક્ષાત વૈકુંઠના મદીરના રૂપમા ફેરવાઇ ગયો

ભગવાનની અથાગ લીલાનો પાર કોણ સમજી શકે છે? તેની લીલા ન્યારી છે, જળમા સ્થળ, અને સ્થળમા જળ, એક પલકમાં કરે છે એવા **શ્રી ગિરિધરલાલજી** ઉપર સાચો નેહ હોય, તેને દુઃખ તો કદી હોયજ નહી આવી રીતે અજબ ફેરફાર જોઇ દુર્મદસીહ વિષ્મય પામ્યો અને રાણાજીને જાણ કરવા માટે તે રાણાજીના મહેલ તરફ ગયો

પ્રકરણ ૧૨ મું.

દુર્મદસીહ રાણાજીના મહેમલા ગયો, અને રાણાને તથા રાજ માતાને જોયેલી બીના વિન્તિ કરી કહ્યું, મીરા તો અજબ જાદુગરણી છે તેમાં લગારે શક નહી જે ભુતના મહેલને આપણે છેટેથી જોતા ડરતા હતા તે મહેલમા એકદમ પ્રવેશ કર્યો, પ્રવેશ કરીને કોણ જાણે શુએ જાદુ ચલાવ્યુ, કે તે મહેલ એક સુદીર ઇંદ્રભુવન સરખો બનાવી દીધો તે કેવી રીતે બનાવ્યો, તે પણ હું સમજી શક્યો નહી.

મોટાબા કહે શુ તે કાઇ મતર જતર બોલી હતી? દુર્મદસીહ કહે ના, તે મહેલમા પેઠી કે તરત તે મહેલ બદલાઇ ગયો, મોટાબા કહે એમ તે બદલાતા હશે? દુર્મદસીહ કહે હા એમજ

થયુ તે મે મારી નજરો નજર જોયુ દુર્મદસીહ ભુલતા હશો ?
દુર્મદસીહ કહે ના ખાત્રી પુર્વક જે કહુ છુ તે સત્યજ છે ને તમારી
ખાત્રી કરવી હોય તો તમે ચાલો તમને તેડવા મારેજ અહીં
આવ્યો છુ.

મોટાબા અજાયબ થયા, અને કહ્યુ, પાકી જાદુગરણી તેમા
તો શક નહી મારી કુવરી ઉપર પણ કોણ જાણે કેવુ જાદુ ચલા-
વ્યુ, કે તે પણ અમારી વીરૂદ્ધમા પડી જેને વન્દન કરવા લાયક
હુ પોતે તથા મારા કુવર, તેમને ઉલટા તેના પગે પડવાનુ કહેવા
માડયુ આવી જાદુગરણી મારી આખી ઉમ્મરમા મે આજેજ જોઇ

દુર્મદસીહ કહે માજી ચાલો ત્યા જઇ તેની ચેષ્ટ જોઇએ
મોટાબા કહે, પદ્માને પણ સાથે લઇ લ્યો એટલે તેને ખાત્રી થાય,
કે તે આવી જાદુગરણી છે દુર્મદસીહ કહે ભલે તેમને પણ સાથે
લ્યો પણ છે કયા ? મોટાબા કહે આ આવી (પદ્માબા આવે છે)
મોટાબા કહે પદ્મા ! ચાલ્ય તારી ભાભીની જાદુની વિદ્યા જોવી
હોય તો ! પદ્માબા કહે શાની ? મોટાબા કહે ભુતના મહેલ ઉપર
કોણ જાણે શુએ જાદુ કર્યુ, કે જે મહેલનો રસ્તો પણ ભુતોના
ભયથી ભયકર લાગતો હતો, તે મહેલ તેણે ઇન્દ્રભુવન જેવો બનાવ્યો છે તે.

પદ્માબા કહે માતાજી ! ધન્ય છે તેની પ્રભુ પરાયણતાને !
તમોએ તો તેને મારી નાખવા ભુતના મહેલમા મોકલી, પણ જેને
માથે શ્રી ગિરિધરલાલજી જેવા સાચો ધણી તેને તમારાથી શુ થાય?

મોટાબા કહે હજી પણ તુ તેની જાદુઈ વિદ્યા કબુલ કરતી
નથી ! પદ્માબા કહે ના જાદુઇ વિદ્યા બિલકુલ નથી, પણ ઠાકોર
શ્રી ગિરિધરલાલજીએ પોતેજ તે મહેલ તેવો બનાવ્યો હશે !
નહી તો તેના પવિત્ર પગલાના પ્રતાપથી તે મહેલમાના ભુત પ્રેતો
બળીને ખાખ થઇ ગયા હશે, ને તે મહેલ ઇંદ્રપુરી સમ બન્યો હશે.

દુર્મદસીહ કહે જોયો તેના પગલાનો પ્રતાપ ! હીણુ પગલાની એ આવીને ફુળ દેવ્યાનુ અપમાન કરી, રાણાજીને અને માજીને ઉદ્વેગ કરાવ્યો, તમોને જાદુમા આજી નાખ્યા એવો તેના નીચ પગલાનો પ્રતાપ

પદ્માબા કહે પાપીઆ ! તારી પાપી ચક્ષુથી તેના પગલાનો પ્રતાપ નહીજ દેખાય તે ખુલ્લુ છે ભુડો ભુડાનો ભાવ ન તજે, ને કહેવત અનુસાર પવિત્ર માતૃ તુલ્ય મીરાબાઈનુ ભુડુ બોલ્ય પણ તને તારી કરણીના ફળ મળશે દુર્મદસીંહ કહે પદ્માબા ખરૂ કહ્યુ, તેનુ આ ફળ આપો છો કેમ ? સાચાને જુઠો ઠરાવવા માગો છો કેમ ? પણ જાણો છો ? તમારી તેના કેફકલા જાદુઈ જોરમા અન્જએલી આખોથી તેના અવગુણ નહીજ દેખાય

પદ્માબાએ કહ્યુ પાપીઆ ! સતીને સતાવે છે તેથી તને રોમ રોમ કીડા પડશે, અને કોઈ કાઢનાર નહી જડે કાઢનાર સમજ્યો ? સતીઓને સતાપવાથી મ્હોટા મ્હોટા રોળાઈ ગયા, તો તુ તે બીચરો શુ હીસાબમા ? જો સાભળ

પદ્માબા— **ગાયન.**

(કાયા કાચો કુભ છે જીવ) એ રાહ

સતીને સતાપતા, પામીશ દુ ખ અપાર,
સતીયાંને દુભાવતા, કાઢીશ નહી કાઇ સાર,
જરી વીચારમા (અરેહા) તુજ પાપ કર્મ જો વીચારી,
બીજાની ચહે બુરી, તેજ તારી છે થનારી-જરી
ઈશ્વરને ઘેર ન્યાય છે, નહી તુજ સમ અન્યાય
સતીઓ સ્વર્ગે વિચરે પામર નર્કે જાય,
જાતા કાળ મુખે (હા) જીવ, વિમાસણ કરવી પડે,
પડતા ફાની દેહ જયારે યમ દુત નડે,

યમ કીંકરનો ભય ધરી, પામર પ્રાણી વીચાર,
દુ ખ પામીશ તેવે સમે, પન્તઇશ પાગનાર—જરી

માટે સમજ સમજ, અને સતીને પગે પડી તેની માફી માગ્ય, નહીતર પાપીઆ તારી બુરી વલે થશે

મોટાબા કહે હવે બધી કુથલી રહેવા દઈ ત્યા આવવુ છે કે નહી ? પદ્માબા કહે ચાલો ત્યા આવવા તૈયાર છુ ત્યા આવવાથી પવિત્ર પરમાત્મા **શ્રી ગિરિધરલાલજી**ના દર્શન મળશે, અને તે દર્શન નહી મળે તો જગત જનુની મીરાબાઈના દર્શનતો મળશે માટે ચાલો મોટાબા, દુર્મદસીહ તથા પદ્માબા ભુતના મહેલ તરફ ગયા.

મીરાબાઇએ ભુતના મહેલમા પગ મુક્યો ત્યા તે મહેલ ઈંદ્રભુવનસમ બન્યો તેથી મીરાબાઇને ખાત્રી થઈ કે અહીઆ મારો વ્હાલો ક્યા હશે ' દર્શન કેમ નહી આપતો હોય ' શુ હુ તેનુ રટણ ચુકી છુ ? ના ! ના ! રટણ તો ઘડીભર પણ ચુકી નથી ત્યારે શા માટે દર્શન નહી આપતો હોય ' હ ! હ ! રાણા સાથે પરણી તેથી પણ રાણા સાથે કોણ પરણ્યુ છે ' હુ પરણી છુ ' ના ! ના ! આ હાડ ચામનુ પુતળુ પરણ્યુ છે આ પુતળુ મીરાનુજ ને તેથી રીસાયા હશે ' ના ! ના ! પુતળુ પરણ્યુ તેમા શુ પણ આત્મા વગરને ' આત્મા તો તેનાજ ચરણ કમળમા હતો ને ' ના ! ના ! તેવા કારણથી તો તે તજેજ નહી, ત્યારે દર્શન કેમ નહી આપતા હોય ' શુ તેમના ધ્યાનથી ઘડીભર વિરક્ત થઈ હઈશ તેથી તજી હશ ' ના ' એક ઘડી પણ મ્હે મારા વ્હાલાને વિસર્યા નથી વ્હાલી વસ્તુ તે એક ક્ષણ પણ વિસરાતી હશે ' તે વસ્તુ વિસરાય ત્યારે તે વ્હાલી શાની ' ત્યારે શુ દોષ થયો હશે ' પ્રાણ પ્રભુ ! અમો અબળાના દોષ અનેક, પણ વ્હાલા ! તે દોષની માફી કરી દર્શન આપી આ

દાશીને કૃતાર્થ કરો, અને પરણી ગૃહણીને સ્વીકારી આભારી કરો વ્હાલા પરણીને વિસારી તે દોષ તમારો છતા, તે દોષ મનમા નહી લાવતા તન મનથી રટણ કરૂ છુ વ્હાલા ! હવ તો ઘણી થઈ આ વૈકુઠપુરી સમ મ દીરમા બીલકુલ ચેન પડતુ નથી, આ ચિત્ત વ્હાલાના દર્શન કરવા ચાહય છે આ દીલ વ્હાલાને ભેટવા દોડી રહ્યુ છે, આ તન વ્હાલાના ચરણ કમળમા જવા તૈયાર થઇ રહ્યુ છે, પણ વ્હાલો કયા ?

મીરાં— ગાયન

(શુ નિર્મળ જળની તલાવડીમા) એ રાહ

આ દીલ દોડે છે વાલમ મળવા, ચહે નહી કાઈ અન્ય,
માટે મહેર કરો કાંઇ મોહન, વિનતિ ધારો મન,
રટણ તમારૂ ચિત્ત મહી ધારયુ, કીધુ નથી કાઈ અન્યચિતન
સમરપ્યુ છે પ્રિતમ પ્રેમી, તમને આ તન ધન—આ
ફક્ત ચહુ દર્શન સુદીરમામ, છો પુરણ કામ (૨)
ચિત્ત એકુ જઇ તુમ ચરણમા, દર્શન ચાહે તન —આ

ગિરિધરલાલજી કહે આ રહ્યો મીરા તારી પાસેજ ઉભો છુ, મીરા (હર્ષઘેલી બની) શુ મારા વ્હાલા પધાર્યા ! હવે તો આ દાશીને અગીકાર કરશોને ? મહારાજ ! આજ સુધી દર્શન નહીં આપતા દીવાની શા માટે બનાવી ? રસીલા શુ રીસ હતી કે આટલી રવડાવી ? જો આમજ કરવુ હતુ તો સ્વપ્નામા આવી લગ્ન કરી શા માટે સપડાવી ? વ્હાલા મે તે તમારૂ શુ બગાડયુ છે કે મારાથી તો અદ્રશ્યજ રહો છો ? શુ તમારી બીજી રાણીઓ સારી ને હુ ખોટી !

ગિરિધરલાલ કહે મીરા ! વ્હાલી મીરા ! પ્રેમ લક્ષણા

ભક્તિથી હુ તારા ઉપર તુષ્યમાન છુ, સર્વ કરતા તુ મને અધિક પ્રિય છુ

મીરાબાઇ--વ્હાલા એતો બધુ કહેવાનુ, મ્હોની મીઠાશો

ગિરિધરલાલ--ના, તારી ભુલ છે હુ જે કહુ છુ તે બધુ સાચુજ છે.

મીરાબાઈ—શુ સાચુ! સાચુ કેવી રીતે માનુ? જો વ્હાલી ગણુતા હોત તો દર્શનથી વિમુખ રાખતજ નહિ

ગિરિધરલાલ--દર્શનથી વિમુખ કયા રાખી છે? લગાર જ્ઞાન દ્રષ્ટિથી વીચાર કર્યે?

મીરાબાઇ—શુ વિચાર કરૂ? જ્યારે ઘટમા વાસ કરી બેઠા હતા ત્યારે પ્રત્યક્ષ દર્શન આપતા શુ વાધો આવતો હતો?

ગિરિધરલાલ--વ્હાલીને દર્શન આપતા વાધો આવતો હશે!

મીરાબાઇ—વ્હાલીને દર્શન આપતા વાધો ન આવે, પણ આવ્યો.

ગિરિધરલાલ—શો વાધો આવ્યો?

મીરાબાઇ—પહેલો વાધો તો એ કે પરણીને તરછોડી

ગિરિધરલાલ—મીરા તારી ભુલ છે તરછોડી કયારે?

મીરાબાઇ—ત્યારે શુ પ્રેમની પરીક્ષા કરી?

ગિરિધરલાલ—પરિક્ષા! ના, પરિક્ષા કરીનેજ પરણ્યો પછી પરિક્ષા કેવી?

મીરાબાઇ—ત્યારે શા માટે ટળવળાવી?

ગિરિધરલાલ—ટવળાવી છે કોણે? એતો પ્રેમ લક્ષણ ભક્તિ શીખવી.

મીરાબાઇ—બરાબર શીખવી તેમા કાંઈ કચાશ રાખી નથી

ગિરિધરલાલ—પ્રેમ લક્ષણા ભક્તિનો પાઠ શીખ્યા?

મીરાબાઇ—બરાબર જુવો સાભળો, પણ હવે તો દર્શનથી વિમુખ બેદ નહી કરોને?

ગિરધરલાલ—તમારા પ્રેમ લક્ષણા ભક્તિનો પાઠ સભળાવ્યા પછી કહુ

મીરાબાઇ—ત્યારે હાલ કના શા વાધો આવે

ગિરિવરલાલ—વ્હાલણી ! વ્હાલમા તે વાધો આવતો હશે ? ત્યારી પ્યાર તે પતગતો હશે ?

મીરાંબાઇ—ત્યારે હુ રીસ કરી રામાને ચ્વડાની ?

ગીરિવરલાલ—ગસીલીથો તે રીસ હોય ? છબીલીથી તે છળ હોય ? ગ ગીલીથી તે રાડ હોય ? તુ ભુલે છે, પણ પ્રેમ લક્ષણા ભક્તિનો પાઠ સભળાવો તે સાભળવા મારૂ મન અધિરૂ થયુ છે ઘણા ઘણા ભક્તો થયા, પણ તારી ભક્તિની બલિહારી ! ધ્રુવ અને અંબરીષ સરખા ભક્તો થયા, અહલ્યા અને દ્રૌપતી સરખા ભક્તો થયા પણ મીરા તારી ભક્તિની બલિહારી !

મીરાંબાઇ—પ્રાણ પ્રભુ ! તે ભક્તોના પગની રજ છુ ધ્રુવજીએ બાળપણામા છ મહીના સુધી ઉગ્ર તપ કર્યુ, પ્રહ્લાદજીએ બાળપણામા પિતા વિરૂદ્ધ થઈ તમનેજ ભજ્યા, તેવી ભક્તિ નથી, ખાલી ખોટી ઉપમા શા માટે આપો છો ?

ગિરિવરલાલ.—મીરા ખોટી ઉપમા નથી તે સર્વે ભક્તો સાચા, પણ તારી ભક્તિથી તો અવધિ ! તે બધાની ભક્તિથી તેમને યોગ્ય વરજ આપ્યા છે, કોઈની જોડે લગ્ન કર્યુ છે ખોલ્ય કીઈ ભક્તિ વધે ?

મીરાંબાઇ—મહારાજ ! ખાલી મ્હોટાઇ શા માટે આપો છો ? તે ભક્તોના પગની રજ બરાબર પણ મારી ભક્તિ કયા છે ? મે કયા પવન ભક્ષિ પેટ ભર્યુ છે ? મે કયા એક આસને બેસી ભક્તિ કરી છે ? મે કયા પાણી ભક્ષિ પેટ ભર્યુ છે ? મે કયા અન્ન જળનો ત્યાગ કરી ઉપાસીત રહી ભક્તિ કરી છે ?

એવા એવા કરોડો ઉદાસી ભક્તિ કરનારની તુલનામા મુકો છો, પણ તેમના પ્રાશગમા પણ નથી

ગિરિધરલાલ—મીરા ! ગોપીઓ સાથે લગ્ન કર્યું, તેમની કયા તેવી ભક્તિ હતી ? ફક્ત પ્રેમ લક્ષણા ભક્તિથીજ તેમની સાથે લગ્ન કર્યું હતું તેમ તારીપ્રેમ લક્ષણા ભક્તિથીજ તારા ઉપર પ્રસન્ન થઇ લગ્ન કરુ છે તેવી ભક્તિ મને વણીજ પ્રીય છે, માટે તે પ્રેમ લક્ષણા ભક્તિ કરી બતાવ્ય

મીરાંબાઈ—શુ વ્હાલા તેવી ભક્તિને વશ થઈ મારૂ પાણી ગ્રહણ કરુ છે, તો તે ગોપાનાઓ જેવી ભાગ્યશાળી તો ખરી તેમા વાધો નહી કહો શુ કહી બતાવુ

ગિરિધરલાલ—તે પ્રેમ લક્ષણા ભક્તિ.

મીરાબાઇ—કોઇ

ગિરિધરલાલ—પ્રત્યક્ષ દશન માટે વિનવણી કરતી હતી તેવી

મીરાબાઇ—ખુશીથી તે મારા વ્હાલાને કહી બતાવુ

ગિરિધરલાલ—તો હુ તને પુરવણી આપુ

મીરાબાઇ—મારા એવા કયાથી ભાગ્ય, કે હુ માગ વ્હાલાને વિનવણી કરૂ, ને મારો વ્હાનો તેમા પુરવણી આપે !

ગિરિધરલાલ—જરૂર પુરવણી આપીશ, વિનવણી શરૂ કરો

મીરાબાઈ—જેવી માગ પ્રાણ પ્રભુની ઇચ્છા

મીરાબાઇ— ગાયન

(મહારાણી માજી થયા ખરા) એ રાહ

મીરા— મુઝાણી હુતો દર્શનવિણ ગભરાણી

ગિરિધરલાલ—સાચી ભક્તિ વાહ !

મીરા— દર્શન મળતા ઉર અતિ હરખાણી

ગિરિધરલાલ—સાચી ભક્તિ વાહ !

મીરા— રટણુ તમારૂ કરતી પ્રીતે, માયામા ન ફસી હુ જરી

ગિરિધરલાલ—સાચી ભક્તિ વાહ !

મીરા— તાતે રાણા સાથ પરણી, પણ એકી ધણી સાચો ધારી

ગિરિધરલાલ—સાચી ભક્તિ વાહ !

મીરા— અનેક આધિ વ્યાધિ વળગી, તેમા નહી રોળાણી તો પામી સાર ગપાણી

ગિરિધરલાલ—સાચી ભક્તિ વાહ !

મીરા— રટણુ તમારૂ ઘડી ન ચુકી ભલે અધિક તમોએ તાણી

ગિરિધરલાલ—સાચી ભક્તિ વાહ !

મીરા— એવી રીતે ભક્તિ કીધી, એકી સત્ય ધણી ધારી

ગરિધરલાલ—સાચી ભક્તિ વાહ !

મીરા— અ તે આવી દર્શન દીધા આશા પુરી મારી છે અટમા સ્વીકારી.

ગિરિધરલાલ—આવી ભક્તિ વાહ ! મીરા તારી ભક્તિની બલિહારી

મીરાં— સ્વીકારી ધારી વાહ !

ગિરિધરલાલ—ધન્ય છે મીરા તારી ભક્તિને !

મીરાબાઇ—પણ વ્હાલા ! એક વચન આપો

ગિરિધરલાલ—વ્હાલી એક નહી પણ બે

મીરાબાઇ—વ્હાલા એકજ વચન આપો

ગિરિધરલાલ—શી બાબતનુ !

મીરાબાઇ—વચન આપો પછી કહુ

ગિરિધરલાલ—મીરા ! હુ ત્હારો થયો પછી વચનની શુ જરૂર છે ? વગર મુલે વેચે ત્યા વેચાવા તઇયાર છુ

મીરાંબાઇ—વ્હાલા એતો બધુ કહેવાનુ. એક વચન તો અપાતુ નથી.

ગિરિવરલાલ—શુ મારી મીરાને મારો ભરોસો નથી

મીરીબાઇ—તે જાણવાની તમારે શી જરૂર છે ? ભરૂસો છે કે નથી તે મારૂ મન સમજે છે, પણ વચન આપવુ હોય તો આપો. નહીતર તમારી ઇચ્છા ધાણુનુ કોઈ ધણી છે

ગિરિધરલાલ—રિશ વ્હાલી રિસ ! રસીલાથી તે રીસ હોય ?

મીરાબાઇ—કેમ ના હોય ? પરણીને પડતી મુકનારની પ્રતિતિ રખાય ?

ગિરિધરલાલ—વ્હાલી આવા ! મેણા તે મરાય ?

મીરાબાઇ—સત્તરવાર

ગિરિવરલાલ—લ્યો હવે મારી ભૂલ થઈ, માફ કરો

મીરાબાઈ—તે તો બધુ ખરૂ, પણ વચનની વાત વિસરાવા માગો તે વિસરનાર નથી સમજ્યા ? ઠગારા બની ઠગી, લુટારા બની લુટી, ફાશીઆ બની ફસાવી, હવે વચન લીધા શીવાય પ્રતિતિ રાખનાર નથી.

ગિરિધરલાલ—વ્હાલી આવી ઉપમા ! કહો ઠગારા બનીને તમને શુ ઠગ્યા ? બોલો લુટારા બની તમને શુ લુટયા ? બોલો ફાશીઆ બની તમને શુ ફસાવ્યા ?

મીરાબાઇ—તે કહુ પણ મારા વ્હાલાને ખોટુ લાગે ત્યારે ?

ગિરિવરલાલ—ઠગારો ! લુટારો ! ફાશીઓ એવા અનેક શબ્દો કહ્યા છતા ખોટુ ન લાગ્યુ, તો પછી બીજુ ગમે તે વચન મારી વ્હાલી કહેશે તે સુખેથી આ તારો પ્રેમીનાથ સહેશે

મીરાબાઇ—સાભળો, પરણીને ચાલ્યા ગયા, તે ઠગારા બનીને ઠગી ખરી કે નહિ ?

ગિરિવરલાલ—પછી ?

મીરાબાઇ—ચીત્ત ચોરી ચાલી ગયા, તે લુટારા બની લુટી કે નહી?

ગિરિધરલાલ—પછી ?

મીરાંબાઈ—પરણીને દર્શન ન આપ્યા, તે કાશીઆ બની ફસાવી ખરી કે નહી

ગિરિધરલાલ—મીરા ! તારૂ કહેવુ બરાબર છે, પણ એક વાતે ખોટુ.

મીરાંબાઈ—તે વાત કોઈ

ગીરધરલાલ—જ્ઞાન દ્રષ્ટીથી તુ વિચાર કર્ય ? કે મે તને વિસારી છે ? કે મે તને ફસાવી છે ? વિચાર વગરનુ બોલવુ નકામુ છે

મીરાંબાઈ—તે તો બરાબર છે સર્વ પ્રાણીના ઘટ ઘરમા તમારો વાસ છે, પણ પ્રત્યક્ષ તો નહી, તે ખરૂને ?

ગીરિધરલાલ—પ્રત્યક્ષમા નહી, તે ખરૂ કેવી રીતે ? તારાથી લગ્ન કર્યું તે પ્રત્યક્ષમા કે ?

મીરાબાઇ—પ્રાણ પ્રભુ ! તમો અકળીત કોઈ કાળે કળાવાના નથી, તમે ઠગારા કોઇ કાળે ઠગાવાના નથી તમે બે બોલા કોઈ કાળે બધાવાના નથી આમથી બાધ્યા તો કે આમથી રસ્તો તઇયાર છે

ગીરધરલાલ—તે કવી રીતે ?

મીરાબાઈ—પ્રાણ પ્રભુ ! આ જગત તે તમારી લીલા છે પ્રાણી માત્ર તમેજ પેદા કર્યું છે તેનુ નીમીત તમે રાખ્યુજ નથી, કારણ, કોઇ પ્રાણીનો આત્મા હરી લ્યો, ત્યારે કોઈપણ તે નીમીત તમારા ઉપર મુકી શકેજ નહી. કારણ કોઈ કહેશે તાવથી મુવો, કોઈ કહેશે કોલેરાથી મુવો, પણ કોઇ નહી કહે કે ભગવાને માર્યો એવી તમારી આગાધ માયાને હુ શી રીતે જીતી શકનાર છુ ? પણ વ્હાલા ! પેહલુ વચન આપો

ગીરિધરલાલ—લ્યો વચન. આ દેહ મીરાનેજ અર્પણ છે, હવે તો વિશ્વાસ લાવશોને ?

મીરાબાઈ—મારા પ્રાણ પ્રભુનો તે અવિશ્વાશ હોય ? કહો વ્હાલા હવે માગણી કરૂ ?

ગીરિધરલાલ—સુખેથી માગણી કરો હુ પ્રથમથીજ કહુ છુ કે આ દેહ તમોનેજ અર્પણ છે

મીરાબાઈ—વ્હાલા મારી માગણી પણ તેજ છે

ગીરિધરલાલ—શી ?

મીરાબાઈ—વ્હાલા ! દાશીની પાસેના પાસેજ રહેશો

ગીરિધરલાલ—વ્હાલી ! તારી માગણી મારે કબુલ છે પછી ?

મીરાબાઈ—વ્હાલા ! પતી પાસે છતા સતીને બીજી કાઇજ જરૂર નથી ફક્ત પતીના અહોનીશ દર્શન મળ્યા એટલુજ બસ છે

(મીરાની સાસુ મોટાબા પધાર્યા, અને દુર્મદસીંહ આવે છે)

સુમતી—મીરાબાઇ ! રાણાજીની માતા તેમનો હજુરી તથા રાણાજીની બ્હેન આવ્યા

ગીરધરલાલ—રાણાની બ્હેનનુ મન મારા તરફ વળ્યુ છે તે તમેજ વાળ્યુ છે

મીરાબાઈ—તે સઘળો તમારી ભક્તિનો પ્રતાપ તમો આસન ઉપર બીરાજો. હુ તેઓ પુછે તેનો ઉત્તર આપી, તે પામર પ્રાણીઓ સમજે તો ભક્તિરસ સમજાવુ (ગિરિધરલાલજી આસન ઉપર બીરાજે છે)

મોટાંબા—મીરા વહુ ! તમારી વાત તો અજબ ! હમો પાસે છીએ છતા કોની શાથે વાતો કરો છો તે સમજાતુ નથી શુ રાઠોડ

કુળને લાન્છન લગાડી જયમલ રાજાના નામને હલકુ કહેવડાવવા ધાર્યું છે ?

મીરાં—માજી ! તમો પામર શું સમજો ? હું મારા વ્હાલાથી વાતો કરૂં છું ?

મોટાબા—એવો તારો વ્હાલો કીયો છે, કે જેની સાથે હમો પાસે ઉભા રહેવા છતા શરમ તજી વાતો કરે છે ?

મીરાં—મારો પરણેત પતિ

મોટાબા—મારા કુંવર શિવાય બીજો પરણેત પતિ તારો કીયો મુવો છે ? હું એવો કોઈ જોતી નથી, કે જે રાણાના કન્યા સામે દ્રષ્ટિ સરખી પણ કરી શકે

મીરાં—તમારો કુંવર રાણો તો શું પણ મ્હોટા મહારાણાઓ પણ જેની આગળ એક મગતરા તુલ્ય છે, સમજ્યા !

મોટાબા—શું મગતરા તુલ્ય !

મીરાં—હા ! હા ! મગતરાથી પણ તુચ્છ !

મોટાબા—લગાર નજરે પાડય, કે મારા કુંવરને મગતરાથી પણ તુચ્છ ગણનારા એવો બે માથાનો કીયો મુવો છે તે સમજાય

મીરાં—મનથી મલીનતા કાઢી, પાપ વૃતી સુધારો એટલે દેખાશે

મોટાબા—એતો જાણી તને મનની ચોખ્ખી ને, એવો શુરવીર છે ત્યારે છુપાઈ કેમ બેઠો છે, સામે શા માટે આવતો નથી ?

મીરાં—સામે આવશે તો એ તમારી વૃતિ પ્રમાણેજ દર્શન મળશે કેમ જોવો છે ?

મોટાબા—હા ! હા ! લગાર જોઉ તો ખરી કે એવો બે માથા વાળો કોણ છે ?

મીરાં—(ગીરિધરલાલજી) પ્રાણ પ્રભુ લગાર ચમત્કાર બતાવો જેથી તેમની પાપી વૃતી દુર થાય

ગરિધરલાલ--મીરા તારા વચનને તાબે છુ તુ કહે તેમ કરવા તઈયાર છુ

મીરાં--(મોટાબાને) જુવો મારો વ્હાલો દર્શન આપે છે (પદ્માબા શીવાય મોટાબા તથા દુર્મદસીંહને કાળ રૂપે દર્શન આપે છે અને પદ્માબા કે જેનુ મન શ્રી ગિરિધરલાલજી તરફ વળેલુ છે તેને સાક્ષાત રૂપે દર્શન થાય છે) મોટાબા તથા દુર્મદસીંહ બીકના માર્યા શિયા વિયા થઈ જાય છે પદ્માબા પ્રભુજીના ચરણમા સાષ્ટાગ દડવત કરે છે

પદ્મા—હે ! કૃપા સિંધુ ! નોધારાના આધારા ! ભક્ત વત્સલ ભગવત મીરાબાઈ જેવા પુન્ય જગ્ત જનનીના પ્રતાપે તમારા સાક્ષાત દર્શન થયા, અને મારો આત્મા સફળ થયો

ગિરિધરલાલ—પદ્મા તે વૃતી ચુકીશ નહીને એક મનથી મારૂ રટણ કરીશ, તો તને સેજ સ્વર્ગનુ સુખ પ્રાપ્ત થશે, તેમા શકા સમજીશ નહી, હુ ભક્તનેજ આધિન છુ

પદ્મા—સત્ય છે કૃપાસીધુ, તે વૃતી કદાપી કાળે ચુકીશ નહીને તન મનથી તમારૂજ રટણ ક્યા કરીશ

ગિરિધરલાલ—પદ્મા સત સગત એ એક ઉત્તમ વસ્તુ છે, તેનો બોધ મીરા પાસેથી શ્રવણ કર (મીરાને) મીરા પદ્માને તમો સત સગતનુ ફળ જણાવી તેનો મનોભાવ સુધારો, હુ આસન ઉપર બેસુ છુ

મીરાં—બહુ સારૂ પ્રાણ પ્રભુ. પદ્મા બેહેન સંત સંગતથી થતા ફાયદા શ્રવણ કરો અને મનની શકા નીવારણ કરી સંત સગતમા પ્રવર્ત રહો.

પ્રથમ ભાગ સમાપ્ત

(વાંચે) સચિત્ર મૃદાલસા ૦—૧૦—૦

વાંચો સચિત્ર નરસીંહ મહેતા ભાગ ૨ જો ૦-૧૦-૦

(વાંચો) સચિત્ર દ્રોપદી ભાગ ૨ જો ૦-૧૦-૦

રણછોડલાલ મોતીલાલ બુકસેલર, અમદાવાદ

(વાંચો) સચિત્ર મીરાંબાઇ ભાગ ૨ જો ૦—૧૦—૦

(વાંચો) સચિત્ર સતિ દ્રૌપદી ૧ લો ૦—૧૦—૦

શ્રી મુરલીમનોહર.

બાજેોડલાલ મોતીલાલ બુકસેલર, અમદાવાદ,